

Rom

Art. N. B. No

niser

[Gründling, N. H.)

K

P. III. 35.

2

MEDITATIONVM
AD
INSTRUMENTVM
PACIS
CÆSAREO-SVECICVM
SPECIMEN SECVNDVM.
ANNO M DCC VII.

MEDITATIONVM
AD
INSTRVMENTVM
PACIS
CAESAREO-SVEVICVM
SPECIMEN SECVNDVM
ANNO M DCC VII

MEDITATIONUM
ad
**INSTRUMENTUM
PACIS**
SPECIMEN SECUNDUM.

ARTICULUS V.

Prooemium.

CUM autem præsentī bello, a) magnam partem, b) Gravamina, c) quæ inter utriusque

A a

Reli-

a) Cum autem præsentī bello) Sequitur articulus de Compositione gravaminum Ecclesiasticorum, cujus supracriam art. 3. §. 2. fin. mentio injecta fuerat. Ratio, cur de his rebus transigendum esset, erat, quia gravamina, quæ inter utriusque Religionis Status vertebantur, præcipue causam & occasionem dederint bello tricenari, quod tunc pace finiebat. Inconsultum igitur fuisset, constituenda pacis perpetue negotium suscipere, relicto tanto

somite irarum, unde facile conflare iterum incendium posset.

b) magnam partem) i. e. ex magna parte. Fuere quidem motus Bohemici prima belli initia. Neque proscriptus Elector Palatinus, Fridericus, alique cum eo Principes atque Status nullam armorum causam dedere. Sed tumultus tamen hac omnia potius, quam bellum in Imperio. At ex quo anno 1629, edito Ferdinando proposita bona Ecclesiastica per universam Germaniam

Religionis d) Electores, Principes & Status Imperii e)
verre-

maniam ab iis etiam repetita atque vindicata sunt, qui superioribus motibus se non immiscuerant: missis per omnes Provincias militum agminibus, edicti exequendi causa, repente omnia astuabant, querelarum irarumque plena. Unde Sueci vix arma in Germaniam tulere, cum repente Protestantes tot injuriis consternati certam se junxere libertatis tuende causa, quam favor Religionis mirifice adjuvabat, cuius jugulum peti, ex justitia administrande calumnia, nescire nemo amplius poterat post tot edita adversariorum specimina, undique in Monasteria & Ecclesias, earumque bona, factio agmine surnorum instar involantium, augebat rei indignitatem Jesuitarum impudentia avaritiaque, qui opimiora quaeque sibi ex praeda destinabant, gratia Caesarea Aula, cujus auctoritate etiam cum invidia ipsorum Catholicorum, atque inprimis Ordinum Religiosorum sublecebantur.

c) Gravamina) Non sane omnia gravamina, cujuscumque sint Generis, hic intelligi, extra dubium est. Fuisse enim non pauca etiam eorum de rebus mere civilibus seu secularibus, quae etsi causam & occasionem bello dederint, non ex hoc articulo, sed alio Instrumenti Pacis legis adjudicanda

sunt; prout id art. 4. §. 49. exempli causa probari potest. Gravamina igitur hic accipienda paulo strictiori sensu de gravaminibus i. circa Ecclesiastica, & 2. circa ea, quae intuitu Ecclesiasticorum in Politicis mutata sunt. ex hoc artic. 5. §. 2. quamobrem hic articulus suus supra art. 3. §. 2. appellatus est articulus de Gravaminum Ecclesiasticorum compositione. Interea illud quoque verissimum, non de Religione modo ejusque exercitio atque libertate hoc agi articulo, verum etiam maximam ejus partem occupari circa bona Ecclesiastica eorumque possessiones.

d) quae inter utriusque Religionis) En locum insignem & notabilem, ubi Status Imperii in duas, non tres Religiones omnium paciscentium auctoritate atque suffragiis dividuntur. Ut pudere promat novos illos Criticos & Censores inventi sui, quo sibi tantopere placuere, merito debeat, qui nuper ferre mentionem de Statibus utriusque Religionis noluere. Praeterea illud etiam hoc loco ostenditur, agi hoc articulo non de omnibus gravaminibus Ecclesiasticis, sed de illis solummodo, quae inter utriusque Religionis Status vertebantur. Nam quae Gravamina inter solos Catholicos vel Evangelicos intercedunt, ex alia lege dirimenda sunt. Sicui

verrebantur, causam & occasionem f) dederint, de iis, prout sequitur, conventum & transcriptum est. g)

A 2

§. I. I.

Sicuti Evangelicorum causa multa artic. 7. infra conventa inveniuntur. A quibus dum nonnulli controversis inter Consortes unius Religionis componendis argumentum desumunt, meo quidem iudicio mali interpretis munere fungi videntur.

e) Electores, Principes & Status Imperii Paulo post additur immediata nobilitas quae quia hoc prooemio omissa, pro exclusa ideo habenda non est: cum textus ipse suppleat, quod in praefamine seu exordio defuit.

f) Causam & Occasionem Aliud quidem est causa belli, accurate loquendo, & aliud occasio: neque Gravamina, rem accurate considerando, dici possunt bello occasionem dedisse, quae semper ab opportunitate temporis dependet, in cuius excusationem sive vere causae, sive praetextus assumuntur. Sed hic non opus est subtilitate verborum, ubi pacificentes populari modo locuti sunt.

g) De iis, prout sequitur, conventum & transcriptum est. Si inter conventum & transcriptum differentia statuenda, prius verbum ad transactiones, posterius ad absolutionem transactionum referri possit. Sed neque istas minutias Pacificentes tunc in animo habuisse crediderim. In hoc potius inquirere praestat, an hic articulus Vtus

etiam Gallos obliget, in quorum Tabulis Pacis non invenitur. Posset videri ociosa quaestio, cum quae Gallis sunt cessa, pleno Domini jure Eis ita fuerunt quaesita, ut Caesar & Status omni se imperio in illa abdicaverint: Sed accidit tamen, ut occasione causa vel casus Haguenensis in Conventu Deputatorum Francofurtano res ipsa varie inter Catholicos & Protestantem disceptata fuerit, Bavaro & Moguntino primum, mox ceteris Catholicis uno ore affirmantibus, Regem Galliae hoc nostro artic. 5to non teneri, atque adeo posse ipsum Haguenoie Religionis Catholicae protectionem, atque conservationem, etiam contra statum anni vigesimi quarti, suscipere, vigore Spi Instrumenti Gallici, sit tamen Rex obligatus. Ibi enim obligari Regem, ut conservet Religionem Catholicam, quemadmodum sub Austriae Principibus conservata fuit, non vero ex statu dicti anni: quare cum generi per speciem derogetur, ad hanc conventionem ante omnia alia attendendum fore: neque hoc jus, Regi semel quaesitum, vocari magis in dubium posse, quam ipsi propterea liceat alius in Imperio locis compositionem Gravaminum inter Caesarem & Status, vi pacis cum Suecis initae, placitam, hoc praetextu convellere, cum illa ipsa etiam in Gallicis Tabulis 5to cum etiam ad majorem, firmata & sta-

Et stabilita sit. Sed hec le status Protestantes contra hac ex hoc ipso suo cum etiam ad majorem &c. longe rectius contendere, cum inter Imperium & Galliam placuerit, ut transactio de Compositione gravaminum, Tractatu etiam cum Gallis absoluto, firmaretur & stabiliretur eo plane modo, ac si de verbo ad verbum huic instrumento inserta legeretur, ideoque civitatem Hagenoensem beneficio restitutionis, ex lege concessit, non minus, quam alios Status Evangelicos frui turam, neque Regem Gallie salva pace intercedere, vel impedimentum asserre posse. Mansisse enim Civitatem illam liberam Imperii Urbem statumque, neque Gallia Regi cessam, qui pace nihil aliud in decem illas Civitates Alsaticas obtinuerit, quam Prefecturam Provinciale, juraque, ab hac prefectura dependentia, prout illa Domus Austriaca olim exercuerat: neque obstare solum supra allegatum, sit tamen Rex obligatus. Ibi enim conservare Catholicam Religionem non hoc sibi velle, ac si per id omnis restitutio Protestantium Civium, alias ex formula Pacis Suecica debita, exclusa intelligeretur, sed saltem, Catholicam Religionem una ibi esse conservandam, id quod fieri etiam possit, absque Protestantium injuria & expulsionem: nam conservationem unius Religionis alterius extirpationem necessario non postere; imo contrariari potius ejusmodi interpretationem bonae fidei & Paciscentium intentioni, qui id unice egerint, ut o-

mnes Religionis causa abortiva similitates & querela sopirentur restitutione omnium generali & equa, quae quisque ad. 1624. se possedisse docere poterat. Ad hac circumscribi ibidem expressis verbis conservationem Religionis Catholicae, quemadmodum sub Austriacis Principibus conservata fuit: quod non temere, sed definitionis causa sit additum, cum nemini non constet, Austriacos suam Catholicam Religionem Hagenoiae usque ad annum 1624. conservasse, etiam si Protestantibus liberum Augustanae Confessionis exercitium cum Templis, scholis & redditibus debitum fuerit restitutum. Denique ultima verba, omnesque, quae durante bello novitates irrepererint, tollantur, satis declarare, de id genus novitatibus saltem sermonem ibi esse, quae durante cum Suecis bello irreperere, ut iniquum prorsus fuerit, sensum ad illa etiam extendere velle, quae anno 24to in usu atque possessa fuere, & postea turbata, nunc secundum Pacis Tabulas restituenda sint. Atque hac illo tempore inter utriusque Religionis Deputatos sic ventilata sunt, procul dubio meliori Protestantium causa. Nam univere verum est, Gallos etiam ad servandam toto Imperio transactionem de Compositione gravaminum sic esse obligatos, ex suo Pacis Gallica, cum etiam ad majorem &c. Ut contra omnes ejus violatores praestare quoque garantiam suam teneantur, nedum ut ipsi hac obligatione solvi censeantur.

a) Trans-

§. 1. I. Transactio anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo a) Passavii inita, & hanc Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto secuta Pax religionis b) ^{Transactio Passaviensis Pax Religio-} nis.

A a 3

prout

§. 1.

a) *Transactio anno 1552. &c.*) Hujus transactionis, eamque subsequente Pacis religioſæ confirmatio, & in dubiis quibusdam atque controversiis declaratio, uberem materiem novis litigiis cavillisque dedit, quibus executio Pacis multis in causis non parum remorata est. Ut sane nesciam, annon præstitisset, Pacem religioſam penitus abrogare, & de singulis capitibus nova lege secundum ea statuere, prout inter Pacificentes convenerat. Nam quia Pax religioſa multis in rebus Catholicorum commodis longe aptior erat, quam Westphalicæ Pacis nova scita: ideoq; isti avidissime arripiebant, quod hic haberetur, scilicet ratam ipsam habendam, sancteque & inviolabiliter servandam esse. Quamobrem si quis dubius casus ex Pace Westphalica decidendus erat, (dubium autem faciebant fere omnes, de quo non expressis verbis nominatim constabat) illi statim confugebant ad Pacem religioſam, indeque velut ex fundamento, quo controversiæ Religionis niterentur, petendam esse gravaminum dijudicationem contendebant, Protestantibus frustra objicientibus, de talibus Westphalica Pace aliter placuisse. Postquam enim Catholici illud semel obtinuerunt, ut religioſam pacem pro basi totius trans-

actionis haberent, facile eis deinde fuit, calumnia interpretationis invenire timam, qua elaberentur, sibi que præsidium aliquod ex Pace religioſa circumponerent. Atque experientia sane docuit, hac arte liquidissimas restitutiones protractas in hanc usque diem elusasque fuisse, neque ullum fere casum post primas a pace executiones, dimissasque Suecicæ copias, quæ adversariorum cupiditates aliquanto adhuc metu suo in officio continebant, venisse in disceptationem, quem non hac calliditate aut simili alia, stupenda sæpe cum audacia evitarint, quo minus debito loco & jure haberetur, id quod cum integra acta in conventu Deputatorum Francofurtensi, tum ante alia notissimus ille, & paulo ante notatus casus de restitutione Evangelicorum in civitate Hagenoensi testaturum facere potest: quanquam negare nolum, aliquando ab altera etiam parte officium boni interpretis nimio suarum rerum studio fuisse neglectum: exempla alia suis quæque locis, data opportunitate, non tacebimus, pro instituto nostro, quod animum, affectibus omnino vacuum sibi postulat.

b) *Secuta Pax religionis*) Constati articulis fere quindecim, qui in recessu hic allegato legi possunt.

c) *Prout*

prout ea anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto c) Augusta Vindelicorum, & post in diversis Sacri Romani Imperii Comitibus universalibus d) confirmata fuit, in omnibus suis Capitulis, e) unanimi Imperatoris, Electorum, Principum & Staruum utriusque Religionis consensu f) initis ac conclusis g) rata habeatur, sancteque & inviolabiter servetur.

c) Prout ea anno 1566.) Hæc confirmatio extat in dicto recessu, §. UND nachdem &c.

d) Et post in diversis Comitibus Universalibus) Cum per repetitas istas confirmationes Paci religiosæ nihil novi adjectum fuerit, superfluum esset & nullo usui, si evolutione Recessuum singula loca colligere vellemus.

e) in omnibus suis Capitulis) Sane hæc verba captiosa sunt, & Catholicis sæpe occasionem præbuere, abutendi religiosæ Pace in Westphalicæ fraudem. Nam multa eorum, quæ in hac Pace circa Religionem & possessiones Ecclesiasticas conventa sunt, non tam fuere declarationes super articulis quibusdam, in Pace religiosa controversis, quam mutationes & placita diversa, quibus Paci religiosæ derogatum fuit: quo itante, quod negare nemo potest, qua ratione, Pax religiosa ut in omnibus suis Capitulis rata habeatur, & sanctè servetur, edici potuit? Itaque omnino hæc verba limitatione opus habent, scilicet, in quibus Paci religiosæ per posteriorem Westphalicam non est derogatum,

f) unanimi Statuum utriusque Religionis consensu) Hæc verba restrictionis causa videntur potissimum intuitu reservati Ecclesiastici, quod dicitur, adjecta esse, quod reservatum Rex Ferdinandus ex potestatis plenitudine suffragiis tantum Catholicorum statuum, reclamantibus Evangelicis obstantibusque fidem ejus sancivit. Sed & ex altera parte decretum illud famosum Ferdinandi, in vitis Catholicis, gratia Evangelicorum editum, pro subditorum conscientia & Religionis libertate, eandem ob causam vehementes contradictiones expertum est. Quicquid itaque Imperator non unanimi Statuum utriusque Religionis consensu, sed ad suggestionem unius partis pro auctoritate in Pace religiosa statuit, ad hanc confirmationem non pertinet, sed ex alio titulo æstimandum est.

g) initis ac conclusis) i. e. deliberatis & confectis. Coeterum nescio, an non hic sit ἀνερολογία quædam, ini-re capitula, concludere capitula, si pro conventionis aut transactionis ejusdem articulis sive capitibus, primo tractatis,

tur, h) Quæ vero de nonnullis in ea Articulis controversis, i) hac Transactione communi partium placito statuta sunt, k) ea pro perpetua dictæ Pacis declaratione, l) tam in
Judi-

tractatis, deinde absolutis, accipitur: inire pacem rectè quidem dicimus; sed an sic etiam iniri capitula dicantur, forsàn dubites.

b) *rata habeatur, sancteque & inviolabiliter servetur*) Primo rata habetur Transactio Passaviensis, & Pax Religiosa, quia utramque conventionem olim prurientia & inquieta hominum ingenia variis scriptis læceslere atque subruere non dubitavere. Notum est virulentum Burkardi, Cancellarii Colonienfis, scriptum *de Autonomia*. Neque minus scelestæ & nefarie genio suo hic indulgere Jesuitæ Dilingenses in tractatu, quem *Compositionem Pacis* inscripsere. Deinde Transactio illa & pax, sic rata denuo habita, munitur novo promisso, quod sanctè & inviolabiliter in posterum sit servanda.

i) *Quæ vero de nonnullis in ea articulis controversis*) Articulos illos controversos Religiosæ Pacis longo ordine recenset scriptum illud Protestantium, initio Tractatum pacis Cæsareis & Catholicis exhibitum anno 1645. decima Decembris. Sed & eodem diu ante hac velut in compendio complexum fuerat ferale illud edictum Ferdinandi II, anno 1629. editum, quo

id genus controversiæ summa eum Protestantium injuria, ex voto & re Catholicorum, non sine tacita conspiratione decise simul, missisque per universum Imperium Commissariis, vi militari subnixis, executioni dari cœptæ sunt. Unde primo confternatio ubique & questus; deinde turbæ & civile bellum, commodo Suecorum auxilio, velut Deo ex machina, in saluè Protestantium, quorum res absque hac societate fere jam conclamata erant: in tanto Saxonum inprimis stupore, qui futurorum incurii fascinatique Austriacorum insidiosis blandimentis, præsentia modo respectabant.

k) *hac transactione communi partium placito statuta sunt.*) Transactio hic intelligitur totus articulus stus, quatenus de Compositione gravaminum agit. Commune autem partium placitum est conventio belligerantium, ex una parte Domus Austriacæ cum suis Fœderatis; & ex altera Coronæ Suevicæ cum suis Fœderatis. Interea commune etiam placitum censetur, quod utriq; parti ex plurium sententia placuit, etsi hinc & illinc nonnulli forte fuissent, quibus aliter visum de quibusdam capitibus.

l) *ea pro perpetua dictæ pacis declaratione*

Judiciis, quam alibi observanda m) habebuntur, donec per DEI gratiam de Religione ipsa convenerit, n) non attentata ejus-

ratione) Declaratio proprie dicitur, cum de dubio scripti alicujus sensu certi quid statuimus. Ast hic latior significatio obtinet, ubi pro declaratione Religiosæ Pacis etiam accipiuntur non ea modo, quæ superioribus ejus Capitulis de novo adjecta sunt: Sed & quæ profus in contrarium mutata, veteribus abrogatis, ejus generis non pauca hoc articulo reperiri lectio ipsa docet. Unde infra §vo 50. hujus articuli dicitur etiam certo respectu transactionis, in verbis: *Hanc imprimis sive declarationem sive transactionem*, quo loco hæc duo particula disjunctiva SIVE manifeste a se invicem distinguuntur. Quamobrem olim Deputatis ad punctum restituendorum nulla religio fuit, publicis suffragiis de Pace Religiosa hanc confessionem edere, illam Pace Westphalica hætenus confirmatam esse, quæ hæc illi non derogat, id quod stricte sumptum cum declaratione ejus non ubique satis convenit. Ita etiam ex altera parte perpetuitas hujus declarationis ipsius Pacis Religiosæ non est absoluta, sed habet terminum, quo existente certo casu finitur, nimirum si de ipsa Religione convenerit: quamvis effectu hoc idem sit, ac si dictum fuisset, *nunquam*, quia salva hac pace, quæ omnem vim prohibet, inter Religiones, tot studiis

& affectibus diversas, concordia nulla sperari potest.

m) *tam in judiciis quam alibi observanda* In judiciis, ut secundum hæc placita sententia feratur, non obstantibus ullis aliis contrariis constitutionibus vel moribus. *Alibi* vero cum inter partes extra judicium adhuc disceptatur, sive in Comitibus, seu coram Arbitro: sive denique ubicunque contigerit, causam Religionis inter contententes agitari.

n) *donec per Dei gratiam de Religione ipsa convenerit.* Hic ex §vo 25. addendum, *amicabili partium compositione universali*. Recitemus ipsa verba, quia plenior sensum habent: *donec controversia Religionis amicabili partium compositione universali desiniamur*. Neque enim sufficit, quamcunque conventionem fieri. Sed ipsas controversias Religionis definitas esse oportet, idque non vi metuque, neque etiam dolo; sed amicabili partium compositione universali, id quod a spe & eventu longe adhuc abesse videtur. Imo idem fere est, ac si dictum fuisset, *perpetuo*, vel in perpetuum. Neque alia mens Evangelicorum fuit; sed cum Catholici eiusmodi formulam respuerent, quæ Religionis suæ exitum perpetuum indicere videbatur; qui initio quadraginta, mox centum annos

cujusvis seu Ecclesiastici seu politici, o) intra vel extra Imperi-

Bb

peri-

nos indulserant, Protestantes vero suorum sacrorum securitatem certo tempore finiri nollent; hoc medium utriusque placuit. Evangelicis tanto minus suspectum, quod crediderint eadem ratione se propositum tenere posse. Coeterum nota hic differentiam essentialem seu specificam restitutionis ex capite gravaminum a restitutione superiore ex capite amnestiæ. Scilicet qui ex capite gravaminum restituuntur, vigore hujus transactionis ab omni persecutione tuti sunt, non attentis ullis juribus, actionibus vel exceptionibus. Unde perpetuam finitæ litis exceptionem contra Eos habent, qui veteres lites aut jura pristina resuscitare voluerint. At restituti ex amnestia restituuntur salvis aliorum juribus quibuscunque, sive restituenti, sive restituendo, sive cuius tertio competentibus: ex quo possessionem quidem priorum recuperant, sed a persecutione juris tuti non efficiuntur, id quod illis fit.

o) non attentis *cujusvis, seu Ecclesiastici seu Politici*) Ne partes de Religione hoc modo convenirent, obstitere quondam editis passim aculeatis scriptis improbi quidam, in turbido piscari soliti, tantoque ad dissuadendum audaciores, quod ipsi, plerumque cucullati extra calamitates & pericula bellorum in alienis miseris ventrem pa-

fecerent; quia ab hoc hominum genere hostes etiam injurias belli abstinent, cum, si pro merito cuique par referendum esset, illi in primis vexandi atque obterendi forent, cum plerumque primi bellorum omnium incentores existant, quæ ob religionem geruntur. Quæso enim quis sine stomacho & indignatione eos in republica libenter ferat, qui in sinu ejus foci, & maximis honoribus comendisque macti eo omnes suas cogitationes atque studia conferunt, ut quam pacem post diuturnum & ferale bellum munere divino tandem adepti sumus, & quæ tanti Republicæ stetit, eandem ipsi rursus convellant cum secretis Consiliis & Suggestionibus, tam vero etiam scriptis publicis. Equidem prætenditur religionis propagandæ fervor; Sed habent illi egregii Viri abunde, quod apud utrosque Indos, a religione gentili ad fidem Christianam convertendos agant. Nos, qui Christiani sumus, sinant quibusdam opinionibus dissentire, cum in formula Fidei Catholicæ, quam Apostoli vulgo concepisse creduntur, ambo conveniamus. Nisi forte gravior est minusque ferendus error, si quis ad imperia Curie Romanæ fasces, non protinus submittit, quam cum Sinensibus iam sibi credulis mira indulgentia hoc nihilominus permittitur, ut possint Confutio suo festis

perium, p) quocunque tempore q) interposita contradictione vel

festis diebus sacra facere, victimas mactare, thura adolere, cereasque accendere, modo de cætero illos suos Magistros laute & liberaliter habeant, atque eis honoris causa assurgant. Ad hoc facilius fertur, vel dissimulatur saltem cultus gentilis & Idololatriæ, quam si apud nos vel tantillum in ceremoniis mutet, aut ab id genus Doctoribus Aristarchis discefferis. Miscubunt potius summa imis, quam ut in minima etiam re suæ dignitatis & reverentie jacturam facerent; Quemadmodum vero sibi satis sunt consci, res suas lubrico loco fore, si ferre oporteat, quibus veritatem libere licet dicere, sui audaciæ compescendæ officium illud sacro sanctæ, si Diis placet, Inquisitionis institutum, & immani proflus rigore hæcenus, ubi datum est, exercitum. Ita summa ægritudine inter se versari illos patiuntur, oculisque lividis semper transfigunt, quos ex pacto vel institutis reipublicæ tolerare debent, non modo dissentientes, verum etiam obloquentes. Ut non mirum, si cuniculos ad suffodiendam illam pacem agant, quæ invisos sibi tantopere amulos protegit. Interea reipublicæ interest, ut quo ferociiores illi atque irrequietiores hæc vitæ parte sunt, eo majori severitate legumque custodia eorum refrænetur insania, id quod hoc loco fit, & plu-

ribus aliis, per omnem fere Tabellarum Pacis ambitum.

p) *intra vel extra Imperium*) Inter eos, qui extra Imperium pacificationi contradixere, fuit Romanus Pontifex ante alios notissima sua Bulla, in quam deinde Cotringius calamus strinxit, tantorumque ausum ineptias & vanitatem imperandi pro merito ultus est, remoto penitus sipario, post quod hæc fabula in morem ludicri umbratilis agitur; Obscuro, num rei Christianæ non te miseret, cujus libertatem, qua primis temporibus gavisa est Ecclesia, calliditas & speciose fraudes sub unius Homini jugum miserunt. Atque est profecto inlar fascini, cum ineunte seculo decimo sexto Larva huic fuerat ambitioni detracta fuisset, & defectio- ni tuta atque honesta pateret via, tot populis excusso jugo ad avitam libertatem certatim provocantibus, durasse tamen alios, atque maluisse pati Imperium, exterisque misere & indigne servire; quam memores conditionis suæ atque officii exemplo aliorum cum suæ dignitati, tum subditorum utilitatibus consulere. Sed illud plane prodigi loco habendum, fuisse Principes, qui e carcere semel emissi, atque gustata Christiana libertatis dulcedine & prerogativa posthæc ad veteres illos & superbos Dominos sua sponte revertuntur. Privatos non valde mi-

ror quibus, ubicunque sunt, est fer-
viendum. At qui ditiones gen-
tesque suo arbitrato regunt, hos ne-
mine cogente non modo suæ ingenui-
tatis oblivisci, sed & maximo suo da-
mno pati, imo jubere, ut in statu suæ
reipublicæ nova status contrarii facies
formetur, admissis Hominibus, quos
in potestate sua non habent, & qui
continuo occurfu peregrinæ jurisdic-
tionis cum imperio civili collidun-
tur, eique molestissima negotia faces-
sunt, id vero quo nomine potius ap-
pellem, non invenio: hinc reveren-
tia impetum cohibente, illinc vero in-
dignitate rei acuente iras; Nobis igitur
sine invidia & fraude fore confidimus,
si, quæ nunc dicuntur paulo fortius
vindicanæ pacis gratia, aut deinde
ex occasione dicenda erunt, libera-
liter & sincere proferimus. Hoc munus
postulat sibi Interpretis candor
& probitas; qui supra verba polent,
uti possunt argumentis nervosioribus
licentiæ retundendæ. Hoc enim ora-
culi instar Principes, sibi dictum putent,
Clerum nunquam agere modestius,
sanctiusve, quam cum definit metui,
& incipit metuere. Fertur hoc ipsum
olim Cardinalis Sanctacrucius Foxio,
Legato Gallico in colloquio secreto
affirmasse, præsentè Thuano, adhuc Ju-
vene. Romanam, nempe, Curiam, ubi
obsequare, asperam & insolentem, mi-
tescere protinus, atque tractabilem se-
præbere, quam primum sibi rem cum
illis esse sentit, qui mimarum intrepidi

di ostenso contra terrore inermem au-
ctoritatem, nec ultra valituram, quam
superstitio cogit, strenue percellunt
cujus moniti, tota vita utilissimi me-
minisse eum, sed auctoris oblivisci jus-
sit. Operæ pretium hercle est, referre
ipsa verba Santacrucii, prout in
Vita Thuani lib. I. leguntur. *Cogis
me, inquit, ille Cardinalis ad Foxium,
in tuam gratiam venudare, quæ in Aula
nostra, Romana puta, summa silentii
reverentia reguntur, cui illud ingenium
est, ut exquisitâ severitate, cum occasio
se offert, & impune licet, in exteros u-
tatur, & si quis dignitate præstans ei
se subjicit, eam causam longo compe-
rendinatioum sufflamine protolari
gaudeat, dum interim per gentes toto
orbe fama vulgatur, & nostri nominis
terror spargitur, quæ severitas eoque
valet, quousque vel infirmitate, vel reli-
gionis metu toleratur. Nam si aliquis
Princeps existat, qui neutro atineatur,
cauto summa dissimulatione ab ea seve-
ritate disceditur; FAMA SIQV IDEM ET
HOMINUM PATIENTIA HUIUS AULE
STAT MAJESTAS & quod vaser Floren-
tinus dixit, (Machiavellum puto desi-
gnari) iis rebus conservatur, quæ aliis
Imperiis sum exitio. Id tibi dictum
est, a quo didiceris, & Candor meus,
& fides tua, & ejus, qui heic tecum
est, (ad Thuanum scilicet respexit,)
vel in hac ætate prædientia, requiritur,
ut a nomine resciscatur. Exponit de-
inde porro, quomodo illo tempore
Galeacius Sanseverinus in Gallia jussu*

Pontificis ab officio Inquisitionis Rege insalutato comprehensus, Romamque continuo ductus, intercessione Regis, ad cuius honorem ea res pertinebat, liberari carcere diu non potuerit, etsi Rex eam ob causam extra ordinem Sangoartium Romam misisset, ut captivum repeteret Pontifice. Paulo, cui alias animus immitis & asper erat, bonis malisque verbis rem protrahente: donec Sangoartius ludibrii pertæsus, elapso triduo, quod ante præscripserat, Papam conveniret, eique ferociter minaretur, ni Galeacium e vestigio carcere dimitteret, Regique restitueret, & se illa adhuc die discessurum, & Oratorem Regium post biduum securum esse. Tum demum enim Paulus, ubi post primos animi motus ad se rediit, re cum fidis Cardinalibus communicata, expensoque, quanti pertinacia diuturnior constare sibi poterit, Captivum Sangoartio tradidit, ad Regem in Galliam reducendum, monito tamen antea in arcano, *caveret, ne mandata, quibus usus erat, potius ad publicam offensionem, quam ad Regis dignitatem spectantia, emanarent, satisque haberet, quod voti compos gratificationem Regis desiderio respondens a Pontifice impetrasset.* Quæ omnis Historia in Vita Thuani, uti dictum, summa juvenilitate legitur, ubi illud imprimis Pontificis repugnantiam, & quam invitus vir natura durus atque truculentus tandem concessisset, ostendit, quod Sangoartii libertate di-

cendi offensus non exandesceret modo atque exclamaret; verum etiam gestibus in decoris oculos & brachia huc illuc digladiantium more transferret, multaque in Regem ipsum convitia evomeret, tanquam de religione actum esset, & Ecclesia vim indignam pateretur, si quem Clientem Regis velut ex gremio ejus summa Gallici Nominis contumelia captivum dolo surripuerat, & de ejus supplicio apud se Homo sanguinarius animo iam constituerat, reddere teneretur. Sed quid antiqua moramur? cum recentissimum exemplum hodie nobis Polonia sicut, bello civili ob electos duos apud se, Reges misere turbata. Scimus enim quæ non arma Pontifex Clemens primo moverit, pro Rege Augusto, quæ mandata ad Primate[m] cæterosque regni Episcopos dederit: quas minas & fulmina monitoria intenterit. Quibus hortamentis ipsi Stanisla[o] Amulo incutere terrorem fuerit conatus. Num vero propterea in eos, qui hæcenus inobedientes se præbuere, gravius quid decretum? num tacti aliqui fulminibus, cum toties intonuisset? Minime vero gentium: Res omnis intra ostentationem stetit, & vinxit quidem aliquando sanctissimus Pater: Verberare hæcenus nunquam sustinuit: quidquid etiam Romæ Orator Augusti Regis ad acuendam iram, armaque expedienda suggerat. Quin Pontifex alteri etiam parti, etsi cum libertate sæpe loquenti aures suas præbet, jussitque defuncto

nuper

ne vel protestatione, r) quæ omnes inanes & nihili, vigore horum declarantur. s) In reliquis omnibus t) autem inter utriusque Religionis Electores, Principes, Status omnes &

B b 3

fingu-

nuper Primati ut justa fierent. Neque dubium, adjuturum tandem adversæ partis rationes, quamprimum comperit, fortunam belli eo inclinare: neque enim Romæ ullius amicitia tanti est, ut eum periculo suo eam colendam putent. Uti hujus Aulæ vir omnis & existimatio opinione constat, quam ubi spreveris, reliqua nullum pondus habent, nisi quod error alienus iterum commodat, ita non facile majestatem suam in discrimen vocant, cum deesse vident, qui iusta sua exequi velint, quibus apud se nihil opis ad meritum incutiendum. Nam singulari Numinis providentia hæcenus factum, reos, ut qui tot seculis ad Orbem velut offrenatum suis ductant artibus, eo venire potentia nunquam tamen potuerint, ut navicula sua piscatoria adverso etiam flumine unquam navigare ausint reflante vento acriore, conficii nempe sibi, quam vana sit ira sine viribus.

q) *quocunque tempore*) i. e. five belli, seu jam factæ pacis tempore: imo quocunque tempore etiam post publicatam pacem, adeo ut, si quis vel hodie contradicere vellet, ejus conatus pari modo ex hac lege reprimerentur.

r) *interpofita contraditione vel pro-*

testatione) Contradictiones & protestationes plerumque uno actu conjunguntur, addita etiam reservatione cujusque juris competentis. Itaque non opus est, ista hic subtiliter distinguere: alias omnis Protestatio contradictionem continet. At possunt esse contraditiones sine protestatione.

s) *que omnes inanes & nihili vigore horum declarantur*) Recte. Sunt enim judicia hominum de rebus & actionibus nostris, ad quos nihil ista pertinent. Nam dum simulant, se consulere nobis & animabus nostris, manifesta prævaricatione suis sunt intenti rebus: nam quo plures sunt oves, tanto plus lanæ tondetur. Sed & quibus bonis non libenter cedunt, avaritiæ magis, quam pietati imputandum est. Ridicula profecto res, im pactum sacrilegii crimen, quia illa eadem potestas civilis, quæ rem sacris dicavit, pro utilitate publica, eandem potest reddere seculo, si salus Reipublicæ id postulet. Quid ad hominem alienum & longe a nobis in exteris oris dislitum ea res? nisi cæca reverentia nobis ipsi impedimento esse mallems. In ejusmodi necessitate non absurde dixit quidam Dux Venetus ad nuncium quandam Apostolicum: *Somo Venetiani, doppio Christiani*

singulos u) sit æqualitas exacta, mutuaque, w) quatenus formæ Reipublicæ, x) constitutionibus Imperii y) & præsentì Conventioni z) conformis est, ita ut quod uni parti iustum est, alteri quoque sit iustum, a a) violentia omni & via facti ut aliàs, ita

Stiani: i. e. primo Veneti sumus, deinde Christiani. Quo indicare voluit, si Pontifex ipsis creptum ire illud vellet, quo libertatem dignitatemque Venetæ gentis tueri oportet, se ne quidem Christianos tales esse cupere, qui obsequium aliquod se Pontifici debere credant religionis causa.

r) in reliquis omnibus i. e. in omnibus illis, de quibus Pax Religiosa, & hæc Westphalica non aliter disponit. Ut hic tam Politicæ, quam Ecclesiasticæ in medio relicta intelligi, verosimile sit,

u) inter utriusque Religionis Status omnes & singulos Statuum itaque hic ratio habetur, non privatorum, quibus singulariter cautum est infra §. 34. & 35. v. g. quas dignitates, immunitates & privilegia Status Catholici Ecclesiastici habent ex publica lege: illa Statibus Ecclesiasticis apud Evangelicos denegari non possunt. Unde observavimus, Ducem Brunsvicensem, Ernestum Augustum, dum Episcopatum Osnabrugensem obtinebat, ex Ordinis Ecclesiastici prærogativa, ad Catholicorum exemplum, ante Principes Seculares primum sibi locum vindicasse, non sine præiudicio propriæ domus,

w) sit æqualitas exacta mutuaque

Hæc æqualitas paulo post ita describitur, ut quod uni parti iustum est, alteri etiam sit iustum.

x) quatenus forme Reipublicæ Quæ sit apud nos forma Reipublicæ, & quo nomine appellanda, absque ullo fructu diversimode hæcenus disputatum est. Sed qualis illa tandem fuerit, dicere in genere & summatim possumus, esse talem, quæ omnium Statuum exæquationem in Republica non admittat.

y) Constitutionibus Imperii Inter quas eminet Aurea Bulla, ex qua Electores præcipua multa habent ante reliquos Status.

z) et præsentì conventioni Quæ ex facto possessionis, certo anno habitæ, alium meliori loco & conditione præ alio censet. Videndum etiam, annon huc pertineat art. 8. Instrum. Pac. ubi Statibus antiqua jura, prærogativæ, libertates, privilegia & reliqua confirmantur, quorum ea est natura, & conditio, ut inter omnes exactæ æqualitatis locus dari nequeat.

a a) ita ut quod uni parti iustum Quia hic de partibus sermo est, utique perspicuum, partes intelligi utriusque Religionis hoc sensu, ut quod uni iustum,

ita & hic inter utramque partem perpetuo prohibita. b) b)

§. 2. II. Terminus a quo Restitutionis a) in Ecclesia ^{Terminus}
fictis ^{1624.}

stum, ne alteri diversæ Religionis ex eo, quod diversæ Religionis est, injustum sit. Præterea in hac æqualitate servanda, perpetuo respiciendum est ad eos, qui de cætero ejusdem Status & conditionis sunt, excepta tantummodo Religionum disparitate. Abs hoc respectu si fuerit, inter diversos Ordine & dignitate multa uni justa esse possunt, quæ alteri injusta sunt, aut saltem more patrio non permessa.

b) *violentia omni & via facti ut alias, ita & hic inter utramque partem perpetuo prohibita*) Hæc verba, ut alias ita & hic, iterum manifesto probant, de Religione potissimum, & de iis, quæ ad illam spectant, agi.

§. 2.

a) *Terminus a quo restitutionis*) Postquam Transactio Passaviensis & Pax Religiosa pro basi & fundamento hujus transactionis de compositione gravaminum subtrata fuit, prima statim cura & inspectio est de restitutione eorum, quæ inter belli vias in Ecclesiasticis mutata fuere. Ubi post tediosas disceptationes placuit tandem certum Terminum a quo statuere, qui index & regula sit restituendum. Quamquam vero Status Evangelici initio condenderent, ut omnia

hic etiam, sicuti cum restitutione ex amnestia factum, restituantur in eum statum, quo ante motus bellicos & destitutionem unumquodque fuit; id tamen a Catholicis impetrari non potuit, principium restitutionis ab anno 1630. repetentibus, quo bellum cum Suecis est initum, Tandem mediâ via electa est, anno 1624. pro termino restitutionis assumpto: Atque id rursus duplici modo, pro restituendorum conditione. Nam Electores Principes & Status Imperii juxta Calendæ Januarii dicti anni restitui placuit. At subditos eorum diversæ Religionis ex qualibet anni parte. Atque hujus distinctionis causa totus fere hic articulus sicut in duas partes præcipuas dispersitus fuit, ex quibus una de Statibus agit ab hoc §vo usque ad §vum 30. inclusive: Altera de subditis a §vo 31. usque ad §vum 44. etiam inclusive. Hanc differentiam si plurimi Commentatores ad Instrumentum Pacis observassent, sane causam non habuissent, cur tantopere roderent unguis, in conciliando hoc nostro §vo cum §vo inferiore 31. quos fere omnes una sententia inter se pugnare volunt, ridiculis distinctionibus tentata concordia.

b) in

fticis, b) & quæ intuitu eorum in Politicis mutata sunt, c) fit dies prima Januarii Anni millesimi sexcentefimi vigefimi quarti:

b) *in Ecclesiasticis*) Ecclesiastica hic sunt non religio modo, ejusque exercitium, cujus professio sine dubio in arbitrio Statuum a tempore Religioſæ Pacis ſemper fuit, ut hac quidem parte reſtitutione nulla opus eſſet; Sed imprimis bona Eccleſiaſtica, eorumque opimæ poſſeſſiones, tum juridiſſimo Eccleſiaſtica, & quicquid terriſſimalis poteſtatis nomine venit, cujus rei cauſa bellum tot annorum præcipue geſtum eſt.

c) *Et qua intuitu eorum in Politicis mutata ſunt*) Quæ in Politicis mutata ſunt, ut beneficio hujus reſtitutionis fruantur, opus eſt, ut *intuitu Eccleſiaſticorum* vel, uti §vo 29. habetur, *intuitu Religionis*, ſint mutata. Eccleſiaſtica itaque ſimpliciter reſtituuntur, quocumque etiam reſpectu, vel titulo mutatio in illis contigerit: Politica vero non aliter, quam Eccleſiaſticorum intuitu, id quod imprimis notandum contra nonnullorum cavillas & improbas eluſiones, qui legi vim in eo faciunt, quando contendunt, mutationem in Eccleſiaſticis, quæ poſt annum 1624. facta oportuiſſe factam eſſe intuitu & odio Religionis. Quo callido invento eximere plurima, ſibi que retinere hæſitantes conati ſunt, quibus terminus Reſtitutionis ex anno 1624.

neceſſitatem reſtituendi impoſuerat, manifeſta calumnia, dum illud *intuitu Eccleſiaſticorum*, ad ipſa Eccleſiaſtica abſurde trahunt, quod lex pio nota characteriſtica reſtitutionis cauſa in Politicis unice definierat. Qua confuſione multis huc uſque, qui non ſatis diligenter attenderant, impoſitum eſt. Egregii ante alios ex hoc loco Sophiſtæ ſibi eſſe viſi ſunt Jeſuitæ Paderbornenſes in cauſa Falckenhagienſi contra Comites Lippiacos, qui ad eo Conſilio Imperiali Aulico fucum facere hac futilitate non erubere. Agebatur ſcilicet res de Reſtitutione Monafterii Falckenhagen, quod Comites anno 1624. prima die Januarii ſine omni controverſia poſſederunt. At eum ejus reſtitutionem ex hoc loco & §vo inferiore 25. Comites peterent, poſt confeſtam pacem, negare Jeſuitæ, hanc obligationem ad ſe pertinere, addita ratione, quod ex legato Monafterium illud peterint, idque ſententia Judicis conſecuti ſint, non intuitu vel odio Religionis, ſed ex titulo civili, Legati, puta aut Donationis, miro illorum favore, quos non puduit ſtatim ab abſoluta pace, ſanctimoniam ejus frivolis ejuſmodi diſtinctionibus tentare. Et profeſſo ni Evangelici Status in tempore providiſſent, decreta reſti-

quart: d) Fiat itaque e) restitutio f) omnium Electorum,
Cc
Princi-

restitutione & absque mora executioni mandata, post evaporatum exequendæ pacis primum ardorem, Comites Lipiaci forte in hanc usque diem summam injuria frustrati jure suo fuissent. Quanquam ne sic quidem ab omni persecutione tuti sunt & molestia vacui, quando a facta etiam restitutione, jam supra quinquaginta amplius annos turbantur subitis mandatis, ex Consilio Aulico emendicatis, quibus id unice agitur, ut possessione Jesuitis restituta, ejecti Comites, & ad petitorium rejecti æternis litibus vexarentur, quæ de re forsân plura ad s̄vum 25tum. De cætero memini occasione hujus loci quæsitum etiam fuisse: Si quis initio Religionis vel Ecclesiasticorum intuitu non fuerit dejectus, verbi gratia, dignitate & munere Senatorio, sed aliis ex causis, veluti irrogatæ multæ nomine, aliquo crimine promerita, postea vero Catholicis forte, qui eadem culpa tenebantur, restitutis, ipse intuitu Religionis perferre pœnam porro debuit, ne in statum illum restitueretur, quem anno 24to habebat, an ex hac lege restitutionem petere nihilominus possit? Certe non videtur; initium enim dejectionis est inspiciendum. Nam si ex hoc restituito secundum formulam legis non debetur, ea, quæ post hæc contingunt, eum in arbitrio Principis sint

posita, vix est, ut impetrare restitutionem possint.

d) *Sit dies prima Januarii anni 1624.*) Quæsitum est, num hæc prima dies Januarii secundum computum Calendarii Gregoriani, an veteris Juliani sit numeranda? Quia illud ipsi Catholici intelligunt (*vid. Buchsch ad h.l.*) in hoc Evangelici tanto lubentius eis concedere possunt, quod hic terminus restitutionis decem diebus longius retrahatur, quem initio volvere amplius ad annum usque 18. vel 21. extendi. Accedit, quod honori Cæsaris datum fuerit, ut diem confecti Instrumenti Pacis 14. Octobris ad rationem Calendarii novi notarint, quæ dies 24. fuisset, si Juliani ductum sequi placuisset.

e) *Fiat itaque*) Hinc incipit primum caput hujus articuli de Restitutione. Statuum utriusque Religionis, comprehensa libera Imperii Nobilitate, ut & Communitatibus & pagis immediatis. Atque id ipsum ex hoc loco adeo manifestum mihi videtur, ut mirum sit, fuisse qui hæc de re dubitarint. Omnes enim, qui hic ut restituendi enumerantur, immediati sunt; Communitatibus etiam & pagis non omissis, quorum alias rarissima inter immediatos sit mentio, cum pene nullo numero in Republica sint.

f) *Restitutio*) Omnis quidem Restitutio

Principum & Statuum utriusque Religionis, g) comprehensa li-

tutio præsupponit dejectionem sed ne legi fraus fiat, constitutio applicanda etiam est illis, qui vel nunquam dejecti fuerunt, vel amissam post annum 24tum possessionem interea recuperarunt, antequam pax fieret. Etsi enim illi restitutione non opus habent, cum re ipsa fruantur; beneficio tamen legis pari jure cum illis gaudent, qui post pacem ex formula ejus restituti sunt. Ambo enim ab omni persecutione juris & facti in perpetuum securi fiunt ex solo illo statu, qualem anno vigesimo quarto intuitu eorum fuisse compertum est.

g) *Electorum Principum & Statuum utriusque Religionis*) Notandum hic singulariter & cum attentione, restitutionem fieri Electorum, Principum & Statuum: non vero ipsius Status cuiusque loci, quo Ecclesiastica & Politica anno dieque conventa fuerunt: id quod postea in executione Pacis multis & impeditis litigiis occasione dedit. Ex hoc enim mox quatuor illa dubia enata sunt, quæ in Comitibus Superioribus Catholici proposuere, & quæ decisa ex sententia Statuum volebant, antequam de restitutionibus residuis cum fructu agi posset. Et profecto non idem est, Electores, Principes & Status in eum Statum restituere, quo prima die Januarii anni 1624ti fuerunt: & statum ipsarum rerum, uti tunc fuit, restituere,

cum Homines Statum suum facilius mutare possint, quam ipsa loca. Non esse de nihilo hanc distinctionem, declarabimus infra ad §. 31. luculentis rationibus. Hic exempli tantum loco sit, quod Status Catholici jure suo reformandi non sic abuti potuissent, uti hactenus factum, si non subditi in pristina sacra, sed ipsa sacra certum in Statum fuissent restituta, cum hæc securitate, ne moveri possint. Semper enim certius constat de Statu loci, quam de Statu personæ in loco. Animadvertere hæc post pacem Evangelici, atque adeo legem hoc sensu intelligendam esse in Conventu Francofurtensi multis argumentis pugnare, quæ tum Legatus Saxo in causa Hildesienfi longo ordine adducebat. Sed facile suboluit Catholicis, quantum inter hæc intersit: itaque non passi sunt verba legis sibi eripi, prætextu intentionis Pacificentium, de qua ex lege ipsa sit judicandum, non aliunde. Unico exemplo rem manifestabo. Fuit in aliqua urbe, certoque ejus facello anno 1624. nullum nec Catholicæ nec Evangelicæ Religionis exercitium. Post illum annum Dominus loci ibi suæ Religionis exercitium instituit. Confecta pace, reclamant subditi diversæ Religionis, & restitutionem petunt Status dicti anni. Jam si Pax de Statu loci decrevisset,

sa libera Imperii nobilitate, h) ut & communitatibus & pagis immediatis i) plenariè & pure, k) cassatis omnibus in-

Cc 2

terim

res sane plana foret: quando autem Tabulæ de Statu hominum ejusvis conditionis loquuntur, docenda utique erit possessio juris, seu facti saltem, prohibendi, ne sacra illic locorum fiant, alias Domini Territorii conditio potior est propter jus reformandi.

b) *Comprehensa libera Imperii Nobilitate*) Supra ad hæc verba ego notavi, cum inter Status, Civitates liberæ Imperiales suo sint loco, post quas demum ponatur libera Imperii Nobilitas, hunc ordinem inter alia pro argumento esse, Civitates Nobilitatem antecedere. Enimvero cum infra §vo 28. Libera & Immediata Imperii Nobilitas liberis Imperii Civitatibus præposita inveniat, fateri jam cogor, argumentum illud ab ordine hoc ductum, nihil valde concludere: & possunt utique verba *comprehensa libera Imperii Nobilitate* sic intelligi, quasi inter Status comprehensa sit, non addito, quo stare loco debeat: quamvis cum Nobilitas ista propriè non sit Status Imperii, aliud dubium remaneat, quomodo comprehendi inter Status possit? Cæterum liberæ Civitates contra Ordinem nobilem longe fortiori causa agunt ex jure liberi suffragii, quo partem habent in administranda Republica, & tertium Collegium Im-

perii constituunt cum voto decisivo, ita ut ex semisse Imperii, quam penes Status esse vulgò perhibent, rursus trientem si collegia computes, possidere videantur.

i) *ut & Communitatibus & pagis immediatis*) Istorum pagorum aliquos recenset hoc loco Buckisch. Interea quia saltem pagorum immediatorum hic fit mentio, & præterea de Subditis mediatis infra peculiari loco & longo ordine ex professo agitur, mihi hercle videntur illi rectius sentire, qui ab hac constitutione, quatenus scilicet hæc secundo §vo est comprehensa, mediatos tam Status quam Subditos exclusos volunt. Neque tanti hercle sunt dissentientium rationes, ut propterea mutare sententiam nostram sit opus. Videamus in compendio, quibus armis pugnent. Primo se fundant in *Pacificentium intentione*, quorum mens fuerit, ea media adhibere, quibus una opera removeri omnes controversiæ, & decidi dubia possint; At hoc fieri melius non potuisse, quam si verbis *Pacis* strictè inhæreamus, & decisionem omnium dubiorum ad certam quandam & generalem regulam mensuremus. Respondeo: Quod si ex strictis legis verbis de mente Pacificentium judicandum, vicit procul dubio nostra senten-

sententia, cum hoc loco non nisi Immediatorum lex meminisse inveniatur: alio vero loco itidem mediatorum. Neque fieri cum ratione potuit, ut una regula generali comprehendantur, quorum longe diversa est conditio, & de quibus adeo ipsi Pacificentes diversa statuere voluere. Recte igitur repositum a Catholicis der Art. 5. §. 2. gesetzte general-terminus des 1. Januarii des 1624. Jahrs betreffe allein die unmittelbare Stände/ Communitäten und Dörffer/ nicht aber mittelbare Lands- Stände und Unterthanen/ vor welche das ganze 24ste Jahr/ und zwar nicht simpliciter, wie bey denen immediatis, sondern per exceptionem a regula, als ein neues/ ihnen vorhero nicht zugeständenes Recht angefüget worden.

Alterum fundamentum dissentientium est, *Weiln sonst/ utar verbis ipsis, uti in Protocollo leguntur, mit etwas überstand wenig Zeilen hernach dieses Jahrs und Tages wiederumb gedacht würde: innuuntur scilicet his verbis ultima hujus paragraphi reductione ad Statum dicti anni dieique in omnibus facta.* Sed tantum abest, ut mihi hic quicquam indecens aut saltem superfluum videatur, ut potius hanc necessariam repetitionem duxerim, cum plura contineat, certe luculentiora. Decreta enim in Superioribus simpliciter restitutio, ad Statum, anni 1624. 1. Januarii, his ipsis explicatur, quod scilicet

fieri ita debeat, ut omnia in omnibus ad Statum dicti anni dieique reducantur.

Tertium fundamentum in eo collocant, *Weiln die Disposition gedachten §. 2. und dessen Connexion klar weise/ daß nach gemachter regul von derselben nicht allein ad Status immediatos, sondern auch alle nachgehende inferiret worden.* Sed hæc recitasse refutasse est, cum plane aliud ex hoc textu eluceat: neque obstat vocabulum itaque quod ajunt apud Latinos illativum esse. Esto enim, certe plus inferre non potest, quam quod conceptis verbis declaratur. Errat scilicet in proxime præcedentibus Terminus Restitutionis a quo paulo generalius positus: Hic itaque restringitur ad Calendas Januarii pro Statibus immediatis. Nam hoc termino non constringi Mediatos Status & subditos, manifestum est ex inferiori §vo 31. ubi his totus annus vigesimus quartus, & quælibet eius pars pro termino restitutionis ponitur, id quod conciliari nullo modo cum hoc nostro §vo 2do posset, si Mediatos etiam inter illos numeramus, quorum restitutio hic decreta.

Quartum fundamentum ex §vo 23. desumunt, *Weiln daselbst und es he man noch auf den 31sten Sum komme/ de mixtis Episcopatibus, und wie es mit dem Exercitio Religionis zu halten/ etwas statuiret werde/ woraus die Intention zu sehen/ weiln in*
Epi.

Episcopatibus mixtis nicht lauter Status Immediati seyn. Respondeo, non est hæc nostra sententia, Svm hunc secundum non de aliis agere, quam de Statibus Immediatis: Sed negamus, illum de aliis agere, quam Immediatis, sive Status sint Imperii, stricte sic dicti, sive non. Fit enim etiam mentio expressa immediatæ Nobilitatis, uti & Communitatum & Pagorum Immediatorum, qui Statum numero proprie non veniunt. De cætero an Capitulares, aut Canonici in Bonis Ecclesiasticis Immediatis, sive Archiepiscopatus sint, sive Episcopatus, &c. quorum illi post Principem maxima pars sunt, propius ad Mediatos quam Immediatos accedant, jam non placet inquirere. Certe vacante sede representant ipsi Principem, atque hoc etiam superstitè in communionem regiminis admittuntur, quam nomine Principis expedire soleant, quæ ad publica spectant, quemadmodum Venetiarum Dux suo nomine administrat omnia, cum interea vis Imperii apud Republicam & Senatum sit, cujus injussu decernere nihil potest, quod ad rerum summam spectat, ni de capite suo velit periclitari. Quicquid sit, factum procul dubio est ob causæ continentiam, ut, postquam de Episcopatibus actum, Canonicorum sive Capitularium causæ statim conjungerentur. Nam hunc unum Svm 23. si exceperis, reliqua omnia & anteriora

& sequentia usque ad Svm 31. de solis Statibus & aliis Immediatis loquuntur. Notum autem est, unam hircundinem non facere ver.

Quintum denique & ultimum argumentum ita formatur; *Weiln die Restitutio geschehen solle* in Ecclesiasticis; die Ecclesiastica aber nicht als lein Immediatos, sondern auch Mediatos betreffen; so sey dabero dieser §. 2dus auff beede zu ziehen. Respondeo: Si generatim lex diceret, *Fiat restitutio omnium*, neque statim sequeretur enumeratio illorum, quos inter omnes comprehendi voluit, speciem aliquam haberet hæc ratiocinatio. At ubi non sufficienti modo enumeratione partium ordine & diligenter defungitur; Verum etiam de illis, qui ad Classsem Immediatorum non pertinent, alio loco, modoque diverso separatim & ex professione tractat, nihil sane est, cur existimemus, conjungenda nobis esse, quæ Paciscentes tanta sollicitudine & cura ab invicem disjungere. Ut jam nihil dicam, hæc separatione miram lucem affundi plurimis in Pace Westphalica locis, quæ minus rectè intelliguntur, ubi semel locum facimus confusioni.

k) plenarie & pure Plenariè, prout nimirum unusquisque dicta die & anno possedit; & *purè*, non attentis ullis exceptionibus.

terim l) in istiusmodi causis m) latis, publicatis & institutis

l) *Cassatis omnibus interim &c.*) En-
 aliam differentiam restitutionis ex ca-
 pite gravaminum a superiori illa ex ca-
 pite amnestiæ. Illis nimirum secun-
 dum artic. 3. §. 2. fit restitutio *salvis li-*
ris pendentiis desuper in Aula Cesarea
sive in Camera Imperiali vel aliis Im-
perii Immediatis aut Mediatas Dicaste-
riis vertentibus. Hic vero, *Cassatis om-*
nibus interim in ejusmodi causis, la-
tis, publicatis & institutis sententiis. Il-
 lic cuique sive restituenti, sive restitu-
 endo, sive etiam tertio salva sunt jura
 sua quæcunque. Hic transactiones,
 pacta, decreta, quin ipsæ Executiones
 rescinduntur. Illic restituenti integra
 relinquitur jure experiendi facultas
 cum restituto. Hic semel restitutus
 posthac in habita, vel recuperata pos-
 sessione nullo modo turbari amplius
 potest, sed ab omni persecutione juris
 & facti perpetuo tutus est, donec con-
 troversiæ Religionis compositiæ fuerint.
 Hæc adeo ex Instrumento clara sunt,
 & perspicua, ut omnino sit mirum,
 plurimos Commentatores tanta socor-
 dia & cœcitate agere potuisse, ut exi-
 stimarint, in sola terminorum restitu-
 tionis a quo diversitate omnem diffe-
 rentiam utriusque Restitutionis constare,
 qua sententia profecto excogitari
 nihil potest, quod absurdum magis &
 a mente Pacificentium alienius sit. E-

rit autem operæ pretium, ex hac occa-
 sione totum istud argumentum ex in-
 tegro tractare, ut uno velut conspectu
 constet, quantum intersit inter utram-
 que restitutionem, illam inquam ex ca-
 pite amnestiæ, & alteram ex capite
 gravaminum. Ac primo quidem in
 hoc genere causarum in universum
 est verum, qui restitutionem petit, ha-
 bere, cur dejectionis alterum accusare
 possit. Fieri enim nequit, ut unius pe-
 tendi superfit facultas, ubi de altero
 non suppetit querela. Interea nihil-
 ominus inter hæc duo prima est diffe-
 rentia, quod remedium ex amnesti-
 a tempus saltem præsens sit compara-
 ratum, illud vero de gravaminibus in
 omne tempus, adeoque etiam futu-
 rum. Nam qui ex bello nihil turba-
 tum amissumque habet, cujus petere
 restitutionem possit, illi etiam actio
 restitutoria hac amnestiæ publicatæ
 formula non datur, etiam si post pa-
 cem aliqua suarum rerum parte fue-
 rit læsus: cum alter, cui tempore
 pacis occasio ex bello defuit, petendæ
 restitutionis ex capite gravaminum,
 hoc juris interea sit consecutus, ut tur-
 batus etiam aut dejectus post pacem
 omni reliquo tempore experiri bene-
 ficio legis possit, quæ nomine grava-
 minum in turbatores etiam futuros la-
 ta est: quia per hanc ipsam legem ex
 nudo

nudo facto possessionis questum & perpetuum jus habet in re Ecclesiastica, quod omnia anteriora aliorum jura absorbet & extinguit. Sane quidem concessum nemini est, ut post pacem alium turbet, eique vim inferat. E-
nimvero cum illud fit in Politicis, cessat natura sua remedium ex amnestia, quod facta tantum in bello præterita respicit, & suppetunt cum beneficia juris ordinaria, tum inprimis actio ex formula Pacis artic. 17. §. 4. præscripta. At qui in Ecclesiasticis vel etiam in Politicis intuitu Ecclesiasticorum ita turbatus, aut quocunque modo affectus injuria est, etsi ex eadem formula agere possit, fundamentum tamen suæ actionis in illa transactione habet, quæ de gravaminibus Religionis articulo quinto longo ordine prodita est; quod diversum in amnestia, quæ hostiles quidem læsiones ante pacem corrigit, de reliquis vero post illam judicare alias leges sinit.

Altera differentia est, quod amnestia non ad quasvis læsiones, injurias aut damna, medio bello data pertinet; sed ad illa solum, quæ occasione Bohemæ Germaniæ motuum, aut foederum hinc inde contractorum sunt illata: nam si quis extra hos respectus mali quid est perpessus, illi restitutione ex amnestia non succurritur, sed ordinario jure contra adversarium experiendum erit. Cum quæ res ex formula gravaminum repetuntur, aut defenduntur, earum causa judicanda sit.

sola possessione certo anno dieque habita, nullo omnino motuum Bohemæ Germaniæ, aut foederum, hinc inde contractorum ratione. Nam hoc unum sufficit *possedisse*, neque amplius de titulo queritur, neque de occasione, qua quis possessionem nactus est.

Tertia differentia in eo consistit, ut, qui amnestia frui vult, eum oporteat docuisse, injurias sibi esse illatas, vel damna data *ab altera belligerantium parte*, non vero a sua. *Vid. Art. 2. ibi ab una vel altera parte utroque hostiliter facta sunt*: item *artic. 3. §. 1. ab una vel altera parte*. At restitutio ex capite gravaminum peti potest, quando me aliquis mearum etiam partium possessione dejecit, modo diversæ a me Religionis fuerit.

Quarta differentia. Restitutio ex amnestia datur etiam inter Consortes ejusdem Religionis; altera vero de gravaminibus non aliter, quam si partes diversæ Religionis sunt.

Quinta differentia. Restitutio ex amnestia peti potest in sacris & profanis, nullo discrimine. At vero altera ex parte gravaminum non datur nisi in Ecclesiasticis, & quæ *intuitu eorum* in Politicis mutata sunt.

Sexta differentia. Restitutio ex capite amnestiæ fit *eum utrimque in Statum*, quo quis ante destitutionem gavivus est. At illa ex capite gravaminum, indistincte in Statum anni vigesimi quarti, primæque dici Januarii, si im-

si immediatus fuerit; aut cujusvis anni partis, si Mediatius.

Hinc fluit differentia septima. Quod scilicet restitutio ex capite amnestiæ profit utrique parti, & ei qui restituit, & ei qui restituitur. Conservantur enim illi etiam sua jura in re, quam restituere debet. At restitutio ex capite gravaminum, quia cujusque partis jura sola certi temporis possessione definit, nocet restituenti semper & sine conditione: in quantum scilicet restituit. Nam transferuntur omnia in eum, cui fit restitutio ut nec pacta, nec transactiones, neque sententia lata: imo ne executiones quidem in contrarium allegatæ audiantur, cum nuda illa possessio, lege sic jubente, certissimus sit acquirendi, transferendique Domini aliorumque jurium modus, quo omnes aliorum causæ & petitiones, utcumque de cætero justissimo titulo nixæ absorbentur & extinguuntur. Descendendum huc necessario fuit, cum nulla alia ratio esset componendorum gravaminum religionis.

Octava differentia; Restituendus ex capite amnestiæ non in eum modo statum restituitur, quo ante destitutionem est gavissus, sed & in eum quo *jure gaudere potuerit*. Cum qui ex capite gravaminum restituitur, nihil ultra modum atque cancellos habitæ anno 1624. possessionis petere amplius possit. Illi non nocet, neque fraudi esse debet, si jure suo, quo plenius an-

te destitutionem uti poterat, non sit usus. Sive quod impeditur ab alio sit, seu quia occasio utendi tunc non erat, quod in actibus discontinuis sæpe evenit: Sive quod ei non lubitum erat. At vero huic nudus Status, nudumque factum possessionis dicti anni metam quasi figit, terminumque utendi juris sui ponit, quem movere non licet, non attento cujusque partis jure aut titulo. Imo etiam si ipse ante illum annum re illa uti liberius potuisset, si modo hoc anno ab alio impeditus aut prohibitus fuerit, jure id si ve injuria factum, nihil interest.

Denique Nona & ultima differentia, ante alias loco præcipuo notanda, quod tales restitutiones ex amnestia omnes & singulæ intelligendæ sînt *salvis juribus quibuscunque, sive restituendi, sive restituendo, seu cuiusvis tertio competentibus in bonis restituendis sive Ecclesiasticis sive secularibus, salvis item litis pendentiis quibusvis, in Dicasteriis seu immediatis, seu mediatis, vertentibus*. At qui ex formula gravaminum restituantur, tuti perpetuo atque securi fiunt ab omni persecutione juris & facti, hoc *artic. 5. §. 25. fin.* cassatis omnibus interim in ejusmodi causis latis, publicatis & institutis sententiis, decretis, transactionibus, pactis & executionibus. Igitur restitutus ex capite amnestiæ vocari iterum eadem de re in jus & quavis actione competententi conveniri potest, si ve is ipse fuerit, contra quem restitutionem obtinuit, sive

sive alius tertius. Restituti autem ex capite gravaminum nulli amplius respondere tenentur, qui litem de re fu scitare volunt; Sed tueri se possunt perpetua finitæ litis exceptione, quæ actionis peremptoria est, & omne iudicium tollit. Unde eorum error, ut hoc denuo moncam, abunde detegitur, qui restitutos ex amnestia eadem securitate, eademque juris firmitate gaudere existimant, qua illi gaudent, quibus ex capite gravaminum indulgetur Restitutio. Illa nihil novi juris confert: Hæc est novus acquirendi Dominii modus, sive titulus publicæ tranquillitatis causa inventus primum a Paescentibus, & deinde in Imperio lege seu Constitutione Pragmatica auctoratus. Adhæc qui attendunt animum, facile evitaverint insidias, quæ incautis plerumque strui solent, confusione effectuum diversorum utriusque Restitutionis; Nempe meliori aliquando agunt conditione, qui restitutionem ex lege amnestiæ petunt, quam qui ex lege gravaminum. Sed ex adverso est alio respectu beneficium restitutionis ex capite gravaminum longe pinguius altero, quod de amnestia est proditum. Hinc si quis forte e. g. ante annum vigesimum quartum in possessione alicujus rei Ecclesiasticæ, aut exercitii Religionis suæ fuit, postea vero illa se dejectum ita sentit, ut de possessione, dicto anno habita, docere non possit: is propediem confugere solet ad legem, de amnestia la-

tam, atque ex ea restitutionem petit eum in Statum, quo ante destitutionem fuit: Cumque adversarius excipit, restitutionem quidem hoc nomine ipsi deberi, sed interea sibi etiam sua jura salva & integra relinquui, ac proinde causam ipsam de exercitio vel re Ecclesiastica de integro in disceptationem trahendam esse; alter confestim, ut iudicium declinet, se §vo 13. articuli nostri munire conatus, ubi traditum est cautumque, ne terminus anni 24ti præjudicium creet illis, qui ex capite amnestiæ sunt restituendi: quo effugio multis hæctenus est impositum: cum tamen iste §vus 13. (de quo suo loco ex professo erit dicendum) non dicat, eum, qui ex capite amnestiæ restituitur, omnium jurium esse participem cum illo, qui restitutionem ex capite gravaminum est nactus, sed simpliciter & nude illud solummodo, terminum illum ætiores anni 24ti, qui omnibus ex lege gravaminum restituendis, nullo cujusquam discrimine est positus, non debere præjudicare illis, qui de restitutione ex lege amnestiæ agunt, qui hoc anno non coarctantur, sed petere restitutionem, possunt eum in statum, quo ante destitutionem fuere, postea vero quocunque tempore, occasione Bohemiæ Germaniæ motuum, re vel jure aliquo suo dejecti sunt. De cætero in universum manet verum fixumque, eum qui uno vel altero remedio experitur, nihil sibi de illo polliceri plus posse, quam

tis n) sententiis, decretis, transactionibus, o) pactis seu dedititiis, seu aliis, p) & executionibus, q) reductione ad Statum

quam cuique lex tribuit. Ita qui ex amnestia est restitutus, pati alterum debet jus adhuc suum legitima via persequi, quod ei integrum per pacem est servatum. Qui vero ex capite gravaminum restitui vult ad consequendos effectus, qui hoc remedium manent, eum oportet omnem spem suam et suffugium in possessione collocare, anno vigesimo quarto habita, missumque protinus facere terminum, restitutioni ex amnestia positum, ex quo securus nunquam fieri poterit à metu, ne alter rem illam denuo post factam restitutionem, vindicet alio titulo. Sed de his nunc satis.

m) *in istiusmodi causis*) In causis scilicet Ecclesiasticis, vel etiam in causis Civilibus sive Politicis, quatenus respectum aliquem ad Ecclesiastica habent, quorum intuitu mutatio contingit.

n) *latæ, publicatæ & institutæ*) Uti ferre & publicare sententias recte dicimus; de decretis etiam hæc duo verba utinque tolerari possunt: ita quo tertium, *institutæ*, respiciat, non sine causa quis dubitet. Nam etsi ad transactiones, pacta & executiones referre velimus, vereor, ne sic recte loquamur de pactis, transactionibus atque executionibus jam absolutis per-

fectisque; ast imperfecta rescissione non habent opus. Sermo itaque hoc loco *ἀκυρολογίαν* vix effugiet, nisi suppleatur ex svo 25. de litis pendentiis seu litibus motis, id est, *institutis* actionibus. Neque dubium est, hæc subintelligi etiam: In quibus enim, causis sententiæ latæ & publicatæ, imo factæ iam executiones rescinduntur, ibi multo magis æquum est, tolli & aboleri lites in iudicium deductas, ibique adhuc pendentes. Sed fortassis sententiæ institutæ hic dicuntur, quæ post relationem, in causa factam, scriptæ quidem a Iudice, sed latæ vel publicatæ nondum sunt: quanquam hoc ipsum etiam minus proprie, nisi fal-
lor.

o) *Sententiis, decretis, transactionibus*) Sententia est, quam Iudex pronunciat. Decretum, quo Princeps inter partes litigantes, causa, cognita, jus dicit. Transactio fit super re dubia vel litigiosa, dato, aliquo retento.

p) *pactis seu dedititiis seu aliis*) Dedititius est, qui se in alterius potestatem seu imperium deditit, ut apud Curium *dedititorum* multitudo: & apud Cæsarem, *Belge dedititii*. Non multum aberant à captivis sive servis, nisi quod imaginaria quadam libertate gaudebant, sic tamen, ut ad veram libertate-

bertatem Romanæque Civitatis jura pervenire nunquam potuerint. Horum nomen postea ad eos etiam est translatum, qui se in defensionem, protectionem & tutelam alterius potentioris dedidere, invito Domino Territoriali, aut in præjudicium ejus. Hinc pacta dedititia, quibus ejusmodi deditio conventa. Sed cum hic non tam de subditis, quam ipsis immediatis Statibus agatur, pacta dedititia forte intelligenda sunt, quæ Status quidam imbecilliores coacti fuere inire, cum potentioribus, iisque Ecclesiasticorum suorum curam commendare, aut quæ inter deditionem hosti factam extorta sunt a se dedentibus, damno eorum atque præjudicio: id quod Augustanæ Civitati in primis accidit, cum se Cæsarianis dedere iniquissimis conditionibus fuit adacta. Sunt adhuc alia pacta dedititia, Capitulatione Leopoldina art. 8. prohibita, quibus protectio aut patrocinium externis Principibus in Status quosdam & Civitates Imperii immediatos mediatosque, quæsitum est, sive illud concessione Imperatorum factum, sive externi illi hæc usurparint, aut pacto sibi compararint, sive denique dicti Status & Civitates sua sponte in clientelam alterius se dedidere. Ejusmodi pacta dicto loco Capitulationis vocantur **Schutz** und **Schirm** Briefe / cujus prima mentio capitulatione Ferdinandi IV. facta, monente Trevirensi ad Artic. 6. uti Protocollum de 22. Apri-

lis st. v. 1653. testatur: Weils zu vernehmen/ daß einige ausländische Potentaten sich unterstanden über mediat-Stände des Reichs einige Schirm-Verichtigkeit zu prætendiren/ da dann aus einer schlechten differenz zwischen Herrn und Unterthanen gar leicht ein blutiger Krieg entstehen könne/ als wäre gewisse Vorsetzung zu thun. Man wisse/ daß die alten Herzoge von Lützelburg eine Protection auff die Stadt Trier prætendiren/ und was daraus zwischen Franckreich und Spanien vor ein Krieg entstanden. Die Franzosen hätten ad 1632. die Stadt eingenommen/ die Spanier aber wieder belagert/ und den Churfürsten nacher Niederland gefangen geführet. Es sey auch bekant/ daß der Prælat zu Maximin durch Kayserliche Decreta instituiret sey/ deme sich die Franzosen widersetzet/ und mit der Commission einzuhalten begehret hätten. Weils nun solche Verbündnißon höchstschädlich hätten sie diese Erinnerung thun wollen/ stelleten dahin/ ob nicht dieses passus halber ein neuer Articul der Wahl-Capitulation inseriret/ und solche Protections-Übung verboten werden möchte. Cui monito sessione quarta die 25. April. st. v. sequentia addidit Legatus Saxonicus: Weils Se. Churfürstl. Durchl. zu Sachsen/ so viel diese Schutz-Verichtigkeit betrifft/ von Kayserlicher Majestät unterschiedliche Protectoria hätten/

Augspurg.

rum dicti anni dieique in omnibus facta. r)

§. 3. Civitates a) Augusta Vindelicorum, Dunckelspühla, Biberacum & Ravensburgum, retineant bona, Jura & exerci-

hätten/ so hätte man dieser Clausul anzuhengen / daß solches denen Reichs-Fürsten an ihren juribus Protectionis unpräjudicirlich seyn solle. Wenn auch die Reichs-Stände keine Protection solten suchen können/ so schiene es / als ob hierdurch dem Instrumento Pacis circa potestatem foederum pangendorum etwas derogirt würde. Derhalben etwan die Worte *immediat*-Stände auszulassen wären. Endlichen werde es schwerlich seyn können / alle iewige Protectiones aufzuheben. Dennes habe das Reich selbst / wie bey Burgund zu sehen / seine Protection. Stelle es derowegen zu weitem Bedencken. Sed his non obstantibus mansit res, & novus articulus ad eum modum compositus fuit, uti in utraque Capitulatione legi potest.

g) *Et Executionibus*) Rescindi saepe Executiones, in Ecclesiasticis factas hac Westphalica Pace, non est mirum. Pleræque enim illarum inter motus Civiles, in primis post propositum illud Ferdinandi II. edictum damno rei Evangelicæ, & summa cum injuria Statuum Protestantium factæ erant.

r) *reductione ad Statum dicti anni dieique in omnibus facta*) i. e. ut quo-

quisque Statu Electorum Principum & Statuum Imperii utriusque Religionis anno 1624. prima die Januarii fuerit, in eum in omnibus restituerit. Hoc enim sibi hæc verba volunt; quominus enim illa de Statu loci vel rerum accipi possint, obstant, quæ paulo ante præcessere, *Fiat restitutio omnium Electorum. &c.*

§. 3.

a) *Civitates*) Hic ante omnia specialiter de restitutione quatuor Civitatum Imperialium, utrique Religioni addictarum, quæ nominantur, conventum est. Sed quia de quatuor tantum, Catholici posthac male de iis conventa ad omnes Civitates mixtas extendere conati sunt, cum de reliquis infra §. 29. separatim cautum fuerit. Sunt autem quatuor istæ Civitates Augusta Vindelicorum, Dunckelspühla, Biberacum & Ravensburgum. Cur opus fuerit, ut istarum expressa mentio fieret, ejus rei rationem reddit Obrechtus hoc loco, ubi in primis laudat Lehmanni Scriptum de Pace Religiosa, pro meliori intellectu eorum, quæ hic pacta sunt. Nos sicuti Historica non valde prosequimur, sed de verbis tantum legis, eorumque vero sensu maxime laboramus lectorem eo remittere

xercitium b) Religionis c) dicti anni dieique; sed ratione dignitatum Senatoriarum aliorumque munerum publicorum, sit inter utrique Religioni addictos æqualitas idemque numerus.

§. 4. In specie autem a) quoad Civitatem Augustam, sint septem Senatores Consilii Secretioris ex familiis Patriiis electi, ex his desumpti Reipublicæ Præsides duo, vulgo *Stadt-Pfeger* dicti, unus sit Catholicus, alter Augustanæ Confessionis. Ex reliquis quinque, tres Catholicæ Religionis, & duo Augustanæ Confessionis addicti, b) Senatores re-

Dd 3

liqui,

tere sine instituti nostri mutatione possimus.

b) *retineant bona, jura & exercitium*) Scilicet sit distinctio inter bona, jura & exercitium Religionis: & inter dignitates Senatorias aliaque munera publica. Bona enim, jura & exercitium Religionis retinet ibi unaquæque pars, prout ea dicto anno dieque possederat. Ratione vero dignitatum Senatoriarum aliorumque munerum publicorum inter utrique Religionis addictos æqualitas sancitur, idemque numerus: quod ultimum quantis difficultatibus apud Tractatus Pacis involutum fuerit, & quantopere Magistratus Catholico Romano contra hanc æqualitatem ubique reclamaverit, ex Theatro Europæo videri potest apud *Buckisch* ad hunc locum.

c) *Bona, jura & exercitium Religionis*) Hoc non de bonis tantum & juribus Ecclesiasticis intelligo, sed & a-

liis Politicis, si quid in iis intuitu Ecclesiasticorum mutatum est per vires temporum & ex belli occasione de exercitio Religionis res difficultate caret.

§. 4.

a) *In specie autem &c.*) Hic servus cum sex sequentibus ordinat Statum Civitatis Augustanæ in Politicis, ubi tamen in dignitatibus Senatoriis æqualitas illa, supra descripta, idemque Senatorum numerus omni ex parte non servatus est. Nos si contra institutum nostrum hic pauciora adnotamus, improbari id nobis non debet. Sunt enim res transactæ diuque executioni mandatæ, quarum notitia ex ipso Statu Civitatis Augustanæ, prout secundum hæc conventa in præsentia constitutus est, optime petitur.

b) *ex reliquis quinque tres Catholicæ Religionis, & due Augustanæ Confessionis addicti*) Hac parte deterior Evangelii-

liqui, Senatus, ut vocant minoris, nec non Syndici, Assessorum Judicii Urbani, alique Officiales omnes sint æquali numero utriusque Religionis. Quæstores rei numerariæ sint tres, quorum duo unius, tertius diversæ religionis, c) ita quidem, ut primo anno duo sint Catholici, unus Augustanæ Confessionis altero, duo Augustanæ Confessionis & tertius Catholicus, & sic deinceps alternando singulis annis.

§. 5. Præfecti rei tormentariæ a) itidem tres parique annua alternatione. Idem etiam circa curam collectarum, annonæ, b) ædilitiæ muneris, & si quæ alia sunt officia, quæ tribus committuntur, obtineat. Ita quidem, ut si uno anno, duo officia (veluti Quæstura & cura annonæ vel ædilitiæ muneris) penes duos Catholicos & unum Augustanæ Confessionis sint, eodem anno duo alia officia (veluti præfectura rei tormentariæ & collectarum) duobus ex Augustana Confessione & uni Catholico committantur; sequenti autem anno circa hæc officia duobus Catholicis, duo Augustanæ Confessionis addicti, & uni Catholico, unus Augustanæ Confessionis surrogerur.

angelicorum causa facta est, neque idem numerus, Catholicis uno Evangelicis vicentibus; quod in Consilio Secretiore, cujus maxima est auctoritas, nequaquam pro exiguo lucro reputari a Catholicis debet; præcipue cum Evangelicis hæc jactura in aliis muneribus publicis non videatur reparata.

c) quorum duo unius, tertius diversæ Religionis) i. e. duo quæstores semper unius esse religionis debent, ex duabus scilicet admissis, & tertius Religionis alterius, alternatione inter u-

tramque partem singulis annis introduca.

§. 5.

a) Præfecti rei tormentariæ) Res tormentaria hic vocatur das Zeughaus/ Cura Collectarum die Steuer/ Cura Annonæ das Kassen-Ambt/ aut simili nomine munus ædilitium das Bau-Ambt.

b) Annonæ) Sub hac cura num hic etiam comprehendatur venalium rerum vectigal, die Accise, viderint alii, moris patrii peritiores.

§. 6.

§. 6. Munera, quæ uni committi solita sunt, pro qualitate rei a) vel uno vel pluribus annis inter Catholicos & Augustanæ Confessionis Cives alternentur; eo quidem modo, ut de officiis quæ tribus personis committuntur, nunc dictum.

§. 7. Templorum tamen & Scholarum cuiquæ parti suarum cura integra reservetur. a) Ii autem Catholici, b) qui nunc tempore hujus pacificationis in Magistratu & officiis præter numerum supra conventum supersunt, pristino quidem per omnia honore commodoque fruuntur. Veruntamen usque dum eorum loca vel abdicatione vacaverint, vel domi se contineant, vel si senarui quandoque interesse velint, voto tamen careant.

§. 8. Neutra vero pars suæ Religioni adhærentium potentiaa)

§. 6.

a) *Pro qualitate rei*) Prout nimirum expedit munus illud in una eademque persona continuari unum, vel plures annos.

§. 7.

a) *Templorum tamen & Scholarum cuique parti suarum cura integra Reservetur*) Aequalitas in muneribus Ecclesiasticis in eo consistit, ut utraque pars Templorum suorum & Scholarum curam separatim gerat: id quod negotii natura postulat, eum nemo alienis sacris additus eum ratione peti possit, ut suæ fidei & curæ ea permittantur, quorum fida & integra administratione ipse exultimet se contra fidem & conscientiam facturum esse.

b) *Ii autem Catholici*) Agitur hic

de Catholicis, qui tempore conclusæ Pacis supra numerum in Magistratu & officiis inventi sunt. Atque hi fruuntur quidem pristino honore commodisque per omnia: Sed domi se continere debent, vel si utique in Senatui venire aliquando velint, voto, id est, jure dicendi sententiam careant; idque tamdiu observandum, donec loca eorum morte vel abdicatione vacaverint, resque adeo ad placitum Statumque numerum redierit. Intuitu Evangelicorum non opus fuit de hoc caville: Eorum enim numerus eo tempore minor erat justo & convento.

§. 8.

a) *Neutra pars suæ Religioni adhærentium potentia*) Catholicos Augustæ Vindelicorum auctoritate Episcopi sui, tum

tentia a) ad deprimendam alteram b) abutatur, aut majorem, numerum, directe vel indirecte c) ad dignitates Præsidum, Senatorum, aliorumque publicorum munerum aggregare præsumat, sed quicquid ejus quancumque & quomocumque tentatum fuerit, irritum esto. Proinde non solum hæc dispo-

tum vicini Bavari viribus atque favore; Evangelicos autem numero Civium superiores esse, experientia docet. Sed nihilominus horum semper deterior est conditio, dum multa dissimulare coguntur, ne asperioribus remediis negotium sibi facessant, sacrificiis rixæ occasionem sæpe quærentibus tanta impudentia, ut res nonnunquam a tumultu & seditione prope abfuerint. Ad hæc lacesunt se mutuo frequenter acerbis scriptis atque concionibus, concitata cujusque partis plebe, in odium & execrationem alterius Religionis: quod sane fieri non deberet in Civitate, ubi omnes Religiosa Pace conciliatis quiete & concorditer vivere decet, conjunctis studiis ad promovendam Reipublicæ salutem, cum fociare conscientias in sacris non possunt.

b) ad deprimendam alteram) Ferunt, qui Status Civitatis periti sunt, vim publici Evangelici apud Augustanos eo inter alia frangi, quod immenso are alieno obruta Creditores potissimum Catholicos habeat, quibus ingentes debeat summas, annuis usuris opes ærarii publici fere absument-

tibus; unde fit, ut non modo ex usuris, quæ sæpe satis temporibus non solvuntur, nomina crescant: Verum etiam ut multa ferre Civitas teneatur Evangelicorum damno eo respectu, ne irritati Catholici Creditores iniquo aut alieno tempore conditione crediti multitudine & concursu petentium inopiam & paupertatem publici detegant. Hæc est intestina scabies, & ægritudo, quæ ne aliquando Civitatem perdat, verentur prudentiores.

c) aut majorem numerum directe vel indirecte.) *Directe*, puto, per electionem: at qua ratione id fieri possit *indirecte*, non ita facile est explicare. Unus casus esse possit, si prævaricatione aut negligentia Senatus Evangelici altera pars clam aut precario numerum suorum in Senatu & muneribus augeat: id enim quancumque & quomocumque tentatum irritum esse jubetur, hac fini, ne civibus unius alteriusve Religionis culpa suorum Magistratum hac in re fraudi sit.

d) quor-

dispositio quotannis, quando d) de novorum Senatorum aliorumque officialium in demortuorum locum surrogatione agitur, publicè prælegitur; sed etiam Præfidis seu Duum-viri Secretiorum reliquorumque Senatorum, Præfectorum, Syndicorum, Judicum, aliorumque officialium Catholicorum electio & nunc posthac sit penes ipsos Catholicos, e) Augustanæ verò Confessioni addictorum penes eosdem, & defuncto Catholico alius Catholicus f) pariterque Augustanæ Confessioni addicto eidem addictus surrogetur.

§. 9. Pluralitas autem votorum in causis religionem a) five directè five indirectè b) concernentibus, nequaquam attendenda

Ec tendenda

d) quotannis, quando &c.) Quæritur, num hac etiam prælectione opus eo anno, quando nemo in Senatorium Ordinem cooptandus, neque alii Officiales in demortuorum locum surrogandi sunt? Usus hic erit optimus interpres. Ex verbis tamen, uti hic leguntur, necessitatem vix nobis feceris. Nam id, quod dicitur, *quotannis*, limitari statim videtur per adverbium temporis *quando*. Nisi dicere velis, pertinere hanc cautionem etiam ad casum, cum Præfides aliive in dignitatibus jam constituti secundum Ordinem ambulatorium Magistratum de novo ineunt quotannis. Quicquid sit, extensionem illam hoc ex loco vix tuebimur, quo mentionem tantum fit, novorum Senatorum, aliorumque Officialium in demortuorum locum surrogandorum.

e) Catholicorum Electio & nunc &

posthac sit penes ipsos Catholicos) Utraque igitur pars suos in Senatum & ad dignitates muneræque publica legit, quæ optima ratio vitandæ cujuscunque fraudis, & amolendi ambitus infidiosi.

f) *Defuncto Catholico alius Catholicus &c.*) Itaque Evangelici non possunt sibi Catholicum legere, etsi velent: neque Catholici Evangelicum.

§. 9.

a) *Pluralitas autem votorum in causis Religionem.*) Hic §vus duo continet; unum, quod pluralitas votorum in causis, Religionem concernentibus non attendatur; & alterum, quid habendum, si Catholici in aliis quibusvis negotiis pluralitate votorum in præjudicium Evangelicorum abuti velent.

b) *Sive directè, sive indirectè*) Causas, quæ indirectè Religionem concernunt,

tendatur, c) neque illa Augustanæ Confessioni addictis d) Civibus ejus loci magis quam Augustanæ Confessionis, Electoribus, Principibus & Statibus in Imperio Romano præjudicet. Quod si Catholici e) pluralitate votorum in his vel aliis quibusvis negotiis f) in præjudicium Augustanæ Confessioni addictorum aburantur, reservatum his ipsis esto vigore hujus Transactionis ad introducendam alternationem

nunt, esse puto, cum Senatores & Magistratus tanquam unum corpus considerari nequeunt: vel ubi Catholici & Augustanæ Confessioni addicti in duas partes eunt, *art. §. 52. infra.*

c) *nequaquam attendatur*) id est, nullum fiat Senatus Consultum secundum plures sententias; neque imperio Magistratus Catholici ad eum modum pareatur.

d) *neque ulla A. C. addictis*) id est, quæ remedia A. C. Status in Imperio Romano habent, ne numero Catholicorum in administranda Republica ferendisque suffragiis vincantur, eadem omnia Civibus Augustanis Evangelicis præsidio esse possunt. Extant hæc præsidia supra allegata §. 52. hujus articuli scti, ubi tres casus recensentur, cui addi adhuc quartus potest, quando nimirum agitur de jure proprio Augustanæ Confessionis Civium, in quantum unam partem Civitatis constituunt. Tunc enim idem est, ac si de jure tertii ageretur. Quod vero ad pluralitatem Votorum in materia Collectarum attinet, cum hæc res

neque Osnabrugensi Pacificatione, neque huc usque in Comitibus, ad quæ remissa fuit, decisa sit, in ea Augustanæ Confessionis Civibus a Catholicis non magis præjudicari poterit, quam Status Evangelici in hoc articulo a Catholicis contribuendi necessitatem sibi imponi patiuntur.

e) *Quod si Catholici*) Alterum remedium contra abusum pluralitatis votorum est, reservata Evangelicis provocatio ad introducendam alternationem quinti Secretoris Senatoris, aliaque legitima remedia.

f) *in his vel aliis quibusvis negotiis*) Non igitur solum in Causis, Religionem sive directè sive indirectè concernentibus; sed etiam in aliis quibusvis negotiis. Requiritur autem, ut abusus ille vergat in præjudicium Augustanæ Confessionis addictorum, quibus verbis alicui dari occasio posset ulterius cogitandi, annon omne illud ad causas, Religionem indirectè concernentes, pertineat, quo Catholici in præjudicium A. C. addictorum abuti volunt? adeo ut hæc verba superiorum indi-

videt

nem quinti senatoris secretioris, g) aliaque legitima remedia h) provocare.

§. 10. De cætero Pax Religiosa, a) itemque ordinatio Carolina de Electione Magistratum, b) nec non transactio-

E e 2

nes de

rectè concernentibus quasi interpretatio esse possint. Sanè enim quod Catholici in fraudem Evangelicorum numero suffragiorum suorum statuunt, cum id nisi ex odio Religionis fieri non possit, etsi consultatio de rebus Civilibus sit, in quibus causis sæpè etiam una pars alteri intuitu Religionis & quasi per insidias ægre facere potest: absurdum non videtur dicere, ejusmodi causas videri Religionem indirectè concernere: nam illud *indirectè* complectitur omnia, quibus insidiæ nobis fruuntur, aut damnum datur prætextu quidem alieno; revera autem respectu Religionis & ad invidiam ejus.

g) *ad introducendam alternationem quinti Senatoris Secretioris*) Scilicet uti ex §vo superiori 4to constat, Augustæ Vindelicorum septem sunt Senatores Consilii Secretioris. Ex his quatuor Catholicæ Religionis esse debent, tres ex Augustanæ Confessioni addictis sumuntur, & sic Catholici uno numero Evangelicos hoc in Collegio vincunt. Sed ne illi hac prærogativa abutantur, edicitur hic, statuiturque in eventum pœna introducendæ alternationis in quinto Senatore, data

Evangelicis facultate provocandi ad istam alternationem, qua re id habituri essent, ut decedente quinto hoc Senatore Catholico, alium Augustanæ Confessionis alternis semper vicibus eligi in hunc Ordinem oporteat.

b) *aliaque legitima remedia*) Tam ex Pace Westphalica, quotquot de violatione ejus actiones & accusationes esse possunt: quam ex aliis formulis juris Civilis, quibus damnum, præjudicium vel injurias a nobis removemus.

§. 10.

a) *De cætero Pax Religiosa*) Hic quatuor confirmantur, quatenus huic transactioni non sunt contraria: 1. Pax Religiosa, 2. Ordinatio Carolina, 3. Transactio de anno 1584. & 4. alia de anno 1591. Quod ad Pacem Religiosam attinet, actum de hac re est ad §. 1. hujus articuli.

b) *Ordinatio Carolina de Electione Magistratum*) Hanc Ordinationem Imperator Carolus V. anno 1548. post devictos Protestantes, & Civitates Imperiales in ordinem redactas præscripsit, ubi Catholicorum causa in eoprior fuit, quia constitutum erat, ut eorum potius in eligendis Magistrati-

bus

nes de Annis c) millesimo quingentesimo octuagesimo quarto, & millesimo quingentesimo nonagesimo primo [quatenus huic dispositioni directe vel per indirectum non repugnant] d) salvæ & inviolatæ per omnia maneant. e)

Dunkelsp.
Biberach.
Ravensburg.

§. II. Deinde Dunkelspühlæ, Biberaci & Ravensburgi a) duo sint consules, Catholicus unus, alter Augustanæ Conf. quatuor secretioris consilii æquali numero utriusque Religionis;

bus ratio haberetur, si modo ad hæc munera civilia sint idonei, & horum copia detur. Sed hoc ipsum jam abrogatum ubique est, introducta æqualitate inter utriusque Religionis addictos, ratione dignitatum Senatoriarum aliorumque munerum publicorum.

c) *trans actiones de annis*) Factæ sunt istæ transactiones Rudolpho II. Imperatore, ejusque Diplomate confirmatæ, quibus id fere cautum erat, quod supra §. 7. continetur. Resque ab eo tempore usque ad annum 1628. utcumque quiete mansere, quamvis Catholicis, cum occasio ferret, paulatim rerum summam iterum ad se trahere conati fuerint. Post annum vero 1628. omnia susque deque versa sunt, tollentibus ubique cristas Pontificiis sub clypeo Edicti Ferdinandi, ejus executio per universum Imperium urgebatur. Mox supervenit bellum cum Suecis, variusque fuit Civitatis Status pro sorte armorum, donec Pace Westphalica tandem componeretur stabili & perpetua lege, modo Pontificii servare modestiam didicissent.

d) *quatenus huic dispositioni directe vel per indirectum non repugnant*) Hæc clausula ideo necessaria fuit, quia moris est improbis hominibus, per cavillas manibus pedibusque eludere, quæ, cum sibi incommodant, ex lege directis verbis impugnare non possunt.

e) *salvæ inviolatæque per omnia maneant*) Uti hæc omnia post Pacem effectui data sunt, ea de re vide Recessum Executionis apud *Lundorpium*, Tom. VI. lib. IV. c. 92. & *Knipschild de Civ. Imp. l. 3. c. 4.* ubi simul Episcopi Augustani Protestatio habetur, quem non pudit, inani & pacifraga contradictione lacerare Statum Civitatis ab Executionibus secundum hujus legis formulam Imperiali auctoritate constitutum.

§. II.

a) *Deinde Dunkelspühlæ, Biberaci, & Ravensburgi*) Quemadmodum in his tribus Civitatibus singula sint ordinata & constituta, de eo vide Recessum Executionis apud *Knipschild. de Civit. Imper. lib. 3. c. 4. n. & 42.* & *Limn.*

Jur.

gionis: Eadem etiam æqualitas circa Senatum, Judicem Urbanum, præfecturam ærarii, ut & alia omnia officia, dignitates ac munera publica observetur. Quoad Præturam Judicii vero, Syndicatum & Secretarios Senatus & Judicii, nec non quoad alia hujusmodi officia, quæ uni tantum personæ committuntur, alternatio perpetuo observetur. Ita, ut demortuo Catholico semper Augustanæ Confessioni addictus & vice versa succedat. Quantum ad modum Electionis & votorum pluralitatem, nec non curam Templorum ac Scholarum, itemque anniversariam prælectionem hujus dispositionis attinet, idem quod de Augusta dictum est, observetur.

E e 3

§. 12.

Jur. Publ. l. 7. c. 14. §. 41. præcipue in Tom. addit. Cætera ex superioribus facile intelliguntur. Unum memorabile est, quod silentio non prætereundum. Scilicet erant Biberaci anno 1624. Cappucini, sed extra Civitatem habitabant. Cum vero anno 1632. eorum monasterium injuria belli destructum fuisset, religiosi illi in Civitatem migravere, ibique mansionem habuere usque ad Pacem. Itaque cum anno 1649. de executione hujus legis Biberaci ageretur, quæstio orta est, num expellendi iterum Civitate sint Cappucini illi, & ad pristinum locum suum relegandi? Negabant Catholici id justum esse, aut pelli saltem Patres prius non posse, quam Monasterium suum extra urbem restaurarent. Pro ratione allegabatur, Cappucinos anno 1624. habitasse quidem extra urbis mœnia, sed exercitium suæ

Religionis in Civitate etiam libere habuisse. Ast negabant Evangelici, illos in Urbe tolerari posse, qui anno 1624. in illa non habitavunt, neque proprium templum ibi possederunt. Re ad Executorum judicium delata decretum fuit, Patres Cappucinos sacellum suum, prope Cancellarium Civitatis post annum 1624. ædificatum transferre debere extra urbem ad eum locum, ibique extrahere rursus, ubi dicto anno positum erat: uno tantum mense, paucisque amplius diebus illis concessis, quibus morari in urbe possent, sed privata tantum domo, clausoque Oratorio. De cætero nullum statim faciant Cancellariam, clavesque Consuli resignent, mobilia ex illo loco alio transportent, & denique exercitium Religionis in ipsa urbe omittant: neque publico aut Civibus alimentorum causa oneri sint. *Vid. Buckisch ad hunc*

Donawerd

§. 12. Quod ad Civitatem Donawerdam a) atinet, siin proximè venturis Comitiiis Universalibus in pristinam libertatem restituenda esse judicabitur ab Imperii Statibus, eodem

ad hunc svum, ubi ex Recessu executionis verba huc pertinentia allegat, quæ profecto legi merentur.

§. 12.

a) *Quod ad Civitatem Donawerdam &c.* Hæc Civitas sub initium superioris seculi conspiratione Catholicorum oppressa hic saltem honoris causa videtur nominari, cum ejus restitutio ab ejusmodi conditione suspensa fuerit, quam unquam exituram credere jam tum nemo sanus poterat. Quis enim sibi persuaderi patiatur, fore, ut Catholici in Comitiiis Universalibus consentirent de Donaverda in pristinam libertatem restituenda, non sine contumelia & indignatione Bavarî, cujus beneficio habent, quod Urbs illa ad Obsequium Romanæ sedis reducta fuerit. Sed & Evangelicorum non valde intererat restitutionem fieri, cum de religione nihil cautum amplius fuisset, quam ut eodem jure in Ecclesiasticis gaudeat, quo cæteræ liberæ Civitates vigore hujus transactionis gaudent, id quod nullo modo in commodum Religionis Evangelicæ cedere poterat, jam diu ex hoc loco ita pulsa, ut anno 1624. quo restitutiones in sacris æstimantur, nullum ejus exercitium neque

publicum neque privatum ibi viguerit. Quam ob rem Catholicis Bavori hoc lucrum ob egregia de se merita ultro gratificantibus, Protestantibus vero haud valde sollicitis de restitutione Urbis, in qua mansura Religio Catholica erat, etiamsi in pristinam libertatem restituta esset, haud mirum sanè, in proximis post Pacem Westphalicam Comitiiis hujus negotii consuecudicam nemini admodum cordi fuisse, præsertim cum Bavarus sumptus, in Executione factos a Statibus repeteret, quorum computus ad incredibilem pecuniæ vim excreverat. Hodie tamen Cæsaris Josephi decreto & auspiciis hæc Urbs libertatem recuperavit, cum Bavarus præsentî bello Gallorum partes amplexus, evocatisque in Imperium hostibus ingens & periculofum bellum conflavisset, quod non Austriacis modo, sed & Suevis atque Franconibus denunciaverat, si recusarent arma ponere, & rationibus suis atque consiliis, pridem cum Gallis sociatis, morem gerere. Hinc tribus primis annis bellum vario eventu gestum, vastataque inprimis Suevia, donec prælio Hochstattano cum Gallis suis fusus fugatusque, relictis ditionibus, in Provincias Belgicæ exulatum

ire

dem gaudeat Jure in Ecclesiasticis & Politicis, quo cæteræ Imperii liberæ Civitates vigore hujus Transactionis gaudent, falvis tamen quoad hanc Civitatem eorum, quorum interest, juribus. b.)

§. 13. Terminus autem Anni a) millesimi sexcentefimi Vi-

An. 1624. In puncto Religionis & Reformationis idem terminus.

ire coactus est, ubi raro exemplo Elector & Princeps Germanus contra Patriam exercitus hostium ducere, & auspiciis Gallorum pugnare jubetur, quorum milites stipendiarius est factus perpetuo opprobrio gentis Bojorum, quæ olim ob res fortiter pro Austria gestas non modo summis in Republica honoribus est ornata: verum etiam ingentia commoda retulit. Interea hæc memorabili clade affectus Elector dum Germania pellitur, omnesque suas regiones arbitrio hostium relinquit, occupata Statim utraque Bavaria consultatum sæpe fuit, quid de ipso Electore fieri deberet, ut temeritatis suæ & perduellionis poenam daret. Neque obscurum erat, quid Constitutiones publicæ contra eos decernerent, qui tantis ausibus patriam oppugnatum arma cepissent. Igitur tandem Imperiali Banno seu Proscriptione ictus est, postquam hæc causa in aula Cæsarea multum diuque agitata fuisset. Interea omnis ditto Bavari in potestatem Austriacorum est redacta, quæ nunc institutâ administratione ad lubitum regitur; ne tamen Status etiam ab omni tantæ victoriæ fru-

ctu prohibiti viderentur, hoc sibi in partem solatii gratiæque imputare possunt, quod Donaverda urbs nuper, ut dictum, in libertatem vindicata, & cæteris urbibus Imperialibus accensita iterum, atque Circulo Suevico pro Statu immediata fuit.

b) *salvis tamen quoad hanc Civitatem eorum, quorum interest juribus*) Hoc in Bavari gratiam videtur adjectum sumptus, uti dixi, reposcentis, quos in executionem auctoritate Cæsaris erogaverat. Atque hoc præcipue fuit telum, quo restitutionis necessitatem olim declinavit, cum ipsa Civitas tantis rationibus exsolvendis non par sit; alii vero pro ejus libertate conferre nihil velint.

§. 13.

a) *Terminus autem anni*) Non ita multi anni sunt, cum hic SVUS in causa Palatina diversis Interpretum opinionibus varias explicationes est expertus. Elector Palatinus jus sibi reformandi sine lege & modo liberum ex Pace Religiosa atque §. 30. hujus artic. sibi asserturus, ut subditos Palatinos dejiceret a præsidio paragraphi sequentis 31. *Hoc tamen non obstante &c. fortis-*

fortissimo inter alia hoc etiam argumento est usus, quod ipse, seu potius decessores ejus ex capite amnestiæ specialiter sint restituti; sic autem restitutis terminus anni 1624. nullum præjudicium creare debeat. Unde concludere voluit, non modo terminum possessionis ex anno 1624. subditis suis nihil de facto prodesse: quod verum, cum hoc anno possessionem nullam habuerint: Verum etiam eos provocare ad hoc beneficium legis propterea non posse, quod ipse Elector ex capite amnestiæ sit restitutus. Ex adverso subditi Palatini argumento profus contrario de possessione anni vigesimi quarti excipere se, & ad Statum, qui fuit ante motus Bohemicos, provocare omnino posse existimabant, quia restitutis ex capite amnestiæ, inter quos ipsi articulo superiori §. 13. nominatim relati fuere, iste terminus anni 1624. nullum præjudicium creet. Quanquam vero hæc sententia præ altera Electoris Palatini majori probabilitate nitatur (videtur enim prior illa omne auxilium subditis ex capite gravaminum restituendis eripere, cum pauci erunt, quorum Domini restitutionem ex capite amnestiæ non poterunt petere, & hæc exceptione restitutionem subditorum, qui anno 1624. possederunt, elidere) mea tamen opinione neutra cum sensu & scopo hujus loci congruit, qui simplicissimus est, & nihil aliud sibi vult, quam ne illi, qui ex capite amnestiæ restitui cupit,

opponi possit, quo minus effectum hujus restitutionis consequatur, eum anno 1624. non possedisse. Quemadmodum vero longe diversi sunt effectus restitutionis ex capite amnestiæ, & alterius ex capite gravaminum, quorum alter tertio cuicumque jus suum, quod in rem vel personam habet, integrum illibatumque servat; alter vero perpetuo extinguit, cassatis omnibus pactis, transactionibus, sententiis & executionibus: ita hæc confundenda non sunt, neque existimandum est, eum, qui ex amnestia restituitur, hac restitutione omnia beneficium & jura participare, quæ restitutis ex capite gravaminum, & habita possessione anni 1624. sunt comparata, etsi ipsi dicto anno dieque in possessione non fuissent. Quippe ut adhuc semel hac occasione compendio dicam, differunt restitutiones, illa ex capite amnestiæ, & hæc ex capite gravaminum tribus fere rebus, primo objecto. Restitutione enim ex amnestia complectitur sacra & profana: altera ex capite gravaminum Ecclesiastica tantum, & Politica hæctenus, quatenus intuitu Ecclesiasticorum quid in iis mutatum. Secundo effectu. Nam restitutis ex amnestia nihil novi juris acquirit, quam ante destitutionem habuit, adeoque si rem aliquam possedit, a qua postea dejectus est, nudam saltem ejus possessionem consequitur, salvis quorumcumque juribus, quæ in rem illam alii competeabant; nam is etiam in ista, si forte

turba-

turbatus fuerit, simul restituitur. At restitutio ex capite gravaminum sic restitutum perpetuo securum facit a persecutione juris, quod alius sibi vindicaverat, data exceptione peremptoria litis finitæ, quasi transactum super re dubia aut controversa fuisset. Denique termino restitutionis a quo, qui diversis temporibus & annis constat. Restituti enim ex capite amnestiæ indistincte restituuntur in eum statum, quo ante destitutionem gavisi sunt, si is occasione Bohemiæ Germaniæve motuum, vel fœderum hinc inde contractorum turbatus deinde fuerit. At qui ex capite gravaminum restituuntur, si sunt Status vel subditi immediati ex habita possessione prima die Januarii anni 1624. judicantur restituunturque. Sin vero subditi mediatii, ex habita possessione quacunque dicti anni parte. Unde perspicuum est, neminem, nisi speciali legis providentia aliunde juvetur, quod subditis Palatinis factum esse supra docuimus ex eo, quod ex amnestia sit restitutus, ad fruitionem beneficiorum ex capite gravaminum admitti, si termino restitutionis, a quo destituitur, dato singulariter restituendis ex hoc titulo. Quare vehementer errant, & utriusque restitutionis vim atque naturam aut non intelligunt, aut captiose confundunt, qui ad §. 31. *Hoc tamen non obstante*, hujus articuli eo loco, ubi mentio fit exercitii Augustinæ Confessionis, anno 1624. habiti, de suo addunt extra ver-

ba & mentem legis, vel *respective anno 1618.* quasi restitutus ex capite amnestiæ hæc ipsa restitutio proficeret etiam ad consequendos omnes illos effectus, quibus gaudent restituti ex capite gravaminum secundum possessionem, anno 1624. habitam. Quæ profecto interpretatio Pacifcentibus nunquam in mentem venit, qui utramque restitutionem accuratissimis notis, non objecto modo & effectibus, sed imprimis diversis temporibus distinxere. Atque hæc ita se habere, manifesto exemplo Ducis Wurtembergici probetur. Restitutus is supra fuerat Artic. IV. §. 24. ex capite amnestiæ in omnia & singula, Secularia atque Ecclesiastica bona & jura, *ante hos motus* ubicunque possessa: Interque illa specialiter in Dynastias Blaubejern, Achalm, & Stauffen. Sed in fine additur, *salvis tamen & reservatis* Domus Austriacæ, nec non Wurtembergicæ in supra dictas Dynastias, prætenfis juribus & actionibus &c. At vero cum artic. V. §. 25. *quacunque monasteria* &c. de Monasteriis aliisque bonis Ecclesiasticis mediatis, eorumque juribus res agebatur, Wurtembergici adeo non existimabant se restitutione ex capite amnestiæ securos esse, ut potius omnem lapidem moverint, ut nominarentur etiam expresse inter restituendos ex capite gravaminum & possessione, anno 1624. prima die Januarii habita, his verbis: *Interque illa specialiter etiam Monasteria, fundationes atque bona Eccle-*

Es

sialica,

fiastica omnia & singula a Principe Wurtembergico anno 1624. possessa. Qua restitutione ex hoc anno illud demum consecuti sunt, ut cum adversus Superiorem restitutionem ex capite amnestiæ Domui Austriacæ jura sua & actiones in quasdam Dynastias reservata sint. Hac e contrario Ordinibus Religiosis, aut si qui alii ista bona Ecclesiastica olim possedere, non spas modo omnis, sed & remedia omnia juris & facti præcisa fuerint, & in perpetuum abolita, donec de Religione ipsa convenerit: non attenda, ut supra ad §. 1. dictum, cujusvis seu Ecclesiastici seu Politici contradiotione vel protestatione, quæ omnes inanes & nihili declarantur. Vel uti infra §. 25. habetur: non attentis, sed irritis prorsus exceptionibus, quæ ex quibuscunque prætextibus aut rationibus desumi possent. Atqui sane nisi Dux Wurtembergicus hæc Ecclesiastica anno etiam 1624. possedisset, neque de retentione eorum ipsi alia speciali pacto cautum in pace fuisset, ego profecto valde metuo, ut superiori restitutione ex capite amnestiæ excludere illos potuisset, quorum repetitioni vel possessio, anno 1624. habita, vel alia remedia recuperatoria favebant, etsi docuisset, bona ista a se ante hos motus possessa fuisse. Pessimum itaque Interpretem hujus loci agit Buckisch, qui putat, hic exceptionem a regula haberi, quatenus Catholicis aut Acatolicis bona Ecclesiastica percipere, vel Religionem suam exer-

cere possint: addit declarationis causa hunc casum: Si ergo quis occasione forte belli toto tempore & anno illo 1624. absens, ac ex capite amnestiæ rediens reditus bonorum Ecclesiasticorum possidere, aut exercitium Religionis sue publicum introducere velit, videtur ipsi non esse denegandum: quod miror Pontificium hominem Viennæ scribere ausum, sententia adeo absurda, ut non modo cum sensu hujus §vi planè non conveniat; sed & ipsis Catholicis arridere non possit, quibus hæcenus visum, restitutionem ex capite gravaminum variis artibus accidere magis, quam permitti, ut hæc ratione ultra verba & sensum extendatur. Rem propiori aeu tangit Obrechtus, qui scribit, quia ex hoc termino, cujus hic fit mentio, de anno 1624, controversiæ potuissent enasci contra terminum amnestiæ, qui post prolixam Disputationem in Tractatibus Pacis tandem redactus fuit ad initium Germaniæ Bohemiæve motuum: Itaque Pacificatores specialiter hos terminos distinxisse, ut posterior tantum pertineat ad causas Ecclesiasticas, non vero ad restitutionem ex capite amnestiæ. Scilicet restitutio ex capite amnestiæ, non in Politicis modo, sed & Ecclesiasticis decreta est: Restitutio item ex capite gravaminum non Ecclesiasticis modo datur, verum etiam certis casibus in Politicis. Cum verò utriusque restitutionis terminus a quo longe sit diversus, facilis inde occasio litium
in Ec-

in Ecclesiasticis inter restituentes & restituendos nasci poterat, utraque parte causam suam diversis terminis tuente: Itaque necessarium fuit edicere, ne terminus anni 1624. qui restitutionibus ex capite gravaminum est datus, fraudi aut præjudicio sit iis, qui ex capite amnestiæ volunt restitui: id quod præterea eam etiam ob causam profuit statuere, ne malevoli inde ansam arriperent cavillandi terminum amnestiæ, quasi posteriori legis parte abrogatus esset, dato alio termino anni 1624. posteriora enim prioribus derogare, inter Brocardica jura habetur, quorum sæpe magnis in rebus, & nonnunquam etiam evidentibus, ingens est abusus. Ideoque placuit transigentibus distinguere dare utrumque terminum ex causis restitutionis, & sancire, alterum alteri fraudi esse non debere. Unicum nihilominus mihi superest dubium, scilicet qui factum sit, ut hoc loco, non satis commodo, uti apparet, de hac restituitur. Sciendum enim, paragraphos hujus articuli, cum instrumentum Pacis conficeretur, non ita distinctos fuisse, uti posthac privatorum cura factum est, qui singulas orationis periodos, quoties nova linea incipit, in paragraphos distribuere, cum originaria dispartitione plures sæpe unum fecissent. Sic ab initio totus articulus §. non nisi in viginti paragraphos est distinctus, ex quibus deinde quinquaginta octo facti sunt. Ita etiam hic §. 13. cujus commentatione nunc oc-

cupamur, ultimam partem constituit §. 2. quem recentiores postea in tredecim paragraphos divisere. Hic §. 2. cum omnibus suis partibus, uti ab initio descriptus fuit, hæc duo fere continet, 1.) Terminum restitutionis a quo, & 2.) Civitates quasdam Imperiales, de quibus specialiter conventum. Postquam harum Civitatum negotia absoluta fuere, tum demum hæc regula annectitur, quæ ante Civitatum illarum causam statim post terminum restitutionis a quo stare longe commodius potuisset. Quando nunc hæc dispositione falli quis posset, ut crederet, Civitatum saltem dictarum causa conventa non fuisse. Neque minus illud turbat, quod regula hæc eo loco tradita sit, ubi de Statibus tantum & Subditis immediatis agitur, ut dubium sit, an ad mediatos etiam pertineat, quorum infra demum §. 30. incipit mentio. Quicquid sit, uti non negem, loco commodiori hanc rem collocari potuisse, ita apud me quidem nullum est dubium, quin omnium subditorum bono hæc lex scripta sit, quod ego non tam ex latitudine verborum & sensus colligo, quam inde conjecto, quod hic statuatur de toto anno vigesimo quarto, cum etiam designanda dies prima Januarii fuisset, si regula solos immediatos concerneret. Jam vero cum anni fiat mentio, omissa diei designatione, id alio non pertinet, quam ut prima dies Januarii hujus anni immediatis cedat; Mediatibus vero quælibet ejusdem anni pars.

mi vigefimi quarti b) nullum præjudicium creare debet c) iis, qui d) ex capite Amnestiæ aut aliunde e) restituendi veniunt.

§.14. III.

b) *anni 1624.*) Cum nec dies anni, ut supra §.2. neque quælibet ejus pars, ut infra §.31. hic adjiciatur, totus annus merito est intelligendus, quatenus restituendis ex capite gravaminum pro conditione Status cujusque subsidio esse potest.

c) *nullum præjudicium creare debet.*) Scilicet in genere, ne petentibus restitutionem Ecclesiasticorum ex amnestia in eum Statum, qualis ante destitutionem fuit, opponi posset exceptio possessionis eorundem, qualis erat anno 1624. qua in re facilis est confusio, cum tamen unum remedium altero certo modo nunc sit pinguis, nunc minus pingue. In specie autem, ne terminus anni 1624. sic præjudicet, 1.) ut restitutionem ex capite amnestiæ, in Ecclesiasticis etiam debitam impediat. 2.) nec ipsi amnestiæ afferat præjudicium. 3.) ne ad proscriptiones & confiscationes extendatur eorum bonorum, quæ adversa pars anno 1624. possedit. & 4.) denique, ne articulis aliter conventis deroget: de quibus exceptionibus vide sis artic. 3. §.2. Quemadmodum ex adverso æquum est, ne terminus amnestiæ præjudicium creet illis, qui ex capite gravaminum restitutionem postulant, superiori ex amnestia in eo

pinguiorem, quod omnes actiones & jura cujuscunque tertii penitus extinguat, cum restitutio ex capite amnestiæ decreta sit salvis juribus quibuscunque circa bona restituenda, sive secularia, sive Ecclesiastica fuerint, ut adeo, cum quæstio est, quid præsidii vel auxilii restituto adversus persecutiones sive restituentium sive aliorum in posterum comparatum sit, hoc maxime inspicere debeat, num quis ex amnestia vel ex capite gravaminum sit restitutus.

d) *iis qui*) Cum itaque non Status modo alique immediati, verum etiam subditi secundum articulum 3. ex amnestia restituantur: hic autem alii ab aliis non distinguantur, vel ex hac etiam formula generali hujus loci apparet, subditos non minus istis verbis comprehendi, quam illos immediatos, quamvis in ceteris horum saltem ratio usque ad §.30. habeatur.

e) *ex capite amnestiæ aut aliunde, &c.*) Ecce aliud argumentum, quo constat, beneficia restituendis ex capite gravaminum comparata non debent illis, qui restitutionem ex capite amnestiæ quarunt, vel jam consecuti sunt: alias enim ex pari causa usui etiam illis forent, qui aliunde restituen-
di ve-

di veniunt: id quod tamen iniquissimum, cum qui aliunde restituendi sunt, i. e. neque ex amnestia neque ex capite gravaminum, ejusmodi sæpe causas & jura habere possunt, quæ ex jure communi unice æstimantur, neque ad Pacis Westphalicæ Tabulas pertinent. Cæterum hic Interpretes anxie quæsi-vere, quæ causæ vel qui tituli intelligantur per hoc vocabulum *aliunde*, ex quibus detur restitutio. Errat procul dubio Buckiseh, qui per id medium quoddam inter restitutionem ex amnestia & restitutionem ex gravaminibus secundum annum 1624. constituit opinatur. Rhetius *Jur. Publ. lib. II. tit. 1. §. 67.* intelligit eos, qui ex gratia restituuntur, quo referri possunt, quæ infra §. 38. & seqq. de Statibus atque subditis Domus Austriacæ conventa sunt. Sed hic solus casus omnem latitudinem vocis *aliunde* exhaurire non videtur, quamvis hoc verissimum sit, non sequi: hi ex gratia sunt restituti, ergo etiam reditus bonorum Ecclesiasticorum percipiunt, quos prima Januarii 1624. non ceperunt. Propius rem tangit Deckerus de Pac. Civil. Relig. part. I. c. II. §. 80. p. 61. *aliunde restituendos eos fore, qui ex capite lesionis vel destitutionis violentæ aut per amnestiam, aut gravaminum decisionem oblivioni non tradidit vel abrogatae juvandi. quid enim iniquius, quam eos, qui jure communi gentiumque legibus pro restituendis judicantur, certo cuidam anno dieve sub præjudicio*

causæ alligare? Exempla non improbo: Sed ratio subsistere non potest, quia Westphalica Pax multos, quibus forte jus commune restitutionem insacris & profanis adjudicasset, suffragio suo non destituit modo, sed & alios in vicem eorum, ut restituendos substituit. His addi potest, cum quis ex pacto, transactione vel sententia Judicis restitutionem petit, quoties Pax Westphalica diversa non ponit impedimentum, quæ procul dubio in Conventu Deputatorum Francofurtensium, cum de vi & significato hujus vocabuli disputatum etiam fuisset, Legatus Brandenburgicus Huberus respexit, qui die 31. Maji st. v. 1656. pro voto dixit: *das Wort aliunde verstände sich de transactionibus, sententiis, rebus judicatis & juribus ante bellum exercitis: quamvis Altenburgicus Legatus eo tempore mauerit nihil defini ex ingenio illorum hominum, qui semper anguem in herba latentem metuunt, quamvis post omnes angulos diligenter excussos nihil insidiarum potuerint indicare. Fortassis autem illa quorundam sententia reliquas omnes vincit, quibus placet, hic aliunde restituendos esse imprimis illos, quos cujuscunque articuli INSTRUMENTI Pacis dispositio vel pristino Statu, vel nuper convento reddi jusserit.* Exempla habemus hac Pace Westphalica artic. II. §. 12. 13. & 14. Item artic. 13. §. 3. & 10. artic. 15. §. 4. & 7. art. 16. §. 14. & quæ post pacem publicantur

Ff 3 in Con-

§. 14. III. Bona Ecclesiastica immediata a) quod attinet,

in Conventu Norimbergenſi, ejus exequenda cauſa indicto de reſtitutione locorum, militumque deductione, utrimque placita, & in acta relata fuerit: quanquam in eo mihi quidam paulo liberaliores eſſe videntur, qui non modo articuli cujuſdam diſpoſitionem *manifeſtam & exiſtentem*: Verum etiam *impoſterum ab accuratioribus eruendam* huc ſufficere putant, addita ratione, *videre Pacificatores non modo preſentibus dubiis, ſed & ſi que oriri poſſent, futuris, prevenire voluiſſe*: quæ ſententia oppido cumpam aperit infinitis litigiis. Nam inter diſſidententes, qui erunt illi accuratiores, quibus in dubiis datum mentem legis ita eruere, ut aliis hæc ſententia tanquam Pacis diſpoſitione fit ſtandum. Habebit procul dubio hæc quæſtio eandem difficultatem, quam cum de ſuffragiis ſanioribus diſceptatur, majori ſentientium parti prævalituris. Ne taceam, ſumme eſſe periculofum, poſteris poteſtatem facere, ut ex tabulis Pacis, earumque verbis dubiis eruere ſenſum & diſpoſitionem poſſint, ibi maniſeſto non exiſtentem, idque præſumptione, quod quis Pacificentibus ipsis fuerit accuratior, qua ſane re convelli pacem omnem nullo negotio poſſe vident etiam non accuratiores.

§. 14.

a) *Bona Eccleſiaſtica immediata &c.*

Bona Eccleſiaſtica, quæ Status Imperii poſſident, vel immediata ſunt vel mediata. De illis nunc agitur hoc §vo & ſeqq. de his §. 25. Sunt autem bona Eccleſiaſtica immediata, quæ non ſunt ſub alterius Status poteſtate territoriali, & quorum adeo poſſeſſores hoc reſpectu Cæſari & Imperio immediate ſunt ſubjecti. Mediata vero, quæ non modo in aliorum Statuum territoriis ſita, ſed & quæ de Territorio eorum ſunt, atque ſublimi illo jure Superioritatis reguntur. Inter hæc diſerimen ex Pace Religioſa notum eſt, quod alia ante Tranſactionem Paſſavienſem a Proteſtantibus occupata fuerunt: alia vero demum poſt illam, quorum longe maximus erat numerus. Cum itaque Ferdinandus II. edicto ſuo, quo claſſicum in Germania cecinit, hæc inprimis inſidioſa Pacis Religioſæ interpretatione a Proteſtantibus abſtuliffet, incredibili horum terrore, quo ad arma cum Succis conjungenda velut conſternati ſunt, in Traſtibus Pacis poſt varias propoſitiones placuit tandem utrobique terminum reſtitutionis a tempore Tranſactionis Paſſavienſis ad annum 1624. ejusque primam diem Januarii producere, ut quod unusquisque illo anno dieque poſſedit, id retinere in poſterum

net, siue sint Archiepiscopus, b) Episcopus, Prælaturæ, Abbatia, Baluaria, Præposituræ, Commendæ, c) siue liberæ fundationes seculares, d) aut alia, una cum redditibus, pensionibus, aliisque e) quocunque nomine signatis, seu in Urbibus seu

sterum etiam possit, decreta restitutione, si quis interea possessione forte quocunque modo excidisset.

b) *Sive sint Archiepiscopus*) Sequitur enumeratio Bonorum Ecclesiasticorum, quamvis non sufficiens, uti videtur, quia adhuc alia sunt, quorum nomina non exprimuntur.

c) *Commendæ*) Olim dubitatum fuisse, an Commendæ etiam ad Bona Ecclesiastica pertineant, refert Gilmanus. At hic locus eximit nobis dubitationem. Quid sint autem *Commendæ*, & quanto Reipublicæ Christianæ malo in formam præsentem ex instituto ab initio laudabili degenerarint, vide apud Paulum Sarpium *Hist. Concil. Trid. lib. 2. pag. 424. & lib. 6. p. 862.*

d) *Sive liberæ fundationes Seculares*) *freye Weltliche Stifter*, cuiusmodi duo sunt Ratisbonæ, quæ appellastur *das Ober-Münster* / und *das Nieder-Münster* / ubi virgines aluntur nobilitate generis conspicuæ sub Abbatisæ cuiusdam directione, quæ relinquere Conuentum suum ex arbitrio, & nubere pro animi sententia possunt, sola Abbatisa excepta, cui vitæ genus, ex quo electionem semel

accepit, mutare non licet. Hæc gaudet Principali nomine & dignitate, atque sic voti castitatis pretium habet mundanos honores titulosque. Cæteræ dum Monasterio addictæ sunt, sub certis quidem regulis vivunt, ast tanta libertate atque emancipatione, ut frequenter cœtus illustrium virorum fœminarumque diurnos nocturnosque & apud se agant, & alibi actos concelebrent. Cæterum hic reduplicata particula disjunctiva *seu*, nimirum *sive sint Archiepiscopus & ceteræ liberæ Fundationes Seculares*, videtur Bonorum Ecclesiasticorum duplex discrimen constituere: ut alia sint Bona Ecclesiastica strictius dicta, alia Ecclesiastica secularia, ratione quadam non ab simili ab ea differentia, quæ est inter Sacerdotem Religiosum & secularem.

e) *una cum redditibus, pensionibus, aliisque*) Horum enim causa Bona Ecclesiastica hodie appetuntur; Pontificii quidem hoc nostratibus olim objecere. Sed eadem sane causa fuit, eorum ipsi cœlum terramque moverint, ut amissa recuperent. Profecto enim bellum illud Germanicum, quod hæc Pace compositum rursus fuit, constan-

dum

feu ruri fitis f) ea seu Catholici, seu Augustanæ Confessionis g) Status h) die prima Januarii Anni millesimi sexcentessimi

dum nunquam fuisset, nisi clerus & inter eos flabra præcipua, ordines religiosi Austriacorum Principum aures & conscientias fatigassent importunis suggestionibus. Id profecto facturi nunquam, nisi præsensissent, ex vindictis illis Ecclesiasticis Bonis culinas eorum egregie fumigaturas

f) *feu in urbibus, seu ruri fitis*) Hæc disparatorum conjunctio indicat, fuisse olim aliquos, qui ex ejusmodi discrimine calumnias captarint, quasi ex Pace Religiosa utrobique idem jus non sit statuendum.

g) *ea seu Catholici, seu Aug. Confess.* Subjectum possessionis horum Bonorum sunt Status, sive Catholici, sive Augustanæ Confessionis. Non enim hic dicitur, quæ Bona Ecclesiastica immediata, Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, Abbates &c. possederunt; sed quæ STATUS. Quamvis non negem, illos etiam fore tales eo ipso, quod ejusmodi Bona immediata possident, quibus jus Status est mancipatum. De cetero hic iterum necessaria fuit Catholicorum & Evangelicorum conjunctio: Illi enim negabant, Hos, i. e. Status Evangelicos ex Pace Religiosa idoneos esse bonis Ecclesiasticis immediatis possidendis, id quod tota illa actione satis explicuere, quam vehementissimis certaminibus cum Prote-

stantibus super Reservato illo Ecclesiastico susceperant. Unde neminem latet, quantis animorum motibus eadem hæc res in Conventu Osnabrugensi utraque ex parte agitata fuerit, cum Evangelici etiam Ecclesiasticis Statibus plenam libertatem mutandi religionem, salvis Statu, dignitate & bonis, vindicatum irent. Catholici vero illos, qui a se ad Religionem Protestantium transiissent, aut deinde transiituri essent, omnibus Ecclesiasticis honoribus & bonis privatos privandisque declararent. Post longam contentionem cessere tandem Catholici, ut quos Archiepiscopatus, Episcopatus, similiaque bona Ecclesiastica Augustanæ Confessionis addicti Status anno 1624. prima die Januarii possederint, ea tranquille & imperturbate possidere ultra possint. In casus futuros concedere nihil voluere, ea animi obfirmatione, ut tandem absque circuitu dixerint, die *Catholischen hätten sich resolvirt / lieber immerfort und so lang noch einer von ihnen übrig wäre / den Krieg fortzusetzen / ehe sie dem Reservato Ecclesiastico auch in futuro renunciiren wolten. Es wäre genung / daß sie es quoad præteritum gethan.*

b) *Status*) Quæri potest, cur hic mentio non fiat Nobilitatis Immediatæ, uti

fimi vigesimi quarti possederint, i) omnia & singula nullo plane excepto, k) ejus Religionis Consortes, l) qui dicto tempore in reali eorum possessione fuerunt, m) usque dum

G g

de Re-

uti supra §. 2. factum, cum regula universalis pro restituendis ex termino restitutionis a quo traderetur? Ego causam hanc subesse puto, quod hic de Ecclesiasticis tantum agatur Status: Corpus autem Nobilitatis immediata sit Corpus Politicum, cujus membra ejus generis Bona possidere nequeant, quatenus scilicet ut nobiles considerantur. Quin enim fieri etiam Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatores, & similes possint, nemo negat. Sed eo sensu sunt Status, & ad Nobilitatem immediatam non pertinent.

i) die prima Januarii 1624. possederint) Itaque hæc tria oportet concurrere, 1.) ut bona Ecclesiastica sint immediata, 2.) ut hæc fuerint ab Statu possessa, & 3.) prima die Januarii 1624. quibus positis nihil ultra desideratur sive ad actionem pro restitutione Bonorum dicta die annoque possessorum, si posthæc possessione quis exciderit; sive ad exceptionem finitæ litis contra Cleri Romani vindicias, si possessionem retinuerit.

k) omnia & singula, nullo plane excepto) Equidem qui omnia dicit, dicit etiam singula: & qui omnia & singula dicit, nihil excipit, ut hæc ver-

bofitas & cumulatio terminorum idem effectu significantium supervacanea videri possit. Sed ne inutilis visa fuerit, effecit Adversariorum astutia, qui olim Pacem Religiosam tot subdolis inventis & cavillis maxima sui parte eluserunt. Unde territi Protestantes vestigiis & exemplis antiquis maluerunt omnes latebras, si fieri modo posset, excutere, & dejicere Sycophantas ex prædiis suis, quam committere, ut latus nudent verbositatis metu.

l) ejus religionis consortes) Religionis scilicet vel Catholicæ vel Evangelicæ.

m) qui dicto tempore in reali eorum possessione fuerunt) Igitur reali possessione est opus, non mentali sive intentionali. Unde merito rejecti illi, qui postea contra reales Possesores possessiones suas mentales, quasi omnino possessionem retinuisent, allegare voluerunt. Neque etiam magis auditi, qui latitantes in loco, ubi Bona Ecclesiastica sita sunt, deinde perhibuere, occultato quamvis corpore, possessione se instituisse. Ille enim realiter possidet, qui publice rem in potestate habet, suoque nomine detinet, non qui occultis locis abditus, dum ipse possidetur magis, quam possidet, mox velut ex insidiis

de Religionis diffidiis n) per DEI gratiam conventum fuerit, tranquille & imperturbate possideant, o) neutrique parti liceat alteri seu in Judicio, seu extra, negotium faceßere, multo minus turbas aut impedimentum aliquod inferre: Si vero, quod Deus prohibeat p) de Religionis diffidiis amicabiliter conveniri non possät, nihilominus hæc conventio perpetua sit & pax semper duratura.

§. 15. Si

diffidiis erumpens nescio quam imaginariam possessionem venditat, atque puerilibus nugis verum possessorem ludificare conatur. Realis enim possessio hic idem est, quod alibi dicitur, nudum factum possessionis, usus, observantia, exercitium. *Vid. Recept. Noriberg. Execut. §. So denn Ehrfürsten und Stände des Reichs. &c. n) usque dum de Religionis diffidio* Vide quæ supra ad §. 1. notata sunt.

o) *tranquille & imperturbate possideant*) His verbis omnis via juris & facti ad repetenda Bona illa præclusa est. Possessoribus enim neque in judicio, neque extra illud faceßere negotium licet, multo minus vero turbas & impedimentum aliquod inferre.

p) *Si vero, quod Deus prohibeat &c.)* Fuit hæc cautio ideo necessaria, quod Romano-Catholici cum tempore causari potuissent, per se non stetisse, quo minus de Religione non conventum fuerit. Esse suam Religionem vere Catholicam & Apostolicam, id tot scriptis in lucem editis adeo luculenter se demonstrasse, ut veritas nisi apud

obduratos animos non potuisset non suam vim habere: Sed Protestantes apud se constituisse etiam contra propriam conscientiam recalitrare, quo adeptis semel tam optimis spoliis perpetuo fruantur. Hoc sibi vero tolerandum non esse, cum omnia fecerint, quæ convincendis istis hominibus adhiberi possent. Igitur manifesta eorum obstinatione ad alia sibi remedia merito respiciendum, cum spes reconciliationis decoxerit. Neque enim justum esse, ut Ecclesia Romana perpetuo suis bonis fraudetur, quæ belli necessitatibus spe quadam reducendi aberrantes ad suum gremium ejusmodi conditione dimisit, qua satis declaravit, illa pro omnino derelictis non haberi. His & similibus inventis, quorum admodum ferax est Clerus ex temporum occasione, obviam iri melius non poterat, quam adserta hæc Clausula, ut hæc conventio perpetua sit, & pax semper duratura, etiamsi de Religionis diffidiis amicabiliter conveniri non posset. Adhæc subintelligenda est ista Clausula omnibus illis locis, quibus

§. 15. Si igitur a) Catholicus Archiepiscopus, Episcopus, Prælatus, aut Aug. Conf. additus in Archiepiscopum, Episcopum, Prælatum electus vel postulatus, b) solus aut una cum Capitularibus c) seu singulis, seu univ[er]sis, d) aut etiam alii Ecclesiastici Religionem impotterum mutarint.,

Gg 2

exci-

quibus de causis & bonis Ecclesiasticis aliquid disponitur, quod valere debet usque ad compositionem Religionis. Neque enim existimandum huic loco saltem contra futuras obtestationes remedium adhiberi, cætera neglectui habita. Pertinet itaque ad paragraphum etiam primum hujus articuli, itemque ad paragraphum nonum, & trigessimum primum, & ubicunque ejusmodi conditio invenitur, quæ ex humano ingenio inter impossibiles referenda est, quamdiu animi disputationum avidi unionem quarunt in opinionum divergiis sociandis, non vero in caritate & sanctimonia vitæ, quæ cum sine fuce est & simulatione, dissidentes etiam & formulis quibusdam discretis nullo negotio conciliat & unum in cœtum colligit.

§. 15.

a) Si igitur &c.) Hæc est illatio ex paragrafo superiore, & concernit decantatissimum illud Reservatum Ecclesiasticum, quod in Imperio tot motibus occasionem dedit. Sequitur enim ex præcedentibus, si Catholici & Augustanæ Confessioni addicti Status illos demum Archiepiscopatus, Episcopatus & cœtera, tranquille & imperturbate pos-

fidere possint, quos anno 1624. possederunt; Illos Præsules, qui posthac religionem mutant, excidere bonis, quæ possideri nequeunt ab illo, qui alienis sacris nomen dedit, qua de re tamen hic, ut omne dubium præcideretur, paulo distinctius agi placuit.

b) Catholicus Archiepiscopus &c. aut Augustanæ Confessioni addictus in Archiepiscopum &c. electus vel postulatus) Catholici hic vocantur Archiepiscopi, Episcopi &c. Protestantem vero in Archiepiscopum, Episcopum &c. Electi vel Postulati; id quod provenit ex conventionem illa de titulis Principum Ecclesiasticorum ex Aug. Conf. quæ extat infra §. 22. Vera sunt nugæ, & plusquam pueriles trica, illis non abfimiles, quibus etiam Curia Romana sibi placet, quæ Imperatorem Romanum, quando nondum coronatus est, non Imperatorem vocat, sed electum in Imperatorem.

c) solus aut una cum Capitularibus) Si solus mutat, solus excidit, jure suo: si una cum Capitularibus, isti simul etiam suis juribus excidunt. Quod si singuli, res singulos tangit; Sin universi, etiam universos.

d) seu singulis seu univ[er]sis) Hoc ve-

r

excidant illi statim suo jure, e) honore tamen famaue illi-
batis,

ro jam sane nimium est, in quo Catholicis concedere Evangelicos oportuit. Quia enim Episcopus cum universo suo Capitulo corpus constituit, quod omnia jura Cleri in Ecclesiam illam habet, res indignissima profecto est, religionis mutatae causa omnes sedibus pelli, cum nemo sit, qui exposcere ab eis rationem instituti possit, permessa semel in Republica Conscientiae libertate. Aliud est, si Episcopum tantum vel quosdam ex gremio poeniterit priorum sacrorum: tum enim reliqui intervenire poterunt, atque meliori specie objicere, sua interesse, ne Caput aut socios habeant a sua Religione diversos, cum proprie securitatis causa, tum ut tranquillitas & antiqua Religio in communitate conservetur. Res se eodem pene modo habet, ut apud Civitates, ubi si nonnulli saltem ex Magistratu aut Civibus aliena sacra amplexantur, status Civitatis non mutatur. At quando omnis populus deficit, & in aliam transit sectam, cum nemo superfit, qui priori Religione opus habeat, huic cedendum erit, quia prorsus iniquum esset, omnes Civitate expelli hac fini, ut mittatur Colonia Religionis conservandae causa. Neque est, quod jaacent Catholici, se pari nobiscum jure agere. Nos enim vix sesqui Episcopatus, aliasque valde paucas Abbantias vel Praelaturas habe-

mus, de quibus periclitari possumus; cum illi ex adverso bonis suis Ecclesiasticis totum Imperium occupent, quorum ab invitis eripiendorum cupiditates uti merito abjiciunt Protestantes, ita non potest non illis molestum accidere, Catholicis facultatem non superesse, ea nobis addicendi, quae sui juris sunt, quoties veritate & conscientia urgentur, cum baculo enim & stipe nemo lubens exit. Enimvero quia sic pae placuit, nostrum etiam est hic acquiescere, ne temeratae publicae tranquillitatis arguamur, a qua cogitatione toto animo longissime absumus.

e) *excidant illi statim suo jure*) i. e. munere, dignitate, loco & omni jure Archiepiscopi, Episcopi &c. Meminimus, hanc quaestionem diebus nostris fuisse agitatam, cum Elector Saxoniae Fridericus Augustus Lutherana sacra ejurasset. Quandoquidem enim jam a tempore Reformationes Electores Saxoniae Episcopi Misnenses semper facti sunt, ex quo Catholici illis bonis dejecti fuere, atque adeo etiam praedictus Elector ante mutationem Religionis ex patrio more huic Episcopatu praefuisset, quaesitum post haec fuit, jam manifesta defectione, an fas sit, in possessione Ecclesiae Misnensis ipsum relinquere, ex quo Pontifici Romano Sacramentum dixit? aut num non potius vi hujus §vi nostri omni jure exciderit,

batis, f) fructusque & reditus citra moram & exceptionem
Gg 3 ce-

rit, aliusque Episcopus eligendus ab iis sit, quibus id de jure competit? Scio equidem, placuisse nonnullis distinctionem inter Poloniæ Regem & Electorem Saxonie. Illum voluere Pontificium factum, hunc vero Lutheranum mansisse. Sed forsitan in Politicis ejusmodi diversi respectus cogi in unam personam poterint & distingui. Religio, quæ totum sibi hominem postulat, ferè juxta se amulam non potest. Uti miles integro juramento & fide inter partes inimicas dividere affectus suos operasque nequit: sic nemo duarum Religionum erit sectator ex æquo; aut huic coctui, aut illi nomen est dandum. Qui vult medius aut ambidexter esse, ab utraque parte pro transfuga æstimatur. Si fas est verum dicere, mihi sane non constat, qua ratione, quoque jure post Instrumentum Pacis, & salva hac lege Status Catholicus possidere Episcopatum Misnensem possit. Minime vero omnium retinere illum poterit ipse Elector & Episcopus, ex quo abjurato Lutheranismò in Pontificis Romani ditionem se dedit. Verba enim nimis clara sunt: *excidat statim suo jure*, nisi dicere malimus, quod ad hunc Episcopatum attinet, illum nominatenus tantum superesse: revera autem bona illa Ecclesiastica jamdiu Civitati reddita qualitatem &

privilegia rei sacra vel Ecclesiastica amississe. Neque obstat, remanere adhuc formam aliquam Regiminis Ecclesiastici in Capitulo, & muneribus Canonicis, quia hæc observare etiam licet in illis Archiepiscopatibus, Episcopatibusque, quæ exprella conventionè per Pacem Westphalicam secularisata sunt, uti loquuntur. Sane ipsis hæcenus Electoribus Saxonie nomen & dignitatem Episcopi Misnensis non valde cordi fuisse, vel ex eo liquet, quod titulos suos hoc novo decore ornare non magnoperè curaverint, eam procul dubio ob causam, quia credere, Duces Misnie non opus habere ejusmodi inanibus titulis, cum Episcopatus Misnensis re ipsa jam partem constituat ipsius Ducatus. Si quis est, cui istæ rationes nondum satisfaciunt, illi considerandum relinquo, annon responderi possit, bona Ecclesiastica Episcopatus Misnensis non esse bona immediata, sed sub potestate Territoriali Ducum Misnie sita? quò dato, perit hic locus in ferenda sententia contra Electorem, aliusque pro decisione causæ quærendus est, ubi de Bonis Ecclesiasticis mediatis lex statuit.

f) *honore tamen famaque illibatis*)
Hoc ex Pace Religiosa repetitum, de quo tamen cautum esse videtur cura supervacanea, ex quo libertas conscientie

cedant, g) Capituloque, aut cui id de jure competit, h) integrum sit aliam Personam Religioni ei, ad quam beneficium istud vigore hujus Transactionis pertinet, addictam, elige-

entia in Imperio semel est admissa, cujus fructus in Civitate nullus fere esset, si cum fama honorisque detrimento foret conjuncta: ut jam taceam, omnes ejusmodi leges, quæ conscientis erroneis infamiae poenam irrogant, non iniquitatis modo, sed & manifestæ absurditatis facile argui posse; cum miseratione potius digni sint homines, quorum intellectus falsis opinionibus obnubilatus est: neque est, quod contumaciam impudent, Nemo enim voluntarie errat, sed necessario se corrigit, postquam convictus est erroris. Convictus autem ille dici nequit, quem alter de eo instruit, quod sibi verum rectumque videtur, antequam ille etiam assensum præbet, ex intima conscientia elicium: tum enim ut intellectus resistat, fieri plane non potest. Quod si vero intra se convictus respectu cujusdam commodi vel utilitatis simulare amet, se convictum non esse, uti nemo cognoscere aut definire potest, quid alter apud se sentiat; ita sane extra omne humanum forum ejus rei adjudicatio erit. Neque interest cujusquam, quid alter apud suum animum statuit, si de cætero se sacris publicis accommodat, & cum turba histrioniam facit.

g) *fructusque & redditus citra moram & exceptionem cedant*) Hæc mirum est illa Diana, quam procanitur homines, Honos, fama, facile relinquuntur, neque exempla valde movent; ubi vero de bonis, fructibus & redditibus quaestio est, quibus culina sumat, ea vero forcipe tenacius servant, ad extremum potius halitum pugnaturi, quam ut Mammona suum missum faciant. Cæterum distinctio hic fit inter fructus & redditus extantes & perceptos. Illi restituendi sunt; hi relinquuntur *decidenti*, ubi consumpti fuerint.

b) *Capituloque, aut cui id de jure competit*) Quod si vero Archiepiscopus una cum toto Capitulo simul Romanæ Ecclesie repudiam miserit, ad quem ea res pertinebit? Imperatores hoc jus ante multa secula abdicaverunt, Pontifici Romano id ipsum sine præjudicio Ecclesie Germanicæ concedi non potest. Patriarcham non habemus. Archiepiscopo in alium Archiepiscopum nulla suppetit potestas, Multo minus vero alieno Capitulo attribui jus eligendi potest. Erit procul dubio rarissimus casus, aut potius moraliter impossibilis. Quod si tamen evenerit, aut ego vehementer fallor,

eligere aut postulare, i) relictis tamen Archiepiscopo, Episcopo, Prælato, &c. decedenti fructibus & redditibus interea perceptis & consumptis. k) Si ergo Status l) seu Catholici seu Aug. Conf. addicti Archiepiscopatus, Episcopatus, bene-

lor, aut Pontifex ad suam curiam revocabit hoc negotium, cum nemo sit, qui propiori jure tractare illud poterit.

i) *eligere aut postulare*) Quid sit electio, quid postulatio? ex Jure Canonico constat; postulatur enim, qui eligi ob vitium Canonicum non possunt: manifesto in tanta re ludibrio, quasi parum referat, legi vim fieri, dummodo prohibitam rem ingeniosa fraude & nominibus alienis tegere liceat. Quæ enim non est hæc ludificatio, ut manentibus perpetuo gravissimis justissimisque causis, ob quas Sacri Canones prohibere, ne quis duarum Ecclesiarum sit Episcopus, ambitionis & avaritiæ damnata crimina nova appellatione sublevemus.

k) *perceptis & consumptis*) Quid si percepti quidem fuerint, sed nondum consumpti? si stricte verba sequimur, perceptio sola vix sufficiet. De fructibus enim & redditibus sermo, qui in horrea & ærarium publicum inferuntur, quando percipiuntur. At sic collecti magis Ecclesiæ esse creduntur, quam Præsulis ejus, quorum tantum fidus dispensator est. Unde inter fru-

ctus & redditus consumptos refero, quæ ad privatos Episcopi usus seposita jam sunt.

l) *Si ergo Status*) Hic ratione longe commodiore novus inciperet paragraphus, ubi de restitutione agitur Bonorum Ecclesiasticorum immediatorum, quæ Calendis Januariis anni 1624. possessa sunt. Sed quia aliter Paciscentibus placuit, sequendum nobis etiam est. Cæterum verba, *si ergo*, illativa sunt magis ex §. 14. quam ex iis, quæ in hoc §vo præcedunt. Supra enim §. 14. definitum fuerat, ut bona Ecclesiastica immediata, quæ anno 1624. possessa fuere, possidere etiam porro possint quiete & imperturbate. Hic ergo quæri poterat, quid dicendum de illis sit, quæ dicto quidem anno dieque possessa sunt, postea vero amissa iterum, ita ut is, qui sic possedit, tempore initæ pacis in possessione amplius non fuerit? Hunc igitur tam in Ecclesiasticis quam Politicis restituendum esse edicitur. Intermedia demum reservatum Ecclesiasticum continent, ut jure suo excidat, qui imposterum, i. e. post pacem religionem mutarit,

m) aut

beneficiis aut præbendis suis immediatis m) a die prima Jan. Anni millesimi sexcentefimi vigesimi quarti judicialiter aut extrajudicialiter exciderint, n) aut quocunque modo turbati fuerint, o) vigore harum illico tam in Ecclesiasticis quam Politicis omnibus novationibus abolitis restituantur, p) ita quidem, ut q) quæcunque bona Ecclesiastica immediata die prima Januarii Anni millesimi sexcentefimi vigesimi quarti Catholico Præsule regebantur, Catholicum caput recipiant, & vicissim quæ dicto Anno, dieque Aug. Conf. addicti possidebant, retineant etiam in posterum, remissis tamen, r) quæ una pars contra alteram prætere tendere posset, per-

Præfensionest
utriusq; par-
tis remissæ.

m) *aut præbendis suis immediatis*) Nota hic semper repeti, & inculcari quasi, qualitatem illam bonorum, quæ est immedietas, ne quis existimet, quæ horum gratia constituantur, ad bona etiam Ecclesiastica mediata pertinere, de quibus infra separatis paragraphis paulo aliter est conventum.

n) *judicialiter aut extrajudicialiter exciderint*) Hoc est, sive jure sive facto. Nam *judicialiter* & *extrajudicialiter* hic aliquanto latius accipiendum esse puto, quam alias fit juridico sensu, cum utrumque dicitur de iis actibus, qui coram Judicè vel in judicio fiunt, & deinde ratione modi in judiciales & extrajudiciales distinguntur.

o) *aut quocunque modo turbati fuerint*) Hoc inter alia eo pertinere puto, ut si forte Capitulum, quod anno 1624. in possessione erat vel Catholicum vel Augustanæ Confessioni addictum eligendi in Episcopum, turbatum posthac

coactumque fuisset ad faciendam electionem contra animi sui sententiam, non modo Capitulum in pristinam libertatem restituitur: verum etiam ille ipse hoc modo Electus abdicare se dignitate & munere teneatur, quando constat, anno 1624. prima die Januarii diversæ Religionis Præsulem Ecclesiæ præfuisse.

p) *vigore harum illico tam in Ecclesiasticis quam Politicis restituantur*) Fit hic restitutio non in Ecclesiasticis tantum, sed & Politicis, quia Ecclesia in omnem illum statum restituitur, quo dicto anno dieve gavisa est, novationibus omnibus abolitis, uti hic statim sequitur.

q) *ita quidem ut* &c.) Hæc majoris perspicuitatis causa, & ad mentem Paciscentium tanto melius declarandam pro exemplo adjiciuntur. Verba ipsa sunt clarissima, neque opus habent ullo interprete.

r) *remissis tamen* &c.) Ille ergo, qui

perceptis interea fructibus, damnis & expensis. s)

§. 16. IV. In omnibus Archiepiscopatibus, a) Epi-
scopatibus, & reliquis foundationibus immediatis b) jura eli-
gendi & postulandi c) juxta cujusque loci consuetudines &
statuta antiqua illibata maneant, quatenus illa Imperii con-
stitutionibus, d) Transactioni Passaviensi, Paci religiosa, &
inprimis huic declarationi & transactioni sunt conformia, &

Jura eligendi
& postulandi.

H h intuitu-

qui decedere sic loco cogitur, lucratur
fructus perceptos, neque de damnis
datis conveniri potest: ex adverso au-
tem non auditur etiam, si expensas fa-
ctas imputare velit.

s) *expensis*) Duplici hoc sensu in-
telligi potest; aut ne acceptorum ex-
pensorumque rationem reddere cogatur
Capitulo: aut ne sumptus sive
impenas, in rem possessam interea fa-
ctas repetere possit. Neque quicquam
prohibet, utrumque hoc loco intelligi;
ubi habetur *remissis expensis, que una
pars contra alteram pretendere possit.*
Priori enim casu Capitulo perit actio
de reddendis rationibus; & altero E-
piscopo decessuro de expensis in rem
factis.

§. 16.

a) *In omnibus Archiepiscopatus*) Hoc
paragrapho confirmantur jura eligendi
& postulandi juxta cujusque loci
consuetudines & statuta antiqua, qua-
tenus illa Constitutionibus Imperii,
Transactioni Passaviensi, Paci Religio-
sæ & huic Transactioni non sunt con-
traria, nihilque in se continent, quod

uni alterive parti Religionis suæ in-
tuitu adversum est,

b) *foundationibus immediatis*) Ec-
ce ubique fere magna circumspectio-
ne reperti illud de bonis *immediatis*,
ne quisquam existimet, de mediatis et-
iam hic simul statui, quorum longe
alia conditio: atque hæc bene no-
tanda, neque unquam oblivioni dan-
da sunt, quoties de aliquo casu judi-
cium est ferendum.

c) *jura eligendi & postulandi*) Vi-
de de istorum differentia Buckisch ad
hunc locum. Scilicet jus eligendi
secundum Canones est regia quasi via
pervenienti ad summas Ecclesiasticas
dignitates. Jus postulandi sequiori-
bus temporibus in fraudem legum
deinceps introductum prævaricatione
& vafritie hominum, qui in subsidium
& sub alio titulo postulabant, cum eli-
gi non possunt ob vitium aliquod Ca-
nonicum. Hoc modo inventa ratio est
eludendorem Canonum, ut ambitiosi
sub alio nomine rem ipsam per Cano-
nes alias prohibitam & damnatam con-
sequi tamen possint.

d) qua-

intuitu Archiepiscopatum e) & Episcopatum Aug. Conf. addictis permanentium, ea nihil in se contineant illi Confessione adversum, sicut etiam pariter in Episcopatibus & Ecclesiis, in quibus Catholicis & Aug. Confess. ordinibus mixta jura admittuntur, statutis antiquis nihil de novo admisceatur, quod Catholicorum vel Aug. Confess. addictorum conscientiam & causam pro cujusque parte lædere, eorumve Jus imminuere possit.

Nobiles Patritii graduales.

§. 17. Postulati vero seu electi, a) in capitulationibus suis spondeant, b) se susceptos Ecclesiasticos Principatus, dignitates & beneficia nequaquam hæreditario jure possessuros,

d) quatenus illa Imperii Constitutionibus) Nota hic quinque casus, cum statuta antiqua & consuetudines Ecclesiasticæ non attenduntur, 1.) si contraria sint Constitutionibus Imperii, id quod sane arguit, potestate Civili derogari posse juri & statutis Ecclesiasticis. 2.) cum non adversantur Transactioni Passaviensi. 3.) Paci Religiosæ: 4.) huic Declarationi & Transactioni, & 5.) denique, si nihil contineat Confessionem utriusque partis adversum.

e) & intuitu Archiepiscopatum) Hic iterum ponuntur duo casus. Unus de Archiepiscopatibus Episcopatibusque, qui penes A. C. addictos Status manent: & alter de Episcopatibus & Ecclesiis, ubi utraque pars mixta jura habet. Illis consuetudines & statuta antiqua sic tantum valent, quatenus nihil in se continent, quod

sit Augustanæ Confessionem adversum. Hic vero cavetur, ne statutis antiquis aliquid de novo admisceatur, quod conscientiam unius vel alterius partis lædere, aut jus eorum imminuere possit.

§. 17.

a) Postulati vero seu Electi &c.) Hoc §vo de duobus prospicitur. Unum est, ne quisquam dignitates & beneficia Ecclesiastica, postquam ea adeptus est, hæreditaria faciat. Et alterum, ne Nobiles Patritii & Academicis dignitatibus insigniti, aliæ personæ idoneæ excludantur.

b) in Capitulationibus suis spondeant) Capitulationes sunt pacta inter Electum & Capitulum inita, quibus ille de certis rebus fidem suam interponit. Hic spondere jubetur, se susceptos Episcopatus aliæ beneficia Ecclesiastica immediata hæreditario jure.

ros, aut id acturos, c) ut hæreditaria fiant, sed libera sit d) ubique capitulo, & quibus id præterea e) pariter cum capitulo pro more competit, tam Electio & postulatio, quam sede vacante administratio f) & Jurium Episcopaliū exercitium, operaque detur, ne Nobiles Patricii, gradibus Academicis insigniti, aliæque personæ idoneæ, ubi in fundationi-

Hh 2

bus

jure non possessurum, neque id acturum, ut hæreditaria fiant, sed liberam electionem atque postulationem relinquitur.

c) *aut id acturos*) Hoc non ubique olim ab iis, qui tales Episcopatus possedere, observatum fuisse, conquesti sunt aliqui, productis etiam atque in publicum editis Tractatibus quibusdam cum Anglis Hollandisque ejus rei conficiendæ causâ initis. Quicquid sit, conatus saltem, si qui fuere, eventum caruerunt.

d) *sed libera sit &c.*) Libera est Capitulo electio & postulatio non ab obligatione vel necessitate, facere illam velit aut nolit: ad eligendum enim omnino tenetur: sed a coactione atque vi, ne quis præscribere illi possit vel imperare, ut hunc præ illo eligat potius. Ex hoc loco Capitulo Lubecensi mota fuit quæstio, an obligare se potuerit, ut certis vicibus ex sola Domo Gottorpiensi Episcopos suos legere teneatur, linea Gluckstadiensi exclusa? Nos manum de tabula. Interea hoc verum est, electionem eo liberiores fore, quo minus

ad certas personas est alligata. Ferret hodie hoc ipsum negotium, obitu Episcopi Lubecensis suscitatum, cuius exitum expectare malumus, quam de jure partium multa disputare. Viderint illi, quibus causâ hæc tractanda mandata est. Nobis curiositas non est tanti, ut vel eum invidia redimere eam placeat.

e) *Capitulo & quibus id præterea*) Hoc ex institutis & moribus cujusque Ecclesiæ est judicandum.

f) *quam sede vacante administratio*) Vacante sede redit ad Capitulum omnis potestas regendi Ecclesiam, administrandique res ejus, vice Episcopi, donec electus alius fuerit: quæ potestas hic appellatur jurium Episcopaliū exercitium. Neque enim jure proprio videntur possidere, sed instar ejus, cui mandata est jurisdictio vel ad formulam vicariæ potestatis. Interea esse tamen possunt jura quædam Episcopaliū, quorum usum & exercitium Capitulum non habet, donec alius electus fuerit, qualia sunt, quæ Episcopi velut ossibus inhaerent, suamque habent subsistentiam in ipsa
ejus

bus non adversatur, g) excludantur, sed ut potius in iis conferrentur.

Preces primariæ.

§. 18. V. Ubi Sacra Cæsarea Majestas jus primariarum precum a) exercuit, exerceat etiam imposterum, dummodo decedente August. Conf. adducto in ejus Religionis Episcopatibus Aug. Confess. adductus ad normam statutorum

ejus personali dignitate atque munere. Nam si Bullati Doctoris nomen istos suo jure ad dignitates ejusmodi Ecclesiasticas non promovet, saltem iis obesse non debet, si hoc munere alias digni habeantur, ne inter alias personas idoneas, quarum hic sit mentio, referri possint. Neque enim Bullati omnes ingenui sunt de grege plebis: neque omnes Academici ex luto ignorantia emerferunt. Titulus Doctoralis non ex vulgi modo opinione æstimatur; verum etiam habet in Civitate prærogativas suas legum favore. Hic uti in Academiis caro suis Candidatis constat ob sumptus, in rem faciendos, opificum more, quos etiam pro ejusque tribus consuetudine artis suæ specimen edere oportet, cum ponunt tirocinium, & Magistri nomen atque privilegia assumunt. Ita qui impensis illis ferendis pares non sunt, & proinde a Comite quodam Palatino, ubi vilis hæc merx venit, dignitatem Doctoralem emit, qua opus habet, ut meliorem suam conditionem faciat, injustum profecto esset, hanc solam ob causam digniori præcludere

aditum ad honores, quod omnibus solennitatibus in comparando titulo suo usus non fuerit, præcipue cum auctor, qui potestatem facit conferendarum id genus dignitatum, utrobique idem sit, Imperator scilicet, & corruptelis apud dispensatores earundem ex omni parte occasio æque facilis pateat iis, qui facultatem habent erogandi nummos in manus oculatas.

g) ubi id foundationibus non adversatur) Hæc clausula earum fundationum causa adjecta est, in quibus ad Episcopale munus, vel in ordinem Canonicorum nemo recipitur, nisi certam imaginum Majorum seriem, nullo alieno sanguine commaculatum, docere possit. Hoc tales Buckisch ait, *ottoanus* vocari, & sic octo generationes intelligi; ridicula profecto appellatione, sive vocem *anus*, quæ diversa significat, ad genus masculinum, sive ad femininum referas,

§. 18.

a) Ubi Sacra Cæsarea Majestas jus primariarum precum) Quid sit jus primariarum precum, ab aliis exponitur. Hic Imperatori illud, quamvis Catholi-

rum & observantiæ idoneus b) precibus fruatur. In mixtis vero ex utraque religione seu Episcopatibus, seu aliis locis immediatis c) precibus primariis præsentatus non gaudeat, nisi beneficium vacans Religionis confors possederit.

§. 19. Si quid Annatarum, a) Jurium Pallii, confirmationum, Mensium Papalium, & hujusmodi jurium & reservationum nomine b) in bonis statuum August. Confessionis

Annatæ. Jura
Pallii, &c.

Hh 3

nis

tholico, etiam in Protestantium Bonis Ecclesiasticis saluum & integrum conservatur, hac conditione, ut in conferendis Episcopatibus, qui Caput habent Augustanæ Confessionis addictum, ejusdem Religionis Præsulem nominare debeat: in mixtis vero præsentatus a Cæsare primariis precibus gaudere aliter non possit, nisi beneficium vacans ejusdem Religionis confors possederit. Uno verbo, loca in omnibus Ecclesiis immediatis Protestantibus ex anno possessionis decretorio debita semper supplenda sunt iis, qui cum decedente eandem Religionem profiterentur, neque ista regula obtentu aliquo primariarum precum mutari potest.

b) *ad normam statutorum & observantiæ idoneus* alia conditio, quæ eo spectat, ne, ubi octoanis tantum locus datur, surrogentur alii, tot partium enumerationibus non sufficientes.

c) *seu Episcopatibus, seu aliis locis immediatis* Ecce iterum mentio de bonis & locis immediatis. De mediatis, quibus Imperator jus primariarum

precum habet, infra §. 26. agitur.

§. 19.

a) *Si quid annatarum*) Sunt ista annatæ vaserrimum expilandæ Germaniæ inventum sub specioso titulo comparandarum adversus Turcas virium: immensa vi auri argentique quotannis Patria nostra hoc nomine turpiter & nefarie emungitur, nullo usui, nisi ut Romani Pontificis opes damno nostro augeamus, cum longe consultius esset exemplo Gallorum sapere, & collectam ex primis annis redditibus pecuniam ad sustentandam publicæ rei dignitatem convertere, vel ad alios necessarios usus seponere. Neque sane ego dubito, si quas auri argentique summas ex Germania quotannis pro rebus nauci Romam deportari patimur, publico ærario inferri mandaremus, quin brevi opes habituri simus gerendis bellis, quoties opus est, plus quam sufficientes.

b) *Jurium pallii, confirmatorum, mensium Papalium, & hujusmodi jurium & reservationum nomine*) En magnum numerum præstigiæ, quibus Germa-

Germani ab Italis sibi imponi patiuntur, ut pecunia sua res non cassa nec dignas redimant: id quod tanto magis mirum, cum aliis in rebus tenacissimi simus iactandi nostra. Jamdiu est, quod Oecumenica Concilia iustissimis & severis decretis ejusmodi ex-pilationes abrogarint. Quæ non igitur est hæc fasciatio & insania, cum aliis in causis auctoritate istorum nitamur, beneficiis eorundem uti nolle, quæ ad nostram libertatem commodumque summo Patrum consensu quondam concessa nobis sunt? Quid enim nostrum refert, si Archiepiscopus quidam palliolum ex vili lana Roma non acceperit? aut si electio ejus à Papa confirmata non sit? Quodsi hæc dona sent a sancto Patre, gratuita esse oportet. Gratis accepit, si quid modo accepit; gratis dare debet. Nunc questum turpissimum facit ex sacro officio, & instituto Monopolio, venumque propositis ineptissimis mercibus, quæ solo nomine commendantur, Christianam Rempublicam & Ecclesiasticum Ordinem non minus quam plebejum premit atque exhaurit. Frustra obijciunt, habere Pontificem Maximum opes debere, quibus dignitatem suam sustentet, quæ toto orbe Christiano summa est. Sed fuit tamen Petrus etiam summus Pontifex et si aurum & argentum non habuerit. Honor & reverentia, quæ sacri Ordinis auctoritatem fulcit, non comparanda divitijs est, sed vitæ sancti-

monia & integritate morum: in primis autem constantia & robore fidei, qua primi illi tot miracula edidere, olim ad stuporem incredulorum, hodie ad ruborem incutiendum tam degeneri Successori. Neque carebit Pontifex necessariis, quamvis ingeniosis adeo fraudibus omnes Ecclesias subjugum non miserit tot gravissimis tributis impostis. Est ipsi satis opulentum, quod vocant, Petri Patrimonium, regijs proventibus haud impar: unde si modestiam adhibuerit & continentiam, abunde habebit, quo suam dignitatem tuebitur, quæ paratu externo non valde opus habet, minime omnium vero armis defendenda est. Si quid præterea pii & devoti sua sponte & ex animi sententia conferre volunt, nulla invidia erit. At universonum orbem censu describere, & vectigalem facere, proscriptionibus publice taxationibus, quæ pretium omnibus sacris rebus imponunt, velut ex macello, aut taberna pistoria emendis, hoc vero si non est manifesta & execrabilis Simonia, nescire me fateor, quid illa sit. Quantis affluunt opibus, indicio sunt immensæ illæ summae, quas sæpe nepotibus suis extollendis impenderunt. Ut tot myriades aut milliones taceam, in thesaurum ab uno aliquando homine paucos intra annos congestas, absque ulla de cætero parsimonia, cum & laute atque magnifice, si qui alii, vixerint, & in stupendis molibus extruendis, aut col-

lapla-

nis Ecclesiasticis c) immediatis d) a quocunque e) quando-
cunque aut quomodocunque f) prærendatur, id validitate
& exe-

lapſarum ruinis reparandis, nullis ſum-
ptibus pepercere. Atque eſt ſane hæc
Glauci & Diomedis ſtuliſſima permu-
tatio, cum aurum argentumque no-
ſtrum pro rebus ludicris & puerili-
bus damus, non alio ſine, quam ut tot
opibus congeſtis homines illi ocioſi
luxurient, quibus recte collocatis o-
mnes tota Germania pauperes vindicari
a miſeria & fame poſſent: benedicente
ſine dubio tam pium inſtitutum Divino
Numine, cujus nunc maledictione ob
pauperes neglectos, perditasque in-
utiliter opes noſtras miſere tabeſcimus.

c) *in bonis Statuum A. C. Eccleſiaſticis*) En tibi ergo meliorem multis
modis conditionem Proteſtantium, qui ſe
ab hac rapacitate & depradatione libera-
verunt, merito exemplo futuri civibus
ſuis, ſi ſapere poſſent. Nam virtute tantum
& animi fortitudine eſt opus. Neque dubitan-
dum, Catholicos non eadem facilitate, eodem-
que jure exequere jugum poſſe, ſi vellet
modo. Quantamcunque enim potentiam
& auctoritatem Pontifex Romanus hæc-
tenus in Orbe Chriſtiano ſibi comparavit,
illa tamen nunquam ad eam firmitudinem
invaluit, ut vi cogere eos poſſet, qui
ſpontanea ſuperſtitione ſibi obedire nol-
lent,

Quod, ut denuo dicam ſingulari Dei
Providentia factum arbitror, ut Clerus
pudore adhuc aliquo & metu re-
geretur, quem ſane oppido abjecturi
forent, niſi ſibi de illorum defectione
timerent, quos huc uſque ſola re-
verentia in officio continuere, vinculo
quidem ex hominum opinionibus, præcipue
cum partium ſtudia ſervent, ſatis forti:
at ubi ſemel illud ruptum, & ille ſacer
metus excuſſus eſt, proſuſ inidoneo ad
reſtringendum, cum homines libertatem
ſemel naſti, & priſtinæ ſervitutis memores
reverentiam inſtare in graviffima odia
ſoleant, & illos tanquam impoſtores
hoſtesque ſuos averſari, a quibus ſe tam
piis fraudibus olim circumventos atque
ludificatos reminiscuntur.

d) *immediatis*) ne de hoc etiam
paragrapho dubites, immediatorum ſit
iterum mentio.

e) *a quocunque*) Jura annatarum,
Pallii, confirmationum, menſiam Pa-
palium, & ſimilium nominum jura
proprie ſunt Romanæ Curie debita.
Itaque quando hic dicitur, *a quocun-
que*, id propterea factum videtur, ut
pareatur honori Pontificis, quem nomi-
natim in ſcenam producere verecundia
fuit.

f) *quomodocunque aut quomodocun-
que*)

& executione à brachio seculari impertiendia careat. g)

§. 20. In quorum autem a) Ecclesiasticorum bonorum imme-

que) *quandocunque* ad tempus spectat, ut etiam si solvissent ejusmodi jura post Transactionem Passlavientem vel annum 1624. ad ea porro præstanda non tenerentur. *Quomodocunque* autem respicit qualemcunque obligationem vel prætensionem. Avaritia enim & cupiditas ingeniosa est, cui nunquam satis obstrui omnes petitionum viæ possunt.

g) *id validitate & executione à brachio Seculari careat*) Igitur adversus ejusmodi prætensiones duplex hic remedium adhibetur, unum ut validitate careant; & alterum, ne utcunque cupita juventur a Magistratu subsidia executione. Illo jus & obligatio tollitur, qua de re statuere Rempubli- cam posse, nullum est dubium, quæ ipsa sæpe Ecclesiastica bona in usus civiles convertit. Hæc calumniatoribus opponitur, quibus auxilium denegatur, si postulare pergant, quod ipsis iustis ex causis jam ablatum est. Posset supervacanea omnis hæc causa videri, cum Ecclesia Romana à profanis illis, quos appellat, usurpatoribus, honore & conscientia integra, jura sibi solvi eam ob rem petere nequeat, quam isti judicio hujus sedis, non sine erimine sacrilegii possident. Neque enim istud absque præjudicio fit, cum

ipsa acceptione videar possessionem ejus approbare, à quo jura ex re possessa debita exigo. Sed vectigal etiam ex lotio bene olet. Unde nullum est dubium, quamvis forte Pontifex Romanus possessoribus Bonorum Ecclesiasticorum, qui Augustanæ Confessioni addicti sunt, pallium non facile dederit, aut electionem eorum confirmarit, quin tamen lubens avidusque pecunias illas reciperet, quæ ex id genus bonis olim annatarum nomine, aut jure pallii, vel similibus rerum, exsolvi moris fuit. Ast cum Protestantibus haudquaquam commodum fuerit, opes suas ingrata adeo officiositate prodigere, illi cum ratione sibi cavendum esse existimavere, ne hoc nomine sibi lis esset; præcipue cum Catholicis etiam apud nos nulla sit religio, ex bonis Protestantium pensiones censusque exigere, quæ sibi secundum leges & statuta patriæ debentur.

§. 20.

a) *In quorum autem &c.*) Occasione mensium Papalium, quorum mentio superiori §vo injecta, placitumque fuit, ne quid eorum nomine à quocunque prætendatur. Hic exceptio quædam traditur in foundationibus mixtis, ubi utriusque Religionis Capitula-

res

immediatorum b) Capitulis utriusque Religionis Capitulares & Canonici vigore præfati termini c) certo utrinque numero admittuntur, mensesque Papales id temporis in usu fuerunt, d) porro quoque, si decedentes Capitulares & Canonici ex numero Catholicorum definito fuerint, obtineant, atque executioni, casu eveniente mandentur, e) modo

Ii Kk

Papa-

res & Canonici certo utrinque numero ad beneficia admittuntur; tunc enim penes Catholicos illis mensibus locus est, executioni etiam eveniente casu mandandis.

b) *bonorum immediatorum*) Continuat semper lex in bonis immediatis, ne errori occasio ex eo detur, quod Canonici sub Episcopo sunt, & videri possent Mediatorum numero habendi. Quamvis enim hoc suo sensu verum sit, manent tamen bona, ex quibus illi aluntur, immediata, quia partem constituunt totius fundi, qui immediatus est.

c) *vigore præfati termini*) anni scilicet 1624. & primæ diei Januarii ejusdem anni, quo termino cuiusque possessiones & jura in Foundationibus immediatis æstimantur.

d) *mensesque Papales id temporis in usu fuerunt*) Nota conditionem, ut tum demum hoc obtineat, si menses Papales dicto anno dieque in usu fuerunt; sin vero non fuerunt in usu, ne Catholici quidem tenentur rationem illorum habere, sed quovis mense ipsi eligunt, non expectato Pontificis ju-

dicio. Interim manet adhuc insigne discrimen inter hos ipsos & Protestantas: Illi enim pro habitu anni dieique subjiuntur illis mensibus, aut liberantur. Hi vero ab illis prorsus securi facti sunt, quodcumque etiam & quomodocumque condicere quis vetera sua jura vellet. De cætero quia hoc sive de mensibus tantum Papalibus agitur, quasi potest, an respectu Catholicorum idem sit dicendum de annatis, Juribus pallii, confirmationibus, reservationibus & similibus. Sed forte inutilis est hæc quæstio, cum illa jura pleraque aut sane omnia Archiepiscopos, Episcoposque concernant, quorum duo uno in loco simul esse nequeunt. In Episcopatu quidem Osnabrugensi alternatio singulis vicibus inter Catholicos & Protestantas electionis ratione introducta est. Enimvero uti, cum eligitur Episcopus A. C. addictus, superiora locum habent ejus intuitu: ita Catholicum non dubito jure & conditione reliquorum, suæ Religionis consortium fore.

e) *atque executioni mandentur*) à quo vero? num ab Episcopo ejus loci, an

Papalis provisio f) Capitulis immediate è Curia Romanag) & tempore legitimo h) infinuetur.

§. 21. VI. Electi aut Postulari in Archiepiscopos, a) Episcopos aut Prælatus Aug. Conf. addicti, à Sacra Cæsarea, Maje-

ci, an ab ipso Papa, excommunicationibus suis in ejusmodi casibus adversus inobedientes armato? Pius videtur, ut Episcopus scilicet ad Papæ postulationem auctoritatem suam interponat, quanquam non dubitem, hic etiam ex superiori §. 17. repetendam conditionem, atque huc transferendam esse, ubi id *fundationibus non adversatur*. Quibus institutis ipse etiam Pontifex se in exercitio jurium suorum accommodare merito debet. Unde statim querelæ & expostulationes etiam apud Catholicos, quoties Papam mensibus suis abuti, & designatione invidiosi hominis contra statuta Capitulis præjudicium creare animadvertunt: insuper etiam habitis brutis illis fulminibus, quæ nonnunquam in illos vibrantur, qui non ad omnia mandata fasces servili obsequio submitunt. Testes hujus rei esse possunt Ecclesiæ Constantiensis atque Wormatiensis, imo recenti adhuc exemplo Monasteriensis, quæ cum Pontifice ob Præpositi electionem magnam controversiam exerceret; Capitulo hanc rem sibi vindicante: Cum è contrario Pontifex eam sui juris faciat, quasi munus in Curia Romana vacaverit. Atque hæc

lis nondum est sopita, Monasteriensibus suæ Ecclesiæ libertatem & jurgnaviter atque cordate adversus importuna ejusmodi imperia adserentibus.

f) modo *Papalis provisio* &c.) Præter conditionem temporis, de qua paulo ante, duo adhuc requiruntur, ut Provisio Papalis immediate è Curia Romana infinuetur: & ut id fiat tempore legitimo.

g) *immediate è Curia Romana*) Itaque si nuncii Apostolici in Germania stationem habentes id ipsum tentent, obsequi eis nemo tenetur.

h) *tempore legitimo*) Hoc tempus legitimum secundum Concordata Nationis Germanicæ eum Sede Romana §. 3. sunt tres menses à die Vacationis in loco beneficii, quibus elapsis, si interea de beneficio illo auctoritate Apostolica provisum non fuerit, Ordinarius, vel alius, ad quem illius rei cura pertinet, de eo libere poterit disponere.

§. 21.

a) *Electi aut Postulari in Archiepiscopos &c.*) Status Ecclesiastici A. C. addicti non appellantur hic Archiepiscopi vel Episcopi, sed Electi aut Postulari

Majestate b) postquam intra annum Electionis aut postulationis suæ fidem fecerint, c) & juramenta Regalibus consuetudinis feudis præstiterint, absque ulla exceptione investiantur, utraque taxæ ordinariæ summam, insuper ejusdem dimidium d)

li 2 Kk 2

pro

flulati in Archiepiscopos Episcoposque. In causa fuere Catholici, quibus religio erat his nominibus eos designare, qui à Pontifice confirmationem neque petunt, neque impetrant. Electorum autem aut Postulatorum hic disjunctive fit mentio, quia inter utrosque aliqua est differentia. Quos enim per Canones eligere non licet, si tamen Episcopos fieri volumus, in fraudem legis postulari dicimus. Quid sit autem proprie electio, quid postulatio, & quibus differant, ejus rei apud Juris Canonici Scriptores uberius cognitio petitur.

b) à Sacra Cæsarea Majestate absque ulla exceptione investiantur) Id enim illis antehac negatum fuerat, quod Catholici affirmassent, Protestantes bona id genus Ecclesiastica habere non posse cum qualitate illa sacra, quam conferunt in Catholicos, accedente Pontificis confirmatione: cujus tamen petendæ nec ipsi Protestantes operam hactenus dederunt, nec Pontifex impertiendæ voluntatem explicuit.

c) postquam intra annum electionis aut postulationis suæ fidem fecerint.) Tempus itaque in Feudis Ecclesiasticis pro investitura petendâ, quod ex Jure

Feudali annus est, hic currere incipit, non à morte proximi decessoris, sed à novi Successoris electione aut postulatione. Ex quo colligimus, quamvis vacante sede Capitulum in ceteris Defunctum interea representet, & plenam bonorum administrationem habeat, tamen renovationem Investituræ petere non posse, uti illa omnia agere aut tractare nequit, quæ Episcopi præsentiam & auctoritatem desiderant.

d) utraque Taxa ordinariæ summam, insuper ejusdem dimidium &c.) Provenit hoc ex invidia Catholicorum, qui cum Protestantes adigere ea non possent, ut, quæ ipsi annatarum, Jurium Pallii, confirmationum, reservationum, & hujusmodi exactionum nomine solvere Pontifici debent, hi etiam præstarent: initio insistere, ut saltem Cæsari tantundem solveretur. Sed quandoquidem hoc etiam Protestantibus nimium visum; forsitan etiam Catholici ipsi advertere, non fore sine præjudicio Sacri Ordinis ea quæ Pontifici debentur, iisdem sub nominibus Imperatori exsolvere: media tandem ratio placuit, ut omnia jurium id genus mentione, nomine investitu-

pro infeudatione pendant, iidem e) aut sede vacante Capitulu-

fituræ, ultra ordinariæ Taxæ summam insuper ejusdem dimidium pro infeudatione pendatur. Quo consilio id saltem vitatum, ne Bona Ecclesiastica, quæ tanto cum onere ex Romanæ sedis avaritia in Catholicos transeunt, Protestantibus gratis omnino cedant, ex hac immunitate longe meliore conditione futuris. Forſan id etiam tacite actum, ut quæ Cæsari penduntur, loco vicario sint Jurium Papalium, ne prorsus extincta esse videantur. Neque enim insolitum est, ludicris etiam & levibus rebus, si per seria non lieet, nobis prospicere, quæ mox ex temporum opportunitate ingeniosis argumentis, quæ nunquam nos desituunt, in nostras utilitates convertere optime novimus.

e) *iidem*) Hoc difficillime à Catholicis impetratum. Huc usque enim Status Ecclesiastici Protestantes adeo ab omnibus Comitibus tam Universalibus quam Particularibus prohibebantur, ut ne pace quidem Pragensi habita eorum ratio fuerit; cum expressè quadraginta illis annis jure Comitiorum excluderentur, cum de cætero fruitio Bonorum Ecclesiasticorum interea illis relicta erat. Sed hæc controversia nunc est in perpetuum composita. Itaque quo magis

ego Catholicorum circa hanc rem contradictionem & repugnantiam considero, eo diligentiores atque vigilantiores in isto suo jure conservando Protestantes esse oportet, cujus pervincendi causa tanta constantia opus fuit. Hinc est, quod ego non intelligam, qua ratione Ecclesia Lubecensis suam negligentiam excusabit, quæ cum ad hæc Comititia initio ad præscriptum Pacis Westphalicæ vocata esset, misſoque Legato stationem suam aliquamdiu conservasset, mox illo domum revocato non modo suffragium suum atque sessionem ultra triginta & amplius annos huicque deseruit: Verum etiam, quod adhuc est gravius, permittit, ut omnino ex Scheda illa expungeretur, qua uti solemus ad vocandos status, cum sententiam quisque suam ordine dicere jubetur: reliquis omnibus, nisi fallor, etsi absentes sint, illo tamen Catalogo comprehensis, & publica voce recitatis, quoties de re quadam deliberanda in suffragia mittuntur Ordines. Atqui est sane hæc incuria & oscitantia hoc majori præjudicio conjuncta, quod Catholici longe ægrius ferant Protestantium Ecclesiasticorum suffragia, quam aliorum. Auget periculum deserta omnino hoc tempore in scamno illo transverso statio, nisi Episcopus

pitula f) & quibus administratio cum iis conjunctim competit g) ad universales æque, ac particulares h) deputatum,

Ii 3 Kk 3

scopus Lubecensis illam retinuerit. Nam Archiepiscopatu Magdeburgensi extincto, & in Ducatum transmutato, cujus nunc legitimus Possessor in Scamno Principum Secularium suffragium fert: Episcopatu vero Osnaburgensi post mortem nuperi Episcopi in Catholicum translato, Lubecensis solus superest, qui in Senatu Principum ex Episcopis Protestantibus capere locum, & sententiam dicere potest: rem tanto minus profecto sperendam, quod ejusmodi jura longo tempore non exercita amitti plerumque soleant: quod multis olim accidit, qui easdem ob causas, quod Comitiam non frequentarint, aut digniore loco, aut omnino jure suffragii excidere. Quod si Episcopus Lubecensis, quamvis absens, pro more saltem inter cæteros voce publica excitaretur atque dicere juberetur, consultum ejus dignitati & loco qualitercunque tandem esset, testimonio actorum diurnorum, ipsiusque Senatus judicio, in quo talia singulis vicibus peraguntur. Quod vero non modo locum suum tanto tempore deseruit; sed & passus est nomen etiam suum velut ex Albo Statuum deleri, quo descripti sunt, qui ad sententiam dicendam à Papeheimio, Publico Magistratu, in Senatu vocentur, id vero ne aliquando ipsi frau-

di sit futurum, ni hunc errorem brevi corrigat, & his saltem in Comitiam priorem stationem repetat, aut Legato missio, aut potestate suffragandi suo nomine alii facta, ego valde vereor.

f) *sede vacante Capitula*) Moris enim est, Capitula etiam ad Comitiam vocari, cum Sedes Episcopo vacat. Atque hoc ipsum jus illa sedulo exercent, quoties contingit, ut Episcopus moriatur. Neque enim expectant electionem alterius, sed statim à morte illius nova mandata dant ad Legatos, qui res defuncti in Comitiam gerunt, ut interea suo etiam nomine agant, donec de alio Episcopo Ecclesie prospectum fuerit.

g) *& quibus administratio cum iis conjunctim competit*) id quod ex institutis & consuetudine cujusque loci metiendum.

h) *ad universales æque ac particulares*) Nota particularium Conventuum hic tres designari species: scilicet Conventus Deputationum, Visitationum, Revisionum. Sunt autem hi omnes Conventus Imperii, quibus Commissarii Cæsaris etiam intersunt. Itaque particulares dicuntur, respectu Comitiorum universalium: alias quando Conventibus Circulorum, aut quorundam Statuum opponuntur, quos non Imperator, sed Directores cujusque

numa, i) visitationum, k) revisionum, aliosque conventus Imperiales, l) literis solitis evocentur, m) & suffragii jure fruamur.

que Circuli convocare solent, eo intuitu universalium nomine haberi quoque possunt, quoniam Imperium representant, atque ex mandato ejus vel delegatione negotia tractant.

i) *Deputationum*) Talis nupero Recessu Imperii decretus, atque Francofurti ad Moenum anno 1655. est habitus, data potestate imprimis cognoscendi de causis restituendorum ex formula Westphalicae Pacis secundum amnestiam aut gravamina Religionis: quanquam etiam de securitate publica & legibus sumptuariis agi poterat. Qua de re vide sis Instructionem à Caesare & Imperio datam in dicto Recessu §. den zweyten punct 191.

k) *Visitationum*) Conventus Visitationum & Revisionum ad Camera Imperialis inspectionem pertinent, de quibus in Constitutionibus Imperii multa egregie sancita, pauca autem hactenus servata sunt.

l) *aliosque Conventus Imperiales*) Sed quinam illi præter hos? Conventus enim Imperiales, id est, qui nomine totius Imperii celebrantur, hic intelligi, ipsa verba nos docent. Primo reperiuntur vestigia habiti Conventus Imperialis per omnes Circulos, qui Erfordiae actus est medio fere seculo decimo sexto, ut statnatur de im-

penfis refundendis, quæ in Gothanam expeditionem contra Ducem Joannem Fridericum sunt factæ, cujus decreta adhuc in Corpore Constitutionum Imperii extant. Deinde Conventus Deputationum alii sunt Ordinarii, alii extraordinarii. Ordinarii exemplum habemus in eo, qui Francofurtum anno 1655. est indictus. Extraordinarii exempla his proximis viginti annis duo illustria occurrunt. Unum est illa Deputatio ab Imperio decreta anno 1682. post Neomagensem Pacem, ut cum Gallo, qui nomine reunionum multas Provincias occupaverat, & Urbem Argentinam vi adhibita in suam potestatem redegerat, recens pax firmaretur, quæ factis illis hostilibus Gallorum, turbata valde fuerat. Alterum fuit Deputatio illa, anno 1697. facta, & Hagam Comitum missa, promovendæ iterum pacis causa, ex quo Gallus superiorem illam Neomagensem, illato alio bello, & decennium integrum magna Germaniæ devastatione gesto, perfide ruperat. Hæc supra morem numerosa fuit, atque triginta duobus Statibus Deputatis composita erat, majori fama, quam successu & utilitate, cum non modo Legati Caesarei auctoritatem ejus multis in rebus, quæ communi nomine agi debuissent, lacerarent,

fruantur, prout quisque n) Statuum ante Religionis diffidia eorum Jurium particeps fuit. Quæ vero & quot personæ ad

rent, & Exterorum contemptui exponerent: verum etiam ipsi Deputati inter se infesta æmulatione circa ceremonias & ritus mutuo sibi impedimento essent, quo minus unitis animis consiliisque gerere strenue rempublicam, & locum atque dignitatem suam tueri possent. Pariter cum omnes Circuli emendanda moneta, vel alterius negotii causa Conventus indiciunt, illos eodem numero astimandos esse nihil dubito. Hoc tempore, dum ista scribimus, fervet negotium fœderis inter omnes Circulos Imperii icidendi, quam rem *Associationem* appellant. Nondum quidem accessere omnes: interea id serio agitur, ut jam quinque illis inter se fœderatis coeteri etiam primo quoque tempore conjungantur. Quod si ea res exitum habuerit, & deinde Circuli Imperii convenerint de communi causa consulturi, conventum illum pro Conventu Imperiali suo sensu etiam habendum esse, mihi quidem nullum est dubium. Quamvis enim eam in rem nullum ab Imperio ex Comitibus mandatum habeant, repræsentare tamen Imperium dici hætenus recte possunt, quod Conventus omnibus illis partibus constat, quibus Imperium componitur: quamquam non negem, durantibus Comi-

tiis universalibus aliquid extraordinarii hic intervenire, cum alios Imperii Conventus, inter tempus Comitiorum, ordinario jure agere non liceat, nisi ab his nomen & causam habeant.

m) *litteris solitis evocentur*) Jus convocandi Status Imperatori est proprium, quod tamen ex præseitu & Consilio Electorum exercet.

n) *& suffragii jure fruuntur, prout quisque*) Hoc præcipue ad locum & Ordinem pertinere videtur, quo suffragium est ferendum. Quamvis enim illi Status Ecclesiastici scæmno quodam transversò in Curia Principum sedeant, sententiam tamen eo ordine dicunt, quo ante Religionis mutationem dicere soliti erant: quemadmodum etiam ad dicendum excitantur inter Ecclesiasticos Principes, non Seculares. Quippe res ex patrio more sic habet, ut alternis vicibus rogentur sententiæ, nunc Ecclesiasticorum, nunc Secularium Principum, saltu ab illis ad hos semper factò, donec supersunt, qui alternatim ferre suffragia possunt. Nam ex quo Ecclesiastici, qui numero pauciores sunt, vocari desistere, tum vero rogantur reliqui Seculares Principes continua serie, donec res iterum redeat ad Prælatos & Comi-

ad ejusmodi conventus mitti debeant, o) de eo Præulibus cum Capitulis & conventualibus statuere liberum esto.

Tituli
Principum
Eccles. ex
August.
Conf.

§. 22. De titulis Principum Ecclesiasticorum a) ex Aug. Conf. ita convenit, ut, absque tamen præjudicio status &

Comites, ex quibus illi rursus Principibus Ecclesiasticis conjunguntur: hi secularibus, repetita eadem alternatione.

o) *Qua vero & quot persone ad ejusmodi Conventus mitti debeant*) De hoc ideo cautum, quia teste Pufendorffio Cæsariani contendebant, ut pro conservatione Status Ecclesiastici semper cum Præsule ipso certi aliqui Canonici Comitibus adessent. Sed quia id Protestantibus merito grave visum, non modo ob disparitatem cum Catholicis, quibus Legatos mittere ex animi sententia licet: verum etiam quod neque Episcopo commodum semper esset, domo proficisci; neque Capitulo, numerosam Legationem diu alere: ideoque Præsulis libertas statuendi cum Capitulis, quos & quot numero obeundæ legationi nominare velint, tandem relicta est. Atque probavit sane eventus consilium. Nam si his Comitibus, quæ nunc supra quadraginta annos durant, Catholicorum voluntati obsequendum fuisset, sane Ecclesiæ istæ coactæ fuissent, aut omnino Stationes suas in administranda reipublica deferere, aut sumptibus deficere, quos hæc Legatio desiderasset. Quare hæcenus uno Le-

gato ex Ministris suis contentæ fuere, aut suffragium suum mandavere alii,

§. 22.

a) *De Titulis Principum Ecclesiasticorum*) Quandoquidem Catholici secundum Ecclesiæ suæ instituta cum pro Episcopo non æstiment, qui à Pontifice Romano Confirmationem suæ Electionis aut Postulationis non impetravit: Ecclesiastici autem Principes Aug. Conf. ex principiis suæ Religionis hujus Præsulis auctoritatem adeo rejiciant & aspernentur, ut supplicare illi de quacunque re vel gratia indignum sibi & religioni ducant: Pontifex etiam velut in Rebelles & defectores à suo imperio gravibus ubique decretis statuat: de Titulis horum Principum, quibus bona Ecclesiastica jam per superiora à Catholicis cessarent, nova difficultas orta est. Nolebant enim Protestantes deteriori conditione in hæc causa esse. Catholici se Religione & conscientia excusabant. Sed non diu tenuit hæc controversia, & mox utrimque conventum est, ut Electi vel Postulati in Episcopos appellarentur. Hæc ratione Catholici existimabant, juribus Pontificis qualitercunque esse prospectum. Evangelici

tus & dignitatis b) titulis Electorum aut Postulatorum in Archiepiscopum, Episcopum, Abbatem, Præpositum, insigniantur, Sessionem autem in Scamno inter Ecclesiasticos & seculares intermedio & transverso capiant, c) quibus à latere affideant d) in conventu omnium trium Imperii Collegiorum Director Cancellariæ Moguntinensis, nomine Domini Archiepiscopi actorum Comitatum generali directione, fungens, & post ipsum Directores Collegii Principum: Idemque observetur in Senatu Principum collegialiter congregato, à solis istius Collegii actorum Directoribus.

Ll Mm

§. 23. VII.

lici vero cum omnia obtinuissent, quibus Catholici Ecclesiastici in suis Episcopatibus fruuntur super re inani, quam illi ad conscientiam referebant, noluerunt contendere, præsertim cum ipsi etiam Catholici Ecclesiastici post Electionem vocentur Electi in Episcopos, donec Confirmatio Pontificia accesserit, quam Evangelici nec velle nec sperare poterant.

b) *Ut absque iam præiudicio Status & dignitatis* id est, ut Protestantibus hi Tituli, neque ratione Status sui, qui nihilominus pro Ecclesiastico est habendus; neque ratione dignitatis Archiepiscopalis vel Episcopalis fraudi aut præiudicio sit. Ex quo sequitur, Protestantibus Ecclesiasticos illos Catholicos Ecclesiasticos adhuc hodie præcedere, quos olim istorum Episcopatum possessores, dum Catholici erant, anteverere, neque illis ab his objici posse, quod non sint Episcopi, sed

Electi tantum in Episcopos. Namque enim ista & nomen crepundia in statu & dignitate Ecclesiastica merito nihil mutant. Talia enim rei possessa insunt, neque ab unius hominis extranei ambitu atque avaritia dependent, quarum rerum causa olim orbem universum fere subjugavit.

c) *Sessionem autem in Scamno inter Ecclesiasticos & Seculares intermedio & transverso capiant*) De Scamno transverso res expedita est, uti inspectio ocularis probat. Sed id ipsam Scamnum inter Ecclesiasticos & Seculares intermedium esse, dubito, cum in circo illorum, Ecclesiasticorum inquam, totum sit positum, cuius adæquatus hic facta delineatio non admodum congruit. Sed hæc ipsa oculis melius percipiuntur, quam descriptione.

d) *quibus à latere affideant*) Duplex igitur est situs huius Scamni transversus; ut

§. 23. VII. Quod Capitulares aut Canonici a) die prima Januarii b) Anni millesimi sexcentissimi vigesimi quarti uspiam c) vel Aug. Conf. vel Catholici fuerunt, d) totidem illic ex utraque religione e) erunt semper, f) nec decedentibus

fi; unus in magno illo Conclavi, ubi relationes & correlationes inter Status celebrantur: & alter in Principum Senatu, qui rogandis sententiis est destinatus. Ibi è regione Electorum, qui summo loco ad dextram Caesaris sedent, hoc Scamnum locatum est, cui respondent mensæ directoriales, quæ in altero latere sunt posita. Hic vero Scamnum transversum Catholicis, primas sedes occupantibus, est oppositum, mensa directoriali paulo altius locata, ut à latere hujus Scamni Directores Collegii Principum assidere non videantur. Sed hæc non sunt magni momenti.

§. 23.

a) *Quot Capitulares aut Canonici*

Hic sicut agit de mixtis Episcopatibus, & duo summa Capita habet. Unum de numero Canonicorum: & alterum de exercitio utriusque Religionis. Quod igitur ad numerum attinet, ille restituitur, & deinde in perpetuum conservatur, qualis anno 1624. fuit: ita tamen, ut qui post illum annum super numerum conventum irrepserit, & adhuc vivunt, beneficia & præbendas ad vitam retinere possint, donec obitu eorum numerus ad Statum dicti anni

novis electionibus secundum hanc legem redactus fuerit.

b) *die prima Januarii*) Quia hæc dies, prima Januarii bis in hoc sivo repetitur, ideoque subintelligenda etiam necessario est illo loco intermedio, ubi solum anni 1624. fit mentio, ne incertam regulam habeamus, cum fieri potuerit, ut illo toto anno numerus Canonicorum ex utraque Religione non idem, sed varius fuerit.

c) *uspiam*) ideoque nulli Episcopatus aut Fundationes excipiuntur.

d) *vel Augustanæ Confessioni addicti vel Catholici fuerint*) Nota hic Augustanæ Confessionis addictos præponi ordine Catholicis: quod etsi rarius fiat, argumento tamen est, ordinem scribendi neque uni neque alteri parti prærogativam dare.

e) *totidem illic ex utraque Religione*) Nota apud Deckherum *Consult. For. lib. I. c. 24. §. 5.* est questio, quid juris, si certus Canonicorum numerus, in prima fundatione prescriptus, anno 1624. ab utraque parte non completus fuerit, sed mancus exstiterit? num ille mancus relinquendus? vel si suppletus, ex qua religione supplementum illud querendum sit? Nos existimamus, numero strictè in hærendum, qui sæpe didic

dicto anno dieque fuit. Præcise enim hic statuitur, quod Capitulares vel Canonici anno 1624. die prima Januarii UsPTAM fuerunt, tot illic ex utraque Religione semper manere debere: neque obitabit Religio foundationis, quia pacis causa multa etiam alia in ejsdemodi rebus mutata sunt: & infra artic. 17. §. 3. expresse placuit, ne contra hanc transactionem ullumve ejus Articulum vel clausulam ulla jura Canonica & Civilia, ulla Statuta sive Politica sive Ecclesiastica, vel ulla alia exceptiones, quocumque nomine aut pre-textu excogitari poterunt, unquam allegentur, audiantur aut admittantur. Unde mihi cum Deckherro non convenit, qui putat, dubitandum non esse, quin numerus in posterum suppleendus sit. Hoc ipso enim prolixalium suppeditaretur occasio, cum aliam regulam ex pace non habeamus, unde de supplemento ratione numeri ex utraque Religione decisio facienda sit. Ac profecto res periculi & alex plena foret, si Protestantes semel quacunque ex causa ab observantia & stata anni dieique decretoria dimoveri se paterentur. Longe difficilius enim ratione & argumentis perficiantur, quæ certa sanctione ex lege aut formula Pacis carent; Catholicis imprimis antiquitate possessionis & jurium superioribus, qui Protestantibus nulla re facile concedent, ejus condicendæ facultatem illi ex pace non habent. Ego non dubito, quin à Catholicis etiam

multa bona Ecclesiastica possideantur, ubi in nonnullis à primis Fundatorum institutis recessum sit. Equidem verum esse fateor, id auctoritate Pontificis factum, si modo ubique factum. Sed cujus rei Pontifex illic potestatem dare potuit, ejusdem mutandæ jus & arbitrium longe amplius certiusque Summi Paciscentes habuere. Quodsi vero nihilominus in Ecclesia quadam Episcopo & Canonice libere placuerit, augere Canonicorum numerum, eundemque ad Fundationum initia reducere, quanquam Protestantibus autor non essem, ut hic faciles se præberent, vix alia erit expediendæ difficultatis via, quam ut ex utraque Religione æquale supplementum statuatur. Quodsi vero illud ex impari numero sit conficiendum, ubi servari æqualitas nequit, Capitulum ipsum vero secundum statum anni 1624. numero æquali constet, aut supra numerum antiquum imparem adjiciendus adhuc unus ex eadem conventione erit, paritatis obtinendæ gratia: aut ad exemplum eorum, quæ supra hoc Art. 5. §. 5. & 6. circa Augustanæ Civitatis statum ordinandam placere, unius Canonici, qui imparitatem facit, electio ita alternatim instituenda, ut Evangelici atque Catholici singulis vicibus permutentur. Sin vero numerus Canonicorum anno 1624. impar jam fuit, providendum erit, ne novis Electionibus Supernumerariorum alteretur illa proportio, qua una pars alteram villa-

tibus nisi ejusdem Religionis Consortes surrogentur. g) Si vero alicubi jam plures h) Catholici vel August. Conf. Capitulares aut Canonici beneficia possident, quam Anno millesimo sexcentesimo vigesimo quarto, i) ii quidem supernu-
mera-

cit, neve per id una erga aliam minor majorque auctoritate & potentia efficiatur. Sed consultissimum est, stare eo numero, qui anno 1624. ejusque prima die Januarii inventus ibi fuit, qua ratione necesse non erit, supervacaneis quæstionibus & dubiis nodum in scirpo quarere.

f) *erunt semper*) ita scilicet, ut etiamsi de Religionis dissidiis amicabiliter conveniri non possit, nihilominus hæc conventio perpetua sit, & pax semper duratura, juxta ea, quæ paulo ante §. 14. habentur.

g) *nec decedentibus, nisi ejusdem Religionis Consortes surrogentur*) id est, si Canonicus Ecclesiæ Romanæ Sæcutor est mortuus, surrogandus illi est, qui ejusdem est Religionis: sin Augustanæ Confessioni addictus, huic suppar.

h) *Si vero alicubi jam plures*) Nimirum evenire facile potuit, ut inter belli vices post initium anni 1624. numerus Canonicorum ex utraque Religione, qualis illo tempore erat, mutaverit, prout una vel altera pars beligerantium potentia & occasione est usa. Nihil enim frequentius erat, ex quo Austriacis bellum cum Suceis ex-

arsit, quam ut uterque hostis omnibus locis, ubi rerum potiebatur, non modo animum ad firmanda bello quæsitæ attenderet, verum etiam amulatione ferventissima certaret in promovenda Religione sua. Unde toties restituta, iterumque locis pulsa sacra legimus, prout fortuna belli huic vel illi facultatem ejus rei dabat. Quod si igitur ejusmodi quid accidisset, cum ex una parte scripta jam lex esset, ut numerus Canonicorum secundum statum anni dieique toties nominatæ in suum ordinem redigeretur: ex altera vero durum fuisset & inhumanum, eos dignitate, ordine, beneficiis atque præbendis suis exturbari, quorum fruitionem eadem fide eodemque jure nacti plerumque erant, quo alter habuit, quem vis metusve, aut mors dejecerat, ideoque placuit, relinqui eos in dignitate & fructibus, donec morte locum fecerint iis, quos lex ad successionem vocat ex illa Religione, cui locus ille debetur.

i) *quam anno 1624.*) Hic ut supra jam monui, non fit mentio primæ diei Januarii: Sed ea procul dubio subintelligenda est, non modo quod paulo ante & post hoc ipso in paragrapho,

merarii k) beneficia & præbendas ad vitam retine-
Ll 3 Mm 3 Bibbr in ant,

grapho, & hac eadem in causa illam lex pro regula numeri Canonicorum ex utraque Religione constituat: verum etiam cum nulla esse ratio expediendæ rei eo casu, quando hoc ipso anno 1624. per vices Canonicus ex Augustana Confessione, & alius ex Ecclesia Romana se exceperunt, id quod sane possibile factum erat, siue unus alterum statione deiecerit: siue morte sua occasionem dederit ad illius electionem: Duo enim unum ejusmodi beneficium possidere, eoque frui non possunt; multo minus vero pro una persona reputari, præsertim si diversæ sint Religionis. Canonici enim singuli pro individuis reputantur, quæ mixtionem ex diversis aut contrariis non recipiunt. Alia est Ecclesiarum aut Episcopatum ratio, qui ex cœtu constant, cui mixtio non modo non repugnat, sed quem fere ubique perficit. Unde arbitror, facile diversitatis rationem percipi, cur infra §. 31. totus annus, & quævis ejus pars intuitu subditorum, eorumque Religionis exercitii dari potuerit. Hic vero dari omnino oportuerit primam Januarii diem ejusdem anni pro termino restitutionis & futuræ observantia, quia ibi cum duo in templis aliqua anni 1624. parte exercitium Religionis habuerunt, ambobus id sta-

tis horis diebusque assignari poterit alterno usu. Sed eodem modo duo unum Canonicatum possidere nequeunt, qui pro parte Catholicis & pro parte Evangelicis nunquam concipiuntur.

k) *ii quidem supernumerarii*) Vocantur supernumerarii non eo sensu, quo ante §. 7. de Catholicis dictum, qui tempore hujus Pacificationis in Magistratu & officiis præter numerum superfuere, sed inita ratione ad eam partem, quæ in præsentia majori numero est, quam ex statu anni vigesimi quarti esse deberet, & ejus causa ut altera pars in numero suorum diminutionem patiat, opus est. Nam quo minus supernumerarios istos intelligere possis eo sensu, quo opponuntur definito numero Canonicorum, qui universum Capitulum absolvit, obstat, quia tum non opus fuisset cavere de successione Catholicorum in locum Protestantium, & vice versa de horum successione in illorum locum, donec redintegratus utrimque fuerit conventus Canonicorum numerus. Sed tantummodo de toleratione supernumerariorum statuendum fuisset, dum ipsi morte sua vacuum domum faciant. Ex quo etiam sequitur, hos supernumerarios non modo dignitate, honore, commodisque pristinis frui, sed & auctoritate,

ant, l) mortuis vero, m) tamdiu Catholicis Augustanæ Confessioni addicti, & his Catholici succedant, donec redintegratus fuerit n) utriusque Religionis Capitularium & Canonicorum numerus, qui die prima Januarii Anno millesimo sexcen-

ritate, voto, omnique alio Capitularium & Canonicorum jure, pro eo scilicet munere, quod quisque obire solet: quanquam providendum, merito sit, ne ex hoc numero suffragiorum alii præjudicium aut molestia creetur. Tanto minus enim convenit his abuti ad negotium adversæ parti facessendum, quod tota res de majori numero temporaria sit, in illorum gratiam & honorem concessa, quos alias oportuisset statim loco decedere, si Pacificentes anno & termino secretorio strictè inharere voluissent.

l) *ad vitam retineant*) id est, ad vitæ tempus, seu quamdiu vivunt: alias *ad vitam retinere* videtur hoc sibi velle, quasi deberent retinere *ad vitam* sustentandam.

m) *mortuis vero*) De abdicatione, seu renunciatione idem sentio, si libera fuerit, non coacta, aut dolo elicitæ. Quid vero dicendum de resignatione, uti appellatur, quæ etiam renunctio conditionalis dicitur, cum quis ea conditione se munere Ecclesiastico seu Canonicatu abdicat, ut alius ab ipso nominatus beneficium illud consequatur. Hic ne fraus legi fiat, si abdicare se talis Catholicus vult, opus esse arbi-

trare, ut in Protestantis alicujus gratiam fiat renunctio: idem vice versa de Evangelici abdicatione sentio. Forlan Capituli etiam consensus erit necessarius, quia sibi arbitrium de successore penitus tolli nequit, quod liberrimum habuisset, vacante ex morte Canonicatu. Id præterea inter Evangelicum & Catholicum resignatarum adhuc interesse videtur, quod ille suo arbitratu abire possit, si Consensum Episcopi & Capituli adhibuerit. Hic vero auctoritate etiam & venia Pontificis opus habere videatur, qui sibi de ejusmodi actibus cognoscendi statuendique facultatem reservasse propterea dicitur, quia rem simoniæ proximam esse perhibent, cujus labem tollere neminem, præter unum Pontificem, posse volunt: credulitate non invidenda illis, qui spontaneam servitutem & vincula cujusdam Religionis nomine (alii cæcæ superstitionem appellarent zelum hunc intempestivum) sibi circumdari in parte gloriæ habent & pietatis.

n) *donec redintegratus fuerit*) Redintegratio numerus Canonicorum & Capitularium utriusque Religionis præsupponit quidem integrum numerum totius

sexcentesimo vigesimo quarto erat. o) Exercitium vero Reli-

totius Capituli: Sed non integrum Capitularium ex utraque Religione, prout anno 1624. fuerat. Unde liquet, modum redintegrandi, qui hic præscribitur, plane diversum esse ab eo, qui supra §. 7. est descriptus. Ibi enim Augustæ Vindelicorum statim assumuntur ex utraque Religione in Senatum illi, qui constituere illum debebant. Sed quia hoc ipso factum, ut quidam Catholici, ante pacem Senatorii Ordinis compotes facti, abundarent, illis relinquitur quidem honos & utilitas: Sed ut domi se contineant, Senatuique abstineant, præcipitur: aut ut voto saltem careant, si in Senatum utique venire aliquando velint, donec morte ipsorum status numerus redierit. Hic vero ejusmodi supernumerarii, ex quacunque sint religione, non modo in dignitate, ordine & commodis, sed omnibus juribus Canonico- rum relinquuntur: at illis mortuis eliguntur alii diversæ Religionis ad complementum numeri, qui hæcenus defecerat.

o) qui die prima Januarii, anno 1624. erat) Insigni itaque nequitia hunc locum interpretatione sua corripit Buckisch, qui de Episcopatu Argentoratensi ex eo sibi finxit exceptionem, quod ibi certus Protestantium Capitularium numerus pacto

quodam, ad certum saltem tempus, fuerit conventus, quo elapso, quod post annum 1624. demum factum, oportuerit omnem Capituli istius vim in manus Catholicorum quasi postliminio redire. Referam ipsa ejus verba, ne injuriam ipsi videar fecisse: *Ceterum de Argentoratensi Capitulo hic disceptabatur, quod A catholici diserte inter Capitula mixta referri cupiebant, Catholici autem negabant, & merito. Etsi enim vi pacti, anno hujus Seculi quarto initi, octo Canonici A catholici in quindecim annos admissi fuerint, quibus tempus post in septennium prorogatum, sic ut illi anno 1624. adhuc tolerati sint, attamen quia hoc septennio elapso, Canonicatus possessi iterum dimittendi fuerant, & mox totum Capitulum è meris Catholicis compositum fuerit, optimo jure sese Catholici opponebant. Nihil poterat homo nauci commentari, quod non modo Paciscentium menti magis adversum esset, sed & quod cum ipsis verbis Tabularum Pacis magis pugnaret. Si ista effugia adhuc patent, quibus Paciscentes tanta circumspicione & cura omnes vias obsepsere, actum est de toto hoc Articulo, gravaminum compositioni consecrato, neque deinde ullus casus restitutionis erit, quem non eodem ludibrio interpretationis eludere lice-*

licebit. Non inventio, quo nomine potissimum hujus rei indignitatem appellem. Vix enim vafritiem vel imposturam dicere ausim, quod manifesta absurditate se prodit, neque ullum ingenium, aut speciem artis, ne veteratoriz quidem, habet. Impudentiz exemplum est in homine, qui postquam ad sacra Romana animi vanitate atque levitate transit, studio adulationis nec fidem amplius nec conscientiam pensi habuit. Ut plana omnia fiant, oculisque etiam exposita, audiamus primo legem: deinde videamus de casu, cui lex applicanda est. Cum supra §. 2. generalis regula tradita fuisset, faciendam restitutionem omnium statuum, & ceterorum immediatorum utriusque Religionis simpliciter in eum statum, quo Calendis Januarii anni 1624. fuerit: Deinde §. 14. edictum specialius fuisset, si quis status, seu Catholicus, seu Augustanae Confessioni addictus beneficiis suis aut Præbendis immediatis à prima die Januarii 1624. *judicialiter* aut *extrajudicialiter* exciderit, aut quocumque modo turbatus fuerit, ut vigore hujus transactionis *illius* restituatur, abolitis omnibus novationibus. Tandem hoc nostro §. 23. specialissime pro decisione præsentis casus cautum fuit, ut quot Capitulares aut Canonici die prima Januarii 1624. *uspiam* (ergo etiam Argentorati) vel Augustanae Confessionis vel Catholicici fuerunt, ut totidem illic ex utraque Religione *sint semper* (ergo etiam post pactum

illud temporarium) nec decedentibus nisi ejusdem Religionis surrogentur. Sequenti §. 25. habetur porro, *unicum solumque hujus transactionis, restitutionis observantiaque futura fundamentum esse debere die prima Januarii anni 1624. habitam possessionem, irritis prorsus omnibus exceptionibus, ex quibuscunque pretextibus & rationibus desumi possent, & restituis omnibus in priorem statum absque mora & indistincte, quibus aliquid quovis modo ausu prætactu à dicto tempore interversum aut ademptum est.* Denique quem statum personæ & rei, quam possessionem Pacificentes intollererint, illius anni dieique designatione, patet ex Receptu Executionis Noribergensi, ubi statuitur, daß fürnehmlich nach dem bloßen facto possessionis, usus, observantiz & exercitii, ohne einige andere Exception die Casus liquidi zur Nichtigkeit zu befördern. Hac de regula sive lege. Jam inspiciamus casum. Initio Superioris Seculi decimi septimi in Capitulo Episcopatus Argentoratensis octo Canonici A. C. addicti fuerere reperti. Hos cum illo tempore Romano Catholicici agere ferrent, atque propterea res ad vim impedire videretur, sit inter utramque partem pactio, ut Evangelici à Catholicis etiam in quindecim annos sint admissi toleratique. Deinde hoc exeunte termino in alterum septennium facta, prorogatio, ejus demum finis in annum 1626. incidit. Atque hæc ratio-
ne Ca-

ne Canonici Evangelici ex pacto, cum Catholicis inito, anno 1624. in possessione locorum suorum reperti sunt. Posthac invalescentibus in Germania motibus, & convento termino interea expirante, pelluntur Evangelici prævalida Catholicorum potentia, animum audaciamque procul dubio faciente Edicto Ferdinando, quod circa tempora illa cudebatur, aut jam exiverat. Ex eo secutum bellum est, quo incerta omnia, & pro cuiusque partis varia fortuna nunc Catholicis nunc Evangelicis superiores. Qui enim hodie restitutus fuerat à victore suarum partium, mox versis rebus pellebatur iterum ab hoste, vires & potentiam adepto. Sic turbata omnia & instabilia erant: vis sola jus dicebat. Cum ad pacis actionem est ventum, prima cura fuit de restituendis ex amnestia, altera de compositione gravaminum Religionis. Hæc maximas difficultates habuit, & impeditum valde negotium pertinacia Catholicorum, quibus magnopere cordi erat, ut edicto Ferdinando sua constaret auctoritas: ubi hoc impetrari non potuit, Evangelicorum adversa constantia, manibus pedibusque depulsa necessitas restituendi omnia incum statum, quo in Ecclesiasticis ante motus Bohemicos fuere, de quo Evangelici ferventissime initio certaverant: Itaque hac super re transigentum fuit, dato ex utraque parte aliquo & remisso. Evangelici loco anni

1612. à quo motus Bohemici originem traxere, annum proposuere vigesimum primum, Catholicis, qui prima vice de anno trigesimo, cui bellum cum Suecis suscepti initium debebatur concesserant, descendere retro ad annum vigesimum septimum, ne nihil dedisse viderentur. Sed illo tempore res Evangelicorum pessimo jam loco erant, Aultriacæ domo armis suis victricibus per omnem fere Germaniam pro arbitrio res administrante. Tandem utrique in medio convenere, de anno 1624. sed ut omnis occasio futuris litibus præcideretur, atque cuiusque restitutio planum haberet & cavillis omnibus liberum fundamentum, cuiusque partis iura in sola possessione sunt posita, quæ cum facti sit, tot jurgis atque litigiis obnoxia esse non potest, quam disceptatio de dominiis aut juribus. Enimvero quia possessiones etiam dividuntur in naturales & civiles, in mentales & corporales, in iustas & iniustas, in possessiones bonæ fidei & malæ fidei, in possessiones facti & juris, ne rixosi, quibus restituendum quid esset, ab his distinctionibus ansam captarent eludendæ pacis, pro regula restitutionis & observantiæ futuræ assumere placuit, nudum factum possessionis, cuiusque statum, quo quisque anno dieque illa decretoria re controversa usus est. Hinc possessio illa, quæ fundamentum est restitutionis observantiæque

N n O o

futu-

futura, octo fere propugnaculis munitur adversus Sophistarum id genus arietes. Primum enim habita possessio *unicum solumque* est fundamentum. Deinde possessio iudicatur ex nudo facto possessionis seu statu: non qualitate aliqua seu forma, quæ in possessionibus alias attenditur. Tertio rescinduntur omnes sententia, decreta, transactiones, pacta & executiones. Quarto rejiciuntur omnes exceptiones, à quibuscunque prætextibus & rationibus delumi possent. Quinto fit reductio ad statum dicti anni dieique in omnibus nude atque simpliciter. Sexto edicitur, ne post hac quisquam in habita vel recuperata possessione turbetur. Septimo turbatorum aut quocunque modo destitutorum restitutio plenaria imperatur & sine ulla exceptione. Octavo datur liberatio ab omni persecutione juris & facti, ut sic possidentes aut restituti perpetuo tuti sint, etiamsi de Religionis disidiis amicabiliter conveniri non possit. Quibus adde alia, quæ circa executionem pacis ejusque firmitudinem habentur infra art. 16. & 17. ubi & Reversu Executionis Noribergensi hvo *So dann Chur. Für. Sten und Grände &c.* Fac jam mihi post pacem publicatam accedent. Pacificentes octo illos dejectos Canonicos Argentoratenses, allegare possessionem Canonicatum, anno 1624. prima die Januarii habitam, eamque probare adversariorum etiam confes-

sione, atque adeo ex pacis formula petere restitutionem: quid obsecraverit, cur non jus & æquum petere cuiquam possint videri? Si vi, armis, aut metu intentato possedissent, auxiliantur ipsis nihilominus in lege foret: imo si nullum alium possessionis suæ titulum allegare possent, quam unicuique illum, quod possident, audiendi tamen essent. Nunc electi quondam Canonici ex pacto, cum ipsis Catholicis inito habent, ut anno 1624. possidere potuerint: Quid tibi igitur videtur de novo nostro musteoque Interprete? Sed inquit post viginti duos annos ex hoc ipso pacto decedere locis suis debuisset, itaque postea dejectione eorum nullam ipsis factam injuriam: Catholicos jure loca recuperare potuisse. Respondeo: quo jure, quæve injuria dejecti fuerint, in considerationem non venit. Sed hæc ipsa dejectio à possessione, anno 1624. Calendis Januarii habita, hæc ex lege & pace habet, ut restituendi sint. Sicuti enim si ad pacem usque mansissent, cum ipsis ex superiori pacto, ut decederent loco, agi non potuisset: Ita nec dejectis illud obstat, quominus restituendi sint. Equidem verum est, pactis constare vim suam, & servari fidem deberi. Sed id hæcenus intelligitur, dum lex publica ipsis pactis non detrahit obligationem, neque aliter decernit. Jam vero si sententia & executiones, interea contra statum illum anni 1624. factæ non impediunt

restit.

restitutionem, quid pacta & transactiones præstabant, quibus eadem lege derogatum, expresso jussu, ut reductio in omnibus ad statum dicti anni dieique fiat. Habuissent illi Canonici è formula legis petendæ restitutionis jus, etiamsi post terminum elapsum, sua voluntate eoque animo se abdicassent, ut pacto satisfacerent. Nunc autem ex eo, quod expulsi dejectique Catholicorum potentia fuerint, percipi satis potest, quale illud pactum fuerit. Scilicet sæpe usu venit, ut turbato rerum statu inter homines, uno cœtu vel Collegio sociatos, à parte validiore infirmioribus leges imponantur, quas accepturi nunquam fuissent, si suo arbitrio fuissent relictæ. Neque dubitandum est, nostro etiam casu Canonicos illos Evangelicos, necessitate præsentè coactos consensisse in duriora, ut sine molestia saltem & vexatione vivere constituto tempore possint; sustentati meliorum spe, cum nemo sciat, quid serus vesper vehat. Hac mente, non ex animi sententia ininitam conventionem indicat non modo prorogatio termini ulterior, sed & dejectio ipsa, qua Catholicis opus fuit, post elapsum tempus. At contra id genus violentias pacem Westphalicam dejectis subvenire, omni dubio caret, eum, si aliter dicamus, nullum omnino in ea auxilium gravatis foret. Vereor, ne hac in Controversia diutius moratus fuerim,

quam res postulat. Uno verbo, rescissa sunt tot locis Westphalicæ pacis pacta omnia & transactiones, quæ præjudicium facere statui anni 1624. poterant, itæque imperata tot locis reductio & restitutio in omnibus ad statum illius anni, ut Calumniatoris manifesti personam non possit non agere, qui ex pactis quibuscunq; pacis sanctimoniam corripere ausit. Forsan erunt, quibus hæc cogitatio in mentem venerit, non vixisse amplius eo tempore, quo restitutio decreta fuit, illos Canonicos, adeoque restitui non potuisse. Sed huic etiam effugio noster §. 23. occurrit, ubi cautum, ut, quot Capitulares aut Canonici die 1. Januarii anni 1624. usquam vel Aug. Confessionis, vel Catholici fuerint, totidem illic ex utraque Religione esse *semper* debent, nec decedentibus ali, quam ejusdem Religionis consortes surrogari possint. Ex quibus verbis perspicuum est, non ad individua, quæ anno 1624. in possessione fuere: Sed ad statum habitumque rei ipsius Legislatores hic respicisse. Atque hæc in thesi juxta ductam formulamque Pacis Westphalicæ se recte habere, nullus dubito. Quodsi in Executione Pacis nulla ratio habita Canonicorum fuit, quot eorum ex Augustana Confessione anno 1624. in possessione Canonicatum sine controversa erant, intrepide dixerim, paci ex eo vira haud dubiam

Nn 2 Oo 2

factam

Religionis in mixtis Episcopatibus p) ita restitua-
tur

factam esse. Quam etiam ob rem Principes Brunsvicenses Guelferbutani non modo post occupatam à Gallis Altiatiam adhuc conqueſti sunt, debitum suis in Episcopatu Argentoratenſi inter Canonicos locum hac mutatione rerum, & Brisacensis Camerae decreto interverſum: Verum etiam poſtea inter Tractatus Ryswicenſis Pacis ſolenni proteſtatione, Mediatoribus Pacis 4. Novembris 1697. exhibita ſibi caveri curarunt, cujus proteſtationis hæc fuit ſumma: *Cum notum ſit omnibus, quam liquidum ſit jus, quod Ducibus Brunsvico-Luneburgicis Linea Quelferbutana in duas Præbendas, ſeu Canonicatus in Episcopatu Argentoratenſi competit, per Instrumentum Pacis Weſiphælica iſtis collatos, ſed deinde per ſententiam quandam à Conſilio Brisacenſi ablatos, ideoque Duces horum reſtitutionem in Pace Ryswicenſi petiſſe.* Quin? quod Galli etiam ipſi jus illud in dubium vocare non auſi; Potius, dum ſupremum jus in Provinciam illam prætendunt, religione ſe excuſarunt, qua teneantur, ne Proteſtantibus locum inter Eccleſiaſticos Catholicos dent, cum in Gallia inſtar prodigii foret, uti joco dixiſſe feruntur, Canonicus ex Auguſtana Confeſſione, idemque ſæpe maritatus, *Quæ ratio etſi innatam Gen-*

tis ſuperbiam, animique impotentiam in ſecundis rebus optima fide referat, Gallos tamen longe promptius juvit, quam ſi ex pactis abolitis & reſciſſis more Autoris noſtri ſubtiliter diſceptaſſent.

p) *Exercitium vero Religionis in mixtis Episcopatibus*) Hic & ſupra §. 18. prima mentio ſit Episcopatum mixtorum. Et diſceptatum memini, quæ res proprie efficiat, ut cognofci & ita vocari poſſint. Mihi certum eſt, non poſſe appellari mixtos Episcopatus, ubi ſubditi diverſæ ſunt Religionis, quamvis una quæque pars publicum, ſuæ Religionis exercitium habeat. Eſt enim Episcopatus munus Eccleſiaſticum, cujus partem ſubditi non faciunt. Objectum ejus eſſe poſſunt, ſed hoc tantum reſpectu, quatenus auditores ſunt, qui doceri debent: non quatenus ſubditi, quibus imperandum. Episcopatus autem partes integrantes ſunt: Primo ipſe Episcopus, qui capitis eſt vice; deinde Capitulares & Canonici; denique alii pro varietate munerum, quibus obeundis ſunt deſtinati. Totum Corpus uno nomine Clerus vocatur. Episcopus cum duarum Religionum externa profeſſione eſſe nequeat, mixtum Episcopatum efficere non poteſt. Neque etiam exemplum habemus, ut ſolus Episcopus

pus sit alius Religionis, itemque alius cœteri omnes. Quare ab hoc etiam exemplo, quod non datur ratio nominis, desumit nequit. Relinquitur ergo, ut mixturam in Canonicis & reliquo Clero quæramus, quatenus ex diversis Religionibus constat, ubi tamen inprimis respiciendum ad illos erit, qui post Episcopum maximam auctoritatem obtinent, & quorum juram ob causam paulo ante §. 16. *mixta jura* appellata sunt, quæ in Episcopatibus & Ecclesiis admittuntur. Catholicis sane in Conventu Deputationis Francofurti anno 1657, Canonicorum & Capitularium mixturam omnem absolvunt. Was mixti Episcopatus seyn/ ita ajunt in causa Hildesens/ apud Lundorpium, das ist/ in Instrum. Pacis artic. V. §. 4. (alias 16.) illis verbis: sicut etiam pariter in Episcopatibus & Ecclesiis, in quibus Catholicis & A.C. ordinibus mixta jura admittuntur &c. genung seyn erlüttert, daß es nemlich allein in dem bestehe/ wo die Capitulares & Canonici zweyerley Religionibus zugethan seynd &c. und ist hierbey sonderlich auch dieses in obacht zu nehmen/ daß wenn dieses pro Episcopatibus mixtis solte gehalten werden/ in welchem etwan in einer darunter gehörigen Stadt/ Schloß/ Dorff/ oder Weiler sich zweyerley Religion befinden/ daß solcher gestalt alle Erzbischoff und Bisthumb im Reich Teutscher

Nation pro mixtis gehalten werden müssen/ so jedoch niemahln in questione gewesen/ es auch die Catholische Erzbischoff und Bischöffe nimmermehr nachgeben könten/ dörsstten noch sollen. Lund. Tom. VII. lib. 2. n. 32. pag. 1075. quam definiendi rationem ego longe prætulærim sententiæ Evangelicorum, qui referre existimabant, num superioritas & jus territoriale Ecclesiastico Principi solum competat, vel Capitulares in partem usus & exercitii regiminis veniant, id quod ex pactis ejusque Capituli, cum Episcopo initio metri volere. Si de mixtura Formæ administrationis in Politicis sermo hic esset, considerationem forsitan aliquam mereret hæc distinctio. Ubi vero Religionis causa agitur, cujus intuitu Ecclesia mixta vel non mixta dicenda est, ejus litis decisio aliunde quam à superioritate petenda erit. Neque sane scio, an ipsi Evangelici hac sua sententia sibi non offererint, ex qua illud videtur sequi, si Episcopus summam habet potestatem, nulla Capituli participatione, Episcopatum illum seu Ecclesiam mixtam non fore, etsi Capitulum ipsum membris diversarum Religionum compositum sit. De cœtero vero non est opus, ut Capitulares ex æquo sint mixti, quia ex partibus etiam inæqualibus sit commixtio. Sed quid si unus saltem aut ad summum duo? si Canonici sint, Nn 3 003 nihil

tur q) & permaneat, r) ubi s) & quatenus t) id Anno millesimo

nihil equidem dubito: Nam ex potioribus membris vel unum diversum efficit corpus, in sacris præcipue, ubi quicquid admiscueris, quod una pars pro alieno & abdicato habet, apud se tamen tolerare æquo jure cogitur, pro admixto erit habendum. Reliqui inferiorum Ordinum, qui ad ministrorum sunt instar, non adeo considerari merentur, ut ab illis etiam appellationis ratio petenda sit. Exempli causa sit Tribunal illud summum, quod nunc Wezlaræ jus dicit. Ejus Judex est Catholicus, sed quia Præsides & Assesores ex duabus Religionibus præstantur, quanquam inæquali sint numero, Judicium ipsum pro mixto habetur. Nec impedit, quod tota Cancellaria ex Catholicis sit composita: nihilominus enim mixturam omnes agnoscunt & fatentur, cum sint saltem Homines, ad Ministerium Judicii delecti, quibus nulla in jure dicendo potestas vel auctoritas. De Judicio Aulico idem sentiendum esse arbitror, quod tamen numero partium inæqualem ab æqualitate aliquanto plus abit.

q) ita restituatur) Exercitium itaque Religionis in mixtis Episcopatibus, id quod altera pars est hujus Svi, sic restituitur, & permanet, uti illud anno 1624. receptum permissumque fuit. Quod non modo de ipso Episcopo & Canonicis ac cætero Clero, sed & ipsis

subditis ejus loci intelligendum esse censeo: quamvis unius causam ab alio paulo diversam esse negare nolim. Episcopus enim & Canonici exercitium suæ Religionis habent, ubi & quatenus illud prima die Januarii anni 1624. habuisse comperti sunt. Subditi vero, quatenus se illud quamvis anni istius parte habuisse docere possunt. Vix enim est, ut Deckheri sententiæ subscribam, qui putat, in casibus exercitium Religionis concernentibus indistincte respectum Calendarum explodi. Ut enim taceam, omnia, quæ hoc Svo & superioribus quibusdam de Episcoporum Capitulariumque juribus sunt statuta, ad statum Calendarum Januarii exigi, & sic suum cuique veluti dimensum attribui. Sane paulo infra hujus distinctionis facilitatem §. 29. cum de liberis Civitatibus lex disponit, aperte refutat. Ibi enim disertis verbis *Exercitium Catholicæ Religionis*, si quod in dictis Civitatibus, & aliquibus Capitulis, Ecclesiis Collegiatis, Monasteriis & Cœnobiis ibidem sitis proprium est, ex eo statu æstimatur, qui fuit die prima Januarii anno 1624. Quemadmodum & ipsæ Civitates mixte ibidem in eundem statum tam in sacris quam profanis restituantur; id quod jam supra §. 3. in specie de Augusta Vindelicorum, Dunkselphuhla, Biberaco & Ravensburgo conti-

constitutum fuerat, ut non modo bona & jura sua, sed & *exercitium Religionis* retineant, juxta statum *dicti anni dieique*. Unde planissimum est, & universim verissimum, usum totius anni illius decretorii, & cujusvis ejus partis, ex mente Pacificentium nemini datum, nisi subditis tantum, idque saltem respectu Dominorum suorum territorialium contra jus reformandi, quo etiam fruuntur, non modo quoad exercitium suæ Religionis, verum etiam quoad bona, redditus & accessiones. Neque obstat, quod paulo ante citato §. 29. mentio fiat Capitulorum, Ecclesiarum Collegiatarum, Monasteriorum & Cœnobiolorum, in Civitatibus liberis sitorum, quæ etiam mediate Imperio subiecta. Nam si quis ex eo colligere vellet, immediatam istorum subjectionem deberi illis Civitatibus, adeoque istos esse harum subditos, consequentia hujus necessitatem non video. Esse enim multa ejusmodi Capitula, Ecclesias, Monasteria & Cœnobia in quibusdam Civitatibus, in quæ his nulla omnino potestas, cum aliis sive Episcopis, sive statibus subiciantur, experientia adeo manifestum, ut exemplis non sit opus. Quia tales hoc loco necessario intelligi, ex eo patet, quod Civitatis statum mixtum non efficiant, etsi ibidem habitent, & exercitio suæ Religionis liberrime fruuntur: id quod fieri non posset, si pro parte Civitatis reputarentur, quæ de re for-

tasfis plura ad illum ipsum §. 29. notanda erunt.

r) (*permaneat*) Scilicet mansione perpetua & semper duratura, donec de Religionis dissidiis amicabiliter conventum fuerit.

s) *ubi*) *Ubi* ad locum pertinet, quatenus vero, ad modum & libertatem exercitii. Ergo *ubi* exercitium Religionis alterutrius anno 1624. receptum permillumque non fuit, ibi nec restituendum, nec tolerandum esse videtur. Ex hoc loco respondent nonnulli ad quæstionem, illam vexatissimam, quæ statim post pacem conclusam proposita, atque superioribus Comitibus à Catholicis inter quatuor sua dubia relata fuit: nimirum de simultaneo exercitio Religionis à Domino Territorii in Civitatibus Municipalibus sine incommodo aut præjudicio alterius partis introducendo, quod dicto anno ibi non fuit: negantque recipi illud & permanere posse, ubi palam receptum permillumque non fuit. Quanquam vero perspicua satis ex hoc textu hujus sententiæ consequentia videri possit: expendendum tamen ante omnia sedulo erit, num non forte aliud in mixtis Episcopatibus, intuitu Canonicorum & Capitularium, placuerit; aliud vero ratione subditorum, qui impedimento Principi circa jus reformandi in reliquis esse nequeunt, si ipsis modo ea omnia intemerata relinquuntur, quæ

per

per modum exceptionis à regula §. 30. tradita, sequenti §. 31. pro sua Religionis exercitio, bonorum usu, & conscientia libertate concessa sunt: cum Capitulares & Canonici cum Episcopo suo unum quasi corpus constituent, adeoque de Jure Territoriali quodammodo participant, ejus etiam exercitium, vacante sede, ad illos solos redit, donec alius eligitur: id quod in meris subditis longe aliter habet. De cetero, cum supra diximus, id *ibi* ad loca pertinere, id non modo de urbibus, oppidis, arcibus, pagis aut vicis, intelligendam; sed de locis etiam in urbibus ipsis, oppidis & cæteris. Quo enim, exempli gratia, urbis vel oppidi templo aut sacello anno 1624. exercitium Religionis alterutrius non viguit, ibi etiam posthac nec restitui nec permanere, invita altera parte, salva pace potest.

2) *quatenus* id est, si plenum & omnibus suis numeris ritibusque absolutum vigerit exercitium, tale etiam debebitur: Sin actibus quibusdam & ceremoniis mutilum vel circumscriptum, intra eosdem terminos subsistendum erit. Exempli causa, ubi publicæ Processiones per urbem celebrari solitæ, eadem libertas inanes: sin certis tantum diebus, aut per certas plateas deduci illas moris erat, idem tempus, idemque iter observandum. Ubi Catholicis permillum, ut suum illud, quod venerabile appel-

lant, cum cereis, nola atque cantu per vias publicas ad agrotos deportent: id potro faciendi esto facultas. Sin complicatis velut signis, & absque apparatu illic est itum, majori pompa ablineatur. Qui ritus in mortuis sepeliendis usitati fuerit, quæ loca sepulchris eorum destinata, ea omnia porro servantur. De Ordinibus Religiosis quæsitum aliquando est, an recipi in Civitatem possint, & altera parte efflagitante, debeant, quos anno 1624. illic non fuisse constat. Fuit hæc quæstio agitata vehementissime Francofurti inter Deputatos ad punctum restituendorum in causa tam Hildesienfi, quam Civitatis Kauffbayern; ibi enim de Cappucinis restituendis certabatur; hic de Jesuitis. Neuter ordo anno decretorio illic locorum fuerat, sed posthac demum irrepserant. Uterque post pacem, decreta à Directoribus Circuli executione, dejectus loco iterum fuerat. Sed querentibus Catholicis de excessu & injuria, his executionibus sibi facta, urgebant restitutionem. Et quidem quod Jesuitas attinet, illi ex clandestina quadam Cæsaris Commissione, ope Electoris Bavariæ, obrufi iterum Civitati fuerit. Cappucinos vero diutissima his inter utriusque Religionis status detinuit, donec de causa inter Episcopum & Civitatem Hildesiensem certis conditionibus transactum fuit, quibus restitutio horum Fratrum im-

petra-

lesimo sexcentesimo vigesimo quarto palam u) receptum, permissumque w) fuit, neque supradictis omnibus x) vel eligendo vel præsentando y) aliterve z) detrimenti quicquam a a) creetur.

Pp

§. 24. VIII.

petrata, cum decidi illa à Conventu Francofurtensi ob diversas opiniones non potuisset, utraque parte pro sua sententia acerrime depugnante. Quodsi vero istæ causæ hoc ex loco dijudicandæ fuissent, id quod hic dicitur, *quatenus anno 1624. receptum, permissumque fuit*, una opera omnem litem diremisset: constabat enim utrobique, dicto anno neque Cappucinos Hildesii, neque Jesuitas Kauffbayeræ fuisse receptos. Sed de his causis dicentur plura ex ipsis actis Conventus Deputationis infra suis locis propriis, ubi has quæstiones in utramque partem ventilare & examinare propositum est nobis.

u) *palam*) Quid hic significet *palam*, aliquanto dubium esse potest. Videtur prima specie idem esse, ac id, quod publice fit, & designare publicum Religionis exercitium, cui privatum opponitur. Quoniam autem illa etiam, quæ *privatim* fiunt, *palam*, id est, sciente omni Civitate, recepta permissaque esse possunt, cogitandum erit, annon *palam* potius opponendum sit ei, quod *clam* & *furtim* agitur, ignorante Civitate, & non tolerata, si cognitionem rei habuisset,

w) *receptum permissumque*) *receptum* ad consentium expressum referri potest; *permissum* ad tolerantiam, non declarato animo, an ferre velinamus aut prohibere. Supponitur tamen scientia, cum sine ea quid palam factum dici nequeat.

x) *neque (supra dictis omnibus)* id est, quæ à §vo 14. usque huc de Bonis Ecclesiasticis immediatis, eorumque possessione & juribus per decem continuos §vos tradita & constituta sunt.

y) *vel eligendo vel præsentando*) Jus eligendi ad Capitulum spectat: Jus præsentandi ad Patronos Ecclesiarum, vel si qui alii hoc sibi quæsiere: inter quos illi hic præcipuo loco esse videntur, qui jus primariorum præcuræ habent, quæ de re extat Dispositio supra §vo 18.

z) *aliterve*) quod tot modis fieri potest, quot capitibus hæc omnis res de bonis Ecclesiasticis immediatis comprehensa est, si in uno aliquo articulo conventis vis aut fraus fiat, si ve factio ipso, seu verbis, & mala explicatione.

a a) *detrimenti quicquam*) id est, præjudicii aut damni.

§. 24.

§. 24. VIII. Qui Archiepiscopatus, a) Episcopatus & alia fundationes atque bona Ecclesiastica immediata vel mediata, in satisfactionem b) Regiæ Majestatis c) Regniq; Sueciæ, aut æquivalentem recompensationem, indemnitateque d) forum fœderatorum amicorum & interessatorum e)

conces-

§. 24.

a) *Qui Archiepiscopatus &c.*) Cum Archiepiscopatus quidam & Episcopatus, aliaque bona Ecclesiastica, tam immediata, quam mediata Regi Regnoque Sueciæ, ejusque Fœderatis & sociis in satisfactionem & indemnificationem Pace Westphalica cessa traditaque fuerint, quorum pleraque qualitate & conditione Ecclesiastica exuta, atque civitati reddita sunt, in quibus adeoque illa omnia, quæ pactis superioribus de Bonis Ecclesiasticis statuta erant, habere locum non poterant, ideoque placuit, ut eo usque peculiaribus suis conventionibus relinquuntur, quatenus à generali regulâ restituendorum declinent. In reliquis vero, quæ his pactis peculiaribus non continebantur, Constitutionibus Imperii, & huic Transactioni nihilominus subiecta manere jubentur.

b) *satisfactionem*) Latino sermone satisfactio proprie est excusatio seu purgatio, cum alii, qui se à nobis offensum existimat, consilii factorumque nostrorum reddita ratione nos purgamus, & ita satisfacimus. Sed hic accipitur pro restitutione locorum, isto

bello occupatorum, nec non reparatione sumptuum damnorumque, quæ hoc suscepto gestoque bello Sueci facere coacti fuere.

c) *in satisfactionem Regiæ Majestatis &c.*) Nota hic differentiam Titulorum, sub quibus alia Suecis, alia Fœderatis Eorum atque amicis tradita sunt. Suecis, externo Populo, & belli Ducibus satisfactio deberi visa, Fœderatis illorum atque sociis, qui Status Imperii erant, æqualis compensatio atque indemnitas, quasi nominibus speciosis rerum naturâ mutari posset.

d) *æquivalentem recompensationem indemnitateque*) Recompensationem scilicet ob operas Suecis hoc bello ex fœderis lege præstitas, sumptusque in id factos, quod ad omnes belli socios spectat: indemnitate vero propter ditiones & bona, quorum jacturam, ut Suecis satisfaceret, pacis causa status nonnulli facere sunt coacti, adeoque ut indemnes ex Republica præsentur, cum pro omnium salute & tranquillitate ipsi solverint solij, æquitas & justitia poscebant. Neque hic æque prompta erat satisfaciendi

concesserunt, peculiaribus suis conventionibus infra contentis, f) per omnia relinquuntur. In omnibus vero iis g) quæ ibi non continentur, & inter hæc quoad §. Jus Diocesani-

Pp 2

num

endi ratio, ac ex bonis Ecclesiasticis, quæ cum Catholicis diu pertiissent, & peritura porro forent ex possessionis decretorio statu, in eorum traditionem isti tanto facilius consentire poterant. Neque Evangelicorum valde intererat, cum plerique fere jam diu compendium ex ejusmodi bonis Ecclesiasticis fecissent, neque invidia apud eos tanti esse poterat, ut eam ob causam bellum gererent, ne ex feliquis, qui certum Dominum non habebant, adeoque hæc velut subscebant, aliorum damna atque dispendia resarcirentur.

e) *Fœderatorum, amicorum & Interessatorum*) Num differentia notabilis in his nominibus ad distinguendos Suecorum belli socios à Paciscentibus quaesita fuerit, fere dubites, cum vultissimum in omni sermone sit, plures sæpe vocès, quæ idem significant, conjungi, ut abundet oratio. Quod si tamen hic discrimina utique facienda placuerit, erunt *Fœderati*, qui inito cum Suecis fœdere, & præstitis ex eo auxiliis in bello gerendo momentum fecere, *Amici*, qui vel militarunt Suecis stipendiis sine fœdere, vel ex Religione causa, aliisque meritis illis commendatione & præmio digni vi-

debantur: Vel denique *Fœderatorum* amici aut propinqui, qui horum gratia & precibus in amicitia Suecorum aliquem locum etiam obtinebant. Tandem *Interessati*, quibus cedendum aliquid è Bonis Ecclesiasticis fuit, ut aliis satisfaceret, in quorum numerum exempli gratia refero, quæ *artic. 13. §. 11. & 13. Item artic. 14. §. 1. 2. & 3.* habentur.

f) *peculiaribus suis Conventionibus, infra contentis*) nimirum infra *articulis 10. 11. 12. 13. 14. & 15.*

g) *In omnibus vero iis*) Quoniam ista Bona Ecclesiastica secularisata fuerint, ut adhuc cum vulgo expeditioris sensus causa loquamur, mirum videri possit, quomodo ejusmodi bona, ab Ordine Ecclesiastico ablata, & in Politicorum censum redacta in cæteris subjacere amplius potuerint huic Transactioni de gravaminum Compositione, & in specie placitis illis, quæ infra §. 48. de Jure Diocesano conventa sunt, quippe argui hoc ipso videntur posse, ac si nondum omnem Ecclesiasticam qualitatem plane exuisent, quia adhuc in quibusdam subjacent legibus, articuli nostri de compositione gravaminum Ecclesiasticorum, quo respectu deteriori conditio-

ne ab

num 16. h) infra positum, constitutionibus Imperii & huic Transactioni subiecta manento.

ne ab aliis secularibus bonis esse credi possent. Sed primo secularia etiam Bona eidem Transactioni ita subiacent, ut adversus eam decernere illorum possessores & domini vi territorialis potestatis nihil debeant. Deinde quod ad jus Dioecesanum atinet, ejus mentionem specialiter fieri ideo exilimo, quia cum Bona ista Ecclesiastica Succis eorumque Fœderatis & Amicis cum omnibus juribus & privilegiis, nullo excepto, concessa fuerint, Archiepiscopatus autem illi & Episcopatus olim Jus suum Dioecesanum latissime exercuerint, quo nunc abuti non possunt. Possessores maximo Vicinorum præ-

judicio potuissent, si ab hac constitutione, de Jure Dioeceseo facta exempta fuisset. Ideoque sancitum est, ut subiecti maneat in omnibus iis, quæ peculiaribus conventionibus non continentur, qua cautione effectum, ut jus illud Dioecesanum, aut quicquid loco ejus surrogari poterat, suspensum sit non in Catholicos modo, verum etiam ipsos A. C. Status, hoc posito termino, ut intra fines cujusque territorii illud se cura Jurisdictione Ecclesiastica contineat.

h) quoad Svo Jus Dioecesanum 16.) in recentioribus editionibus, ubi § Svi illi mutati sunt, est §vus 48vus.

MANTISSA
ad
SPECIMEN SECUNDUM
MEDITATIONUM.

Cum hoc specimine de Statibus Imperii
inprimis agatur, quatenus eis ex pace
Westphalica in causis Ecclesiasticis præ-
standum aliquid aut restituendum est; i-
taque visum nobis, non alienum è re fo-
re, si Mantissæ loco, præcipue cum spe-
cimen ipsum priori brevius fuerit, su-
scinctum discursum de *Statibus Imperii*
pro supplemento adjicere.

MEDITATIO

DE

STATIBUS IMPERII.

§. 1.

Nter Cives Romani Imperii præcipuo loco sunt, quos STATUS vocamus: quorum tanta est ante reliquos dignitas & prærogativa, ut multi juris publici scriptores, & inter hos magnus *Stravichius*, Aristotelicæ scilicet civis definitioni intenti, hos solos civis nomine & conditione dignos censent: reliquos vero omnes subditorum communi complectantur notatione: quod etsi nobis non ex omni parte probetur, tamen cum in Confesso sit, Status ex eorum civium esse genere, qui secundum magis sunt cives: id est. qui jus civitatis plenius & usu excellentiori participant: & vero quotidianâ Conset experientiâ, sæpè inter illos, qui commune generis nomen habent, id particulari quodam modo sibi illos vendicare & attribue-

re, qui reliquos in ea classe specialî quadam prærogativa & præstantia antecellunt, ideoque ea in significatione & quatenus civis est, qui deliberationum de republica, & judiciorum est particeps, Status per excellentiam & eximius cives appellari posse non repugno.

§. 2. Vox STATUS, ut alias significationes in præsons omitam, in sensu juridico præcipuè Conditionem aliquam notat seu qualitatem personis jure attributam, quæ diversitatem juris inducit, facitque, ut hoc vel illo jure quis in societate utatur. Et hoc modo jus illud suffragii & sessionis, quod primariis quibusdam civibus competit, proprie efficit, ut illi STATUS quendam in Republica habere propterea dicantur. Sed usu, qui vocabulorum eorumque significationum est Magister, postea invaluit, ut non conditio personæ, sed persona

persona ipsa, quæ certa quadam civili qualitate est prædita, *status* dicatur: quod procul dubio à voce Germanica, *Stand*/ originem sumpsit, & in imitationem est tractum. quam obrem cum nos nunc *Status* dicimus, non jus in cive intelligimus, sed civem ipsum, qui hoc jure utitur, sæcus atque Romani olim, qui cum liberum hominem statum habere dicebant, non hominem ipsum, sed libertatem, seu ejus qualitatem liberam ita appellabant: quamvis autem significatio altera, qua *Status* hominem notat, à linguæ latinæ genio paulo alienior sit, tamen ut ante monui usus eam nunc civitate donavit, potioremq; prima effecit: imprimis in juris publici area.

§. 3. Vocantur & Ordines, idque latinus; nam & apud probatos scriptores ordo pro hominibus aliquando accipitur quo locus pertinet Ciceronis. 3. *offic. qui esset ut argentarius, apud omnes ordines gratiosus.* id est. apud omnium ordinum homines, similiter Sallustius. *Sæpe numero patres conscripi multa verba in hoc ordine feci. i. e. in senatu, seu ad senatores.* sed alterum nomen, scilicet *Status*, non modo frequentius est, verum etiam dignitati & magnitudini horum civium creditur magis convenire: à stando enim dicuntur *Status*, quod per se suaque quodammodo

authoritate subsistant, non vero quod ratione personæ suæ, Conditionis & libertatis ex alieno pendeant imperio. Ac proinde meminimus, cum aliquando ex Comitibus *Status Imperii* ad Regem Galliarum scriberent, atque de injuriis contra pacem Neomagensem Imperio factis expostularent. Director Moguntinus vero, cujus est, litterarum verba concipere, vocabula, *Ordines & Status* promiscue usurparet, Legatum magni ejusdem Principis id ægerime tulisse, misitque ad eum secretarium dolore suum eam obrem testatum esse, & expressè declarasse, ni in omnibus illis locis, ubi vox ordines, legitur, ea expugereur, substituta altera *Status*, se literas non agnitarum, neque sigilli sui oppositione confirmaturum esse, coactusque fuit Moguntinus, Legato hæc petenti morem gerere.

§. 4. Aliquando etiam vox *Status* latissime accipitur, pro omni cive, qui *Status* id est Conditionem civilem in Republica habet, quod plenissime Lehmannus sequentibus exposuit: (a) *Es will hie bey zu erinnern sein, quod vocabulum Status oder Stand sit polysemon, & ejus vocis significatio in Romano Imperio non semper sit eadem sed diversa, derowegen mit Unterscheid davon zu reden; W. r ein Stand des reichs sey, oder nicht. Weil man nun das*

Q9 2

(a) *de Pace Relig. lib. 3. c. 53.*

Heil.

Heilige Römische Reich als ein *Corpus universale* considerirt, so finden sich dabey *membra principiora*, dann was wäre das für ein *monstrum naturæ*, wenn ein Leib lauter Köpff/ Augen/ Ohren/ Hände und Arme hätte/ ohne Fuß und Schänkel. Weil aber ein *bene dispositum Corpus* deren nicht entrathen kan/ so ist das Heilige Römische Reich in teutscher *Nation* von alters hero also abgetheilet/ daß es habe seine Chur/ Fürsten/ Fürsten/ beyde Geistlichen und Weltlichen Standes/ Burggraffen/ *Prælaten*, Graffen/ Frey/ Herrn/ Ritterschafft/ und vom Adel/ Bürger und Bauern. Haben also im Heyl. Röm. Reich einen Chur/ Fürstlichen Stand/ Fürsten Stand/ *Prælaten* Stand/ Frey/ Herren Stand/ Ritter/ und Abtlichen Stand/ Bürger Stand/ und Bauern Stand/ wann es in *generalissima significatione* genommen und verstanden wird/ als des Heiligen Römischen Reichs angehörige Unterthanen/ sie seind mit oder ohne Mittel dem Reich verwandt/ ic.

§. 5. Paulo strictius & in significatione magis speciali illi intelliguntur, qui immediato proximoque ordine sub Cæsare sunt: jus suffragii habeant seu non habeant, nihil refert: Atque in hac classe sunt omnes immediati cives etiam Principes & Comites, qui sine ditione de Apanagio vivunt: etiam multi in

Italia Reguli, denique etiam immediata Nobilitas & Collegia quædam sacra, ut & nonnullæ Communitates.

§. 6. Denique strictissime est *Status* qui cum immediatate jus suffragii ferendi Coniunctum habet. & hæc propria est atque specialis significatio, quæ nobis hoc loco accipitur, & jure publico est receptissima: quoties enim *Status* dicimus aut legimus, haud certe alios concipimus, quam qui deliberationum publicarum sunt capaces nisi subiecti qualitas aliam interpretationem nobis injungat. reliquos enim cives immediatos sub aliis titulis & nominibus comprehendimus.

§. 7. Est igitur status hoc ultimo & proprio sensu *civis immediatus imperii, deliberationum de republica, & juris suffragandi particeps* civem dico, talis enim procul dubio est, & quidem per excellentiam, quemque Aristoteles pro solo cive genuino agnoscit, civem vero immediatum dico, qui scilicet personæ suæ ratione soli Imperatori est subiectus. Mediatum enim, quacunque etiam dignitate & ordinæ præstent ad recipiendam Status qualitatem profus inepti sunt.

§. 8. Hæc immediatas consistit formaliter in subordinatione personæ, seu fide soli Imperatori primo ac *aliis* debita, id enim est, immediatum esse, si inter Imperatorem,

torem, & civem non sit medius Magistratus, cui hic obsequio tenetur & fide:

§. 9. Subjective vero, & quatenus hæc immedietas in statu consideratur, consistit illa eadem in tali persona, quæ prædita est possessione bonorum, immediate sub & in Imperio Romano Germanico sitorum. Quamvis enim Status ideo non sit immediatus, quia ejusmodi bona possidet: sed quoniam præter Cæsarem alii non paret tamen sola hæc formalis immedietas non sufficit ei, qui Statum se creari cupit. Præterea opus est illi possessione bonorum immediatorum. Namque hoc modo possessionatum esse est quædam conditio & necessaria qualitas personæ, quæ in Statum adoptari expectit, sicuti enim, quod proverbio dicitur, non ex quovis ligno fit Mercurius ita non ex quovis cive immediato effici Status potest, sed requiritur persona apta, velut subiectum capax recipiendi juris suffragandi; talis autem est, quæ immediata in imperio bona possidet, eaque in censu publico descripta habet, aut describi patitur, ita enim Recessu Imperii de anno 1654. §. über diß haben wir ic. expressè cautum legitur. Sie haben sich dann vorhero mit ohnmittelbahren Fürstmäßigen Reichsgütern versehen und solle forthin ohne vorgehente Real

erfüllung aller nothwendigen und bestimmbten Requisites / und insonderheit erstgedachter Begüterung / Feiner zur session und Stimm im Fürsten Rath gelassen werden: similibus in Capitulationibus legitur, Niemand von den neuerhöheten Fürsten / Graffen und Herrn dem Fürstlichen Collegio es sey gleich auff selbigem oder der Graffen Bancke ad sessionem & votum wider dero Willen auffbringen / Sie haben sich dann dazu mit Fürstmäßigen und Gräfflichen Reichsgütern vorhero genugsam qualificirt.

§. 10. Ergo hoc modo bonis immediatis esse præditum habet se instar materiæ aptæ ad recipiendam Status formam i. e. jus sessionis & voti, immediata autem bona requiruntur, hoc est talia, quæ soli & uni Cæsari atque imperio subiecta sunt, nec territoriali civium aliorum jure tenentur. Non satis igitur est qui Status jura ambit, si bona in Bohemia, Moravia, Silesia, aliisque Austriacæ domus hæreditariis provinciis possideat: quia hæc non immediato nexu obligantur imperio, sed Regis Bohemiæ vel Archiducis Austriæ proximiorum agnoscunt potestatem, ni forte jus superioritatis cedatur possessoribus, & ita bona illa quasi manu mittantur: uti non ita pridem in gratiam Principis Dieterichsteinensis, ut fieri particeps sessionis & voti in Comitibus

Qq

Comitibus

mitiis possēt, Imperator superioritate in agrum & castrum, Trass, se exiit, eamque in dictum Principem transtulit, & ita hoc prædium in Austria immediatum effecit. Perinde autem esse arbitror, in Germania vel extra eam, saltem tamen in finibus Imperii Romani, quis illa bona possideat. Nam & qui in Italia immediata bona feudi lege ab Imperio tenent, aptos credo, quod ad personas eorum attinet, ad jura Status consequenda, si Imperatori & Imperio de cætero ea concedere visum fuerit; etsi fatear, rem exemplo fere carere, ni Sabaudus pro exemplo sit, cujus tamen ditionem, Sabaudiam ajo, hoc enim, saltem respectu fert suffragium, multi ad Germaniam magis, quam Italiam spectare recte putant.

§. II. Illud vero non requiritur, ut quis hæc bona ab Imperio jure feudi immediate possideat, sufficit enim immediata bona possideri, etsi immediate illa Imperium non det ei in feudum, qui possidet. Nam possunt & bona imperii immediata ab aliquo teneri mediate, sub feudi jure, quando nimirum jam alius illa ab Imperatore primo habet & rursus, ut subfeudum elocat; non enim hoc modo bona ipsa immediata esse desinunt, sed saltem habendi modus est mediatas, aliud igitur est bona immediata possidere, aliud bona illa possidere ut

feudum immediatum. Poterant olim Duces Wirtembergici probare sententiam hanc nostram, qui etsi Ducatum suum ab Archiduce Austria per investituram recipiebant, inter Status tamen imperii haud dubie numerabantur, agerque Wirtembergicus imperio semper immediate subjectus erat: sed cum hodie hæc res transactione mutata sit, & ab Imperatore ipso jam petantur, Ducatus investituram, alia exempla quærenda sunt. Maxima Ducatus Bipontini, pars partim Wormatiensis Episcopi est feudum, partim Metensis; & bonorum tamen suorum immediatis ratione Dux ipse in Comitibus dicit sententiam, atque omnium assensu inter Status reputatur. In actis Comitiorum Ratisbonensium anno 1654. hæc inter alia legi perhibent. Die Graffschafft Salsenstein am Donnersberg und an der untern Pfalz gelegen/ empfänget der Herzog von Lothringen vom Heiligen Römischen Reich immediate zulehn/ und verleihet sie nachmahls den Graffen oder Herren von Salsenstein/ daß also his respectibus diese Graffschafft ein Kayserliches und Lothringisches Lehen ist. Neben dieser Lehenbahren qualität ist solche Graffschafft ein immediatum sacri Imperii und des Ober Rheimischen Krähes non ignobile membrum, und werden die Herren und Graffen/ dieser Graffschafft Innhaber

haber und possessores vor ein immediat Reichs Mißstand erkant und gehalten. Und bedarff solches keines Beweises. Dann es bestättiget wird durch die Reichs matricul und des Reichs unterschriebene Abschied darinnen die Grafen vom Falckenstein zu finden. Comites Erbacenses certissimi Status sunt, quos tamen refert Linneus Comitatum suum cum omni jure titulo feudi ab Electore Palatino suscipere. Et istorum honorum plurima sunt in imperio, quæ referre in præsens nihil attinet. Nam tota causa Vallorum Metensium, Tullensium, & Virodunensium huc pertinet, quorum plerique Status Imperii, Valli vero horum Episcopatum, per pacem Westphalicam Gallis cesserunt, unde occasio tot vexationum ab hac gente variis sub titulis intentatarum, quæ tandem in reuniones omnium violentissimas defiere cum oppressione multorum Statuum, & invasione eximie partis Imperii.

§. 12. Hujus distinctionis in publicorum etiam actorum monumentis fundata si meminisset Linneus, in crassum illum nunquam impigisset errorem ut *mediatis* quoque civibus *posse nomen & qualitatem Status competere* affirmaret, & probationis causa Duces allegaret Wirtenbergicos. (a) Isti enim

(a) *de Jur. P. l. 1. c. 7. n. 99. 100. & 103.*

perfecto nullo unquam tempore, postquam Comites Ducesque effecti sunt, mediati fuere, ut scilicet, quod ad personas eorum attinet, alterius quam Cæsaris & imperii agnoscerent jurisdictionem, neque magis Ducatus eorum pro mediata provincia unquam est habitus, etsi ab Austria Ducibus investituram ejus acciperent. His enim in eo aliud jus non erat, nisi quantum natura & obligatio Contractus feudalis requirit. Hoc vero non est mediatum esse, si cui feudi saltem ratione teneat. sed quando secundum omnes jurisdictionis partes primo ordine alii subditus sum, & medio hoc demum Imperatori etiam subjaceo. Quemadmodum enim quis salva profus summa potestate beneficiario jure, id est: ex feudi causa, obstrictus esse alteri potest; ita multo magis salvo immediatis jure convenire cum alio fas est, ut de bonis meis immediatis ab eo secundum leges feudorum investituram accipiam. In re enim, i. e. bonis nihil mutatur. saltem habendi modus paulo fit alius.

§. 13. Sicuti vero in omni juris regula pro re nata dispensatio exemptioque dari potest: ita præditum esse bonis immediatis se instar materiam quidem regulariter habet; sed ubi tamen aliquando dispensari per Imperatorem solet, & nudæ per-

sonæ

Q9 2

sonæ ob insignia ejus merita jura Status Consentientibus reliquis Ordinibus concedi. Vti factum legitimus Reecessu Imperii de anno 1654. §. über dieses haben wir/ 1c. ibi welche ohne vorhergehende Volziehung der schuldigen præstationen und insonderheit der im Reich unmittelbaren Begüterung wegen der vortreflichen meriten dismahls admittirt, und eingeführet worden. addita tamen lex ut sibi mature de immediatis bonis, dignitati Principum Convenientibus, prospiciant, certoque adscripti circulo in idoneum censum redigantur, si transmittere ad hæredes jura statuum velint, qua de re scripto etiam cavere coacti sunt: quare conditione non impleta personalissimum est hoc munus, nec post mortem eorum in successores transit discretim statuente dicto reecessu imperii de anno 1654. daß das beneficium sessionis & voti auff dero Erben und successoren nicht extendiret werden solle/ sie haben sich dann vorhero mit ohn mittelbaren Fürstenmäßigen Reichs Güttern versehen. 1c.

§. 14. Ita etiam si quis injuria & sine facto suo noxaque immobilia possidere in Imperio desierit, jus status: i. e. suffragii facultatem non amittitnam quæ ad jus acquirendum requiruntur, necessaria non sunt ad idem quoque retinendum, nec desinit quis jus quæsitum habere, et

si in eum statum pervenerit, quo non poterat acquirere: Exemplum fuit non ita pridem Dux Biptontinus: cujus omnis ditio etli à Gallis occupata erat, ipse tamen in Comitii interea libere sententiam dixit, qua de re infra plura.

§. 15. Pariter ad qualitatem Status pertinet, non quidditatem, pro modo censuque bonorum immediatorum in aliquo Imperii circulo esse descriptum, & ad ferenda reipublicæ onera pro parte sua concurrere: non modo enim requiritur mit Reichs Güttern vorhero geungfahm qualificirt, verum etiam zu einer Standswürdigen Steuer in einem gewissen Creyß eingelassen und verbunden. Verum id multi per imperitiam faciunt, qui hunc ipsum censum definitioni inserunt, non enim essentiam Status constituit, sed ad conditionem subjecti spectat, jura Status recepturi. Ille enim demum aptus est creari Status, qui præter possessiones immediatas in censum publicum describi potest, reliqui pro ineptis æstimantur. Non itaque mirum, cives etiam non Status Imperio immediate contribuere teneri, uti sunt Nobiles immediati, & nonnulli Communitates. Hi enim apti saltem accipiendis juribus statuum, aptitudo autem ad rem non confert rem ipsam, sed passive se habet instar materiæ, quæ non ex se formam pro-

producit, sed aliunde recipit. verbo dicam: ut homo eruditus non est doctor, antequam creetur talis, ita qui immobilia ab imperio possidet, & immediate contribuit, non est Status, antequam jura Status ab Imperatore consequatur. De Comitibus & Prælatibus immediatis in Circulo Bavarico dubitatum est, an sint Status. Facit pro eis, non modo quod in Matricula censu descripti sint; Verum etiam ad comitia inter reliquos vocentur, Senatium Principum frequentent & Recessus Imperii signent. Ex adverso autem opponitur, quod jus actuale suffragii non habeant. Ego tamen crediderim, pro illis esse pronuntiandum. Vocatio enim ad comitia, jus veniendi in Curiam, & quod Recessus subscribunt satis docent jus illud suffragii, quod de Status conditione & natura est. Exercitium suspenditur ei solo, quod adhuc nulli collegio adscripti sunt, in quo dicere sententiam possunt. Comites enim & Prælati Bavori non constituunt Collegium ferendis suffragiis aptum. Illis autem, qui jus actuale suffragii habent, nondum accessere. Hoc si aliquando fieret, quod Comitum Ortenburgicum jamdiu animo voluisse ajunt, oculis in Wetteravicum Collegium conjectis, quocum ea super re jam agere ceperat, nullum prorsus dubium est,

quin loco hac ratione adepto actu etiam suffragari statim inciperent; itaque jus actuale suffragii adest, quod impeditur quidem, sed non tollitur externo illo & prorsus accidentaliter obstaculo.

§. 16. Dubitatur etiam an jus Status personæ aut territorio inhaereat? Personæ autem inhaerere est, non si personæ, sive subjecto jus aliquod proprium est facultate & usu, sed quando jus ita personæ est proprium, ut nullum ad res à personâ possessor habeat respectum sive relationem: in tantum, ut jus illud, sive activum id sit, sive passivum, in personâ maneat, eamque comitetur, etiam si nulla prorsus bona seu facultates possideat, aut illa possidere desierit: quemadmodum ex adverso jus rei in hæere dicimus, cum fundamentum ejus juris in re est, & per rem personæ, i. e. legitimo possessori vel domino competit, aut cum re acquiritur, qua explicatione præmissa cum distinctione respondemus.

§. 17. Est enim, & idferè plerumque cum sessio & votum in comitiis datur certorum bonorum ratione, quibus hoc jus velut est mancipio datum, perpetuoque nexu alligatum, adeo ut eum bonis transeat & semper eum comitetur, qui legitime illa & realiter possidet, etsi jure Domini vel proprietatis saltem temporario habeat, quo pertinent oppig-

raciones territoriorum, quorum possessores dicuntur, die Inhaber/ oder Pfand/ Inhaber dieser oder jener Graff/ oder Herrschafft/ quos Comitii interesse & sententiam in suo ordine dicere, atque Recensibus subscribere certum est, ex jure quidem Domini, sed revocabilis, ob tacitum pactum de retrovendendo quod natura sua ejusmodi contractu, quem vocant pignoratō, more Germanorum inest: legitima autem requiritur rei possessio. Nam quorum bona & ditiones, quibus suffragii jus inest, vi & per injuriam detinentur, illi facultatem & usum suffragandi non amittunt: sed sicuti injuste spoliati juris presumptione civiliter possidere creduntur, ita etiam civilis possessionis retinent commoda atque prerogativas.

§. 18. Interdum vero extra ordinem & ex speciali gratia persona datur potestas ineundi suffragii, etsi nulla bona immediata possideat: vel si quaedam possidet, saltem tamen non consideratione bonorum istorum; sed spectantur sola personae merita, cujus virtus hoc praecipuo jure honoratur. Quare etiam etsi ejusmodi persona plane bonis decoxerit, ejusque praedia auctoritate, iudicis ab aliis possideantur, verius tamen est retineri à debitore jus suffragii, cujus nullum in

possessionibus fundamentum erat, aut relatio.

§. 19. Primo igitur modo cum jus suffragii alicui comperit, id rei i. e. praedio, hac qualitate donato, inhærere prorsus affirmandum est, quod enim cum re dominum relinquit, & sequitur possessorem, id pro certissimo est indicio realis juris. Nam si, quod dicitur, offibus personae inhæreret, non magis id sibi possessor bonorum vindicare posset, quam reliqua debitoris jura personalia nominaque, in hæc enim creditori eo titulo, quod pignoris jure bona aliqua possidet, nulla potestas comperit, antequam illi & hæc ipsa sententia iudicis, invicem solutionis adjudicentur. Atque hoc reali, id est, in praedio radicato jure plerique Status in Comitii suffragia ferunt. De ditonibus Electorum nullum dubium esse potest, quamvis enim in creatione Regis Romanorum saltem Electores seculares virtute regni & principatum suorum ius, vocem & locum habere (a) dicantur: In Comitiiis tamen Ecclesiasticos etiam, ratione praedii sententiam dicere argumento est, quod mortuo Electore Capitulum ad Comitii vocetur, & vocem obtineat, donec electus alius fuerit. De plerorumque aliorum Principum, tam Ecclesiasticorum quam secularium, itemque Comitum

(a) A. B. tit. 7. §. 20.

Comitum & Prælatorum suffragii iure idem sentio; præcipue qui iam ab antiquo principatus suos comitatusve possident: Contra quam Limneus auctumat. Licet enim de his expressa non sit Constitutio, quæ illos vi bonorum suorum in Comitibus ius sententiæ dicendæ habere statuat: reale tamen id ipsum ius & in prædio esse vel inde constat, quod possessorem prædii sequatur, Statumque eum temporarium efficiat, dignitate principali aut Comitibus, quæ personalis est, apud eum permanente, cuius bona possidentur. Quippe longe aliud est Statum esse aliud principem vel Comitem: illud enim potestas magis est quam dignitas: Hæc dignitas personalis, quæ etiam sine potestate esse potest: uti in illis manifestum est, qui abgetheilte Fürsten dicuntur: quos nimirum ius primogenituræ à successione in ditiones paternas excludit. Fere hic simile quid occurrit, atque circa eos, qui in Franconia Sæviaque nobilia prædia emunt, observatur. Hi enim in Nobilium Conventibus omnia iura suffragii ratione bonorum suorum habent. Nobiles autem ipsi propter rem ipsam possessam nequaquam sunt: Quæ cum ita se habeant, non video cur Limneo sufficere non potuerit, quod Legatus quidam in nuperis Comitibus dixerit, Es sey wißend, daß im

heiligen Römischen Reich die Fürstliche dignität sessiones & vota nicht der Person / sondern dem Land inhæriren und anhangen. Wie dann die exempla bekant / daß viel Fürsten von alten Fürstlichen Häusern / weil sie nicht regierende Fürsten / noch mit Land und Leuten versehen / keine Session und Stimme haben. De dignitate principali dissentio, cœtera vero ita plane comparata esse, experientia testatur, & ex supra dictis manifestum est.

§. 20. Altero casu, quando scilicet beneficium in personam est collatum, territorio nulla qualitate nova ornato, ius suffragii personale habendum est. Quod de illis Principibus dicendum existimo, qui recens Status facti ab Imperatore, de sufficientibus bonis sibi prospicere iussi sunt, itemque si quis inferioris ordinis Baro vel Comes creatur Princeps, nec simul Comitatus eius aut Baronatus in tributum Principatum assumitur. Sane enim his omnibus nullo modo respectu bonorum in classe Principum potest suffragium tribui, qui enim bona adhuc nulla habent ratione eius, quod non est, competere illis nihil potest, & licet deinde quædam sibi coemerint, non tamen propediem vel Principatus reputantur, vel iura Status infusa habent, nisi Imperatoris beneficio & consensu Imperii utroque orientur.

nentur. Nec impedit, quod ius suffragii ad hæredes non transmittant, nisi de bonis illis sibi prospexerint: etsi enim hæc Condicio quædam sit transmissionis, non sequitur tamen, re transferri: Apperitur id, quod dico, subito arbitror, quando forte hi Principes bona sua alienent, rursus cum omni iure, aut aliis permulent, non enim Emptorem sequetur ius Status, sed ipsi illud retinebunt, nisi ab antiquo iam hæc qualitas prædio adhæserit. Porro Principes ex Comitibus vel Baronibus qui iam Status erant creati, si ius suffragii in classe Principum obtinuerint, ratione Comitatum aut Baronatum non possunt in senatu Principum sententiam dicere, sequitur, igitur quod ius illud personæ tantum inest. Nam quod terras eorum attinet, non desinunt, ut credo, in Comitum quoque tribu una ferre suffragium, quam diu bona illa principali dignitate non donantur, illisque ius Status addicitur, duplici igitur iure tales hoc casu gaudere videntur: & personali si principem spectes: & reali si agrum Comitum, in quo hæret realiter ius suffragii, alias sane repugnet ordini & mori, ut inter Principes suffragium feratur comitatus vel Baronatus ratione: sed hæc tamen salvo rectius sententiarum iudicio dicta velim.

§. 21. Quod ergo Vietor (a) dicit, *Statum imperii esse non feudataria possessionis dignitatem, sed personæ celsitudinem esse, non glabæ pretium, sed summi Principis præmium*, id non modo regulariter, uti vult, verum non est; verum etiam non nisi valde extra ordinem in iis locum habet, quorum personis ius Status ad hæret sine omni ad bona respectu. In reliquis Felini & eum secuti Bertrami sententia obtinet, *vocem in Comitibus dare esse fructum feudi*. Ratio Vietoris in genere nihil concludit, quia licet verum sit, Statum esse, ad dignitatem personæ pertinere: tamen non impedit, quo minus fundamentum huius relationis, quod est ius suffragandi, in concreto certam qualitatem, moralem desideret, quæ à possessione petatur, quemadmodum immunitas à satisfactione est qualitas personæ, ab hac enim non re immobili petitur satisfactio, & tamen fundatur in possessione immobilium; sic etiam Electoralis dignitas est personæ & tamen requirit, eum conditionem subiecti personam, quæ possidet principatum.

§. 22. Hæc de genere. Forma Status id est, differentia specifica, consistit in *iure suffragandi* seu ut ait Panermeisterus, (b) *sessionis & electionis sententia communicatione actuali*,

(a) De caus. exemp. Concl. 78.

(b) de Jurisd. l. i. c. 4. n. 4.

li, vulgariter appellant, *sessionem & votum habere*, qua nota essentiali Status à civibus immediatis reliquis distinguuntur, in tantum, ut sine ulla exceptione prorsus valeat argumentum, non vocatur ad Comititia, nec in illis *sessionem & votum habet*, ergo non est Status imperii, quam concludendi rationem frustra improbat (a) Limneus prout paulo post ostendemus. Cæterum communicatio actualis, quam hic requirit Pauermeisterus, ita intelligenda, ut sufficiat facultas seu potentia suffragandi, quæ in actum deduci potest: nec præcise requiritur, ut iam quis actu suffragatus sit. Non modo enim illi, qui Comitiorum, & Curiae ius obtinent, quamvis nondum adscripti in Collegium aliquod sunt, ubi suffragium ferre mos est, revera sunt Status, prout paulo ante ostendimus. Verum etiam isti qui Comitii interesse & ibi suffragium ferre nondum potuerunt, modo ius habeant, dicendæ proximi Comitii sententiæ: de quibus mox plura.

§. 23. Votum autem habere hic est, non nudum dare consilium, sed ad deliberationes de republica & Statuum Imperii Conclusa suam partem conferre, & hac ratione tam in consiliis publicis capiendis quam administratione, reipublicæ sententiæ suæ momentum facere:

Nam qui non modo ius intercedendi impediendique habet, ne is, qui cum summa est potestate, absque autoritate sua & consensu de negotiis ad rem publicam spectantibus decernat quid agat, verum etiam qui simul consultat & decernit, Eum revera possumus publicæ administrationis dicere participem, idque tam in sensu negativo, quia scilicet sine consensu eius geri nihil potest, quam positivo, dum in ipso actu imperandi administrandique concurrit. De cætero vero nihil refert, siue viritum quis sententiæ dicendæ ius in senatu habeat, seu pars sit aliqua certi cuiusdam collegii quod uno in Curia, voto defungitur. Hic enim propterea haud minus est Status altero.

§. 24. Cum ergo hoc consultandi de republica & sententiæ dicendæ ius decreti & Senatus Consulti vim habeat, non adeo male Pauermeisterus id appellasse videtur τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς κοινωσίαν. Quamvis enim illa summi Imperii pars, quæ in publicanda lege, & decretorum executione consistit, ad solum Imperatorem pertineat, quem decenter rogant Status, ut quæ ipsi pro fide in rempublicam censuere, autoritate sua firmare & exequi velit. Quamvis etiam illa, quæ decernunt Status, ante Cæsaris approbationem

Rr

nem

(a) Tom. 1. addit. ad l. 1. J. P. c. 7. n. 96. p. 75.

nem plenum robur suum & firmitatem non obtineant: Non tamen hoc omne illud est, quod per partes integrantes summam potestatem absolvit, cum plura alia sunt iura quæ huc pertineant, & de quibus participare Status in confesso est. Breviter res ita habet.

§. 25. Cum summæ potestatis partes non modo in imperando, sed & consultando super republica consistant, consentaneum estrationi & formæ nostræ reipublicæ, Status Imperii τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς esse consortes. Neque enim contemnenda est in Civitate auctoritas, quæ in consiliis publicis & deliberationibus occupatur, quin velut præsidet mandatis illis & moderatur, quæ vi imperii exequitur. Princeps. Aristoteles (a) qui universum τὸ κῶρον Civitatis in tria summa capita distribuit, consultationem de rebus communibus primo loco ponit, ad eamque partem refert deliberationem de bello, pace, fœderibus, de legibus, de morte, publicatione bonorum, & aliâ, quarum omnium rerum quoties de iis statuendum est, participes esse Status Imperii, neque earum quicquam ab Imperatore exequi imperio inficiis illis & invitis posse, dubio caret. Non enim eorum consultationes circa eiusmodi negotia, sicut instar consilii tantum. Sed

eam obtinent auctoritatem ut Imperatori à consultis Ordinum non nisi manifesta utilitate publica recedere: nunquam vero nisi ex eorum sententia & permisso diversum statuere liceat. Hinc sedulo cavere solet Imperator, eoque auctoritatis suæ clientumque vires diligenter impendere; ne quod sibi ingratum aut rationibus suis adversum senatus consultum in Comitibus fiat. Quamvis enim, quod ita factum est, possit etiam non probare, & hoc modo consultorum vim frustrari, quam in rem multa sunt exempla: Semper tamen cum licet, non consuli mavult, quam à sententia Ordinum dissentire, quia id absque magna invidia & strepitu Statuum, qui sperni se ægre admodum ferunt, vix unquam faciet. Sic itaque, quando sic volumus, vis imperii penes Imperatorem. Saltem Status in communionem administrationis publicæ ita admittendi sunt, ut præconsultare eos & discernere una cum Imperatore oporteat, quæ imperio exequenda sunt: id quod eximium maximumque ius est summæ potestatis.

§. 26. Illi vero ad numerum Statuum plane non pertinent, qui consilii tantum causa, extra ordinem & formam Consultationum dandi, advocantur, ut aliquando cum Assessoribus Camere factum constat.

(a) politic, lib. 4. c. 4.

constat. Neque magis illi, quibus dies ad Comitia dicitur, ut actionum rerumque gestarum rationem reddant. Huiusmodi enim homines non sedeat in Curia, nec de republica sententiam rogantur dicuntque, quod formaliter est Status esse. Sed illis, qui publicarum deliberationum sunt participes, consilio suo & relatione inserviunt, ut postquam sufficienter de re, quae consultanda proponitur, ab his cognoverint, tanto rectius postmodum statuere & Imperatori decreto suo praesto esse possint.

§. 27. Constitit ergo forma Status in iure Comitiorum & liberi suffragii, ex quo manifestum est, illos etiam, qui solammodo ad tempus bona possident, iure suffragii praedita, suo modo etiam Status esse; quamvis sint temporarii, & arbitrio eorum mutabiles, à quibus titulum iuris sui habent. In legibus publicis appellantur die Pfand-Sinhaber, ac si essent creditores, qui, qui pignori incumbunt. Sed verius est, moribusque nostris convenientius, ipsos sibi hæc bona per emptionem comparasse cum pacto, ut venditor, quodcumque voluerit, redimere ea exoluto eodem pretio, quo vendita fuere, possit: ex quo error de pignore eiusque re- lutione manare facile potuit, quamvis inter hoc duo illud intersit, quod emptor Dominus rei vendi-

tæ fiat. Creditor rei oppignora- tæ dominium, & qui ex hoc flu- unt effectus, non consequatur. Qua ratione illorum dubio facile consulitur, quibus res mira vide- tur ius suffragii creditorem etiam cum pignore sequi, cum ad securi- tatem crediti nihil valde conferat, & natura sua non pignoris consti- tuti, sed rei cum translatione Do- minii alienatæ sit structus.

§. 28. Interea capitalis est Limnei error, qui *votum & sessionem* in Comitibus habere ait esse *accidens Status separabile, quod adesse vel abesse possit, salva Status essentia* (a) quare non affirmativè valere putat conclusionem, *est Status Imperii, ergo votum & sessionem habet in Comitibus*. Quam in rem autoritate nititur Goldasti, qui opere de Regno Bohemie complures recenset, quos pro Statibus habet, & tamen ad Comitia non modo non vocari, sed & ultro comparentes à sessio- ne & comitiis excludi affirmat. Verum enimvero cum res omnis certa sua forma, per quam talis est, constare debeat, oportet Limneum aut ius sessionis & voti pro forma Status agnoscere, quod Statibus ut plurimum competere nec ipse diffi- cetur, aut adferre aliud in medium, quod Status essentiam constituat. sane enim nihil prorsus ad rem fa- cit, cum ait, *solan matrisule inscri- ptio*

Rr 2

(a) J. P. L. i. c. 7. n. 91. & Tom. 1. Addit. ibid. n. 96. p. 75.

ptionem veram Status imperii non am-
suppeditare; quandoquidem enim
paulo ante declaravit, mentem sibi
eam non esse, quasi matricula impe-
rii ex non Statu Statum perficiat,
sed quod ab Imperatore & reliquis
Imperii proceribus Statum factum
recipiat probetque; herele necesse
est, iam ante inscriptionem existe-
re Statum; quod autem existit, for-
mam essentiamque suam habet:
quam demum postea dare inscri-
ptio nulla ratione potest. Vt es-
sentia civis non in eo consistit,
quod in album receptus fuerit, sed
in participatione iuris civitatis:
quoties autem ei quæstio move-
tur, an particeps eius iuris sit, pro-
bationis causa recurri ad album ci-
vitatatis solet; Ita Status quidem
se talem esse probat, quando no-
men suum Matriculæ inscriptum o-
stendit, sed id, per quod est Status,
non est matricula, in quam de-
mum relatus est, postquam Status
est effectus. Accedit quod ipse
Limneus Tom. II. addit: Veram &
genuinam Status qualitatem esse
suffragii liberi in Comitibus ius non
dissimulet, quod idem est ac si for-
mam dixisset, ac proinde retra-
ctanda ipsi erit sententia antea po-
sita, ius sessionis & voti ex separa-
bilibus esse accidentibus, quæ abesse
vel adesse possint, salva Status
essentia, Exempla auctore Gold-
sto allata nihil ad rem præsentem

faciunt; partim enim ibi inter Sta-
tus plurimi recensentur, quos nu-
mero eorum nemo amplius habet,
partim adferuntur illi, qui tempo-
rum iniuria & conspiratione po-
tentiorum debitorum debito loco
& iure turbati fuerunt. Veluti er-
rant Episcopi & Prælati Augustanæ
Confessioni addicti, quibus muta-
tæ religionis causa ab adversa fa-
ctione mota quæstio est, & ius suf-
fragandi per vim impeditum. At
sufficiebat eos omni iure hanc sal-
tem facultatem habuisse, etsi exer-
citu aliquando externo impedi-
mento suspensum fuerit, quod ip-
sis tamen Pace Osnabruccensi resi-
tutum est. Multa enim iure no-
bis debentur, quæ sæpe factio alio-
rum exercere non possumus.

§. 29. Jam de rege Bohemæ di-
spiciendum, an inter Status sit re-
ferendus. Limneus & Gewoklus
affirmant, quibus Electores & Prin-
cipes Pragæ anno 1610. congrega-
ti in replica sua ad Matthiam Hun-
garicæ Regem adstipulantur. Daß
der König von Böhmen ein Stand
des Reichs, der Sieben Chur, Für-
sten einer, und des Römischen Kay-
sers Erbschenk sey; quam senten-
tiam Strauchius etiam propugnat,
(a) Negat vero Reinkingius (b)
nec regem Bohemæ pro Statu a-
gnoscat,

(a) *Inst. J. p. l. i. c. 14. §. 23.*

(b) *de regim. sec. & Col. l. i. claff. §.*

6. 3. 27.

gnoscit, quod ad Comitium Imperii non vocetur, neque in illis sessionibus & votum habeat. Hic non satisfacit responsum Oldenburgeri (c) quod scilicet Rex Bohemiarum ex privilegio id obtineat, ut interesse Comitibus non sit obligatus, quamvis enim olim forte id privilegium fuerit Bohemiarum Regis, ut ad Comitium vocatus adesse non debuerit, nisi Comitium certis locis, velut Noribergæ, aut Bambergæ, haberentur: existimant tamen multi illud ex consuetudine abrogatum esse, & Regem Bohemiarum omni in Comitibus sententiæ dicendæ iure ob diuturnum illum non usum excidisse. Non modo enim amplius non vocatur, in quacunque etiam urbe celebrentur conventus Imperii, sed nec ultra adveniens in classem Electorum & ad deliberationes publicas admittebatur. Frustra autem pro privilegio iactatur, cui etsi renunciare velim, mihi tamen non liceat aliorum Statum iure uti. Cum aliquot abhinc annis Noribergæ totius Imperii Concilium pro exequenda pace haberetur, nemo Regis Bohemiarum nomine ei interfuit, quin nec invitatus legitur, etsi locus privilegio exceptus, Noribergæ, actioni destinaretur. Privilegium autem id vult, ut ad omnia quidem Comitium vocandus sit, & venire possit, sed non teneatur

vi Edicti alio comparere quam Noribergæ atque Bambergæ, quæ omnia quam mutata, imo antiquata hodie sint, in aprico est. Nobis placet inter nomen Status, qui alio sensu aliter intelligitur, ut supra est expositum, distinguere. Quod si enim accipimus Statum, pro eximio & immediato imperii membro, Regem Bohemiarum nequam volumus hoc ordine exclusum, qui Elector & vasallus Imperii ab hoc regium & illustre feudum tenet: quo sensu cum eum Reinkingius alio loco Statum dixisset, (d) præcox in eum est Linnæi, (e) inconstantiam objicientis animadversio; Sin autem Status nobis præcisè definitus participatio omnium deliberationum de republica, eiusque administratione vix illum in hanc classem admittimus, neque sufficere videtur, quod aliquod votum habeat in Electione Imperatoris nam paulo plura & alia ad conditionem Status requiri vel ex eo patet, quod sine hoc iure eligendi præter Electores reliqui omnes Status nihilominus sint, quod sunt; quamvis non negem, eximiam partem in republica obtinere, qui suffragium in creatione Regis Romanorum habet. Est utique in iure eligendi aliqua prærogativa ordinis. Sed qui post unum illum actum Electionis omni reliquo tem-

Rr 3

pax

(c) *Linn. Encl. l. 1. c. 5. §. 28.* (d) *l. 1. cl. 4. c. 21.* (e) *J. P. l. 1. c. 7. n. 94.*

pore nullas in administranda curandaque republica habet partes, illum Statum appellari non fert mos patrius, præsertim cum præter Regem Bohemiæ aliud exemplum non habeamus. Et hercle, qua ratione Statum appellare illum possumus, cuius toto tempore administrationis reipublicæ nulla ratio habetur? qui ad nulla comitia vocatur? nullam de republica sententiam dicit? imo nec certior earum rerum fieri debet, quas gerendas atque exequendas Imperator & Ordines in consilio decreverunt? cum tamen hic libera vox etiam eorum audiatur, inter quos & Regem Bohemiæ nullæ dignitatis comparatio est. Ut iam fateam, quod nec omnium deliberationum particeps sit Rex Bohemiæ, quæ ad actum Electionis pertinent, atque illius pars quædam sunt. Quod enim præcipuum est, consultare, quantum imperare futurum Principem velint Electores, quos illi fines regiminis præscribere, quid stipulari ab ipso: quæ promissa & iuramenta exigere: id quod omne capitulatione peragitur, in cuius verba cogunt iurare Imperatorem; id reliqui septem Electores soli inter se primo deliberant perficiuntque: Regem vero Bohemiæ non ad consilium, ne dum ad sententiæ dicendæ statuendique ius prius admittunt, quam capita Capitulationis iam inter ip-

pos conventa sunt: tunc enim communicari etiam ea Regi Bohemiæ eumque super his audiri usus fert. Ita cum quid est, quod minus ipsi placet, solus agere de his solet cum reliquis Electoribus, non vero inter eos re adhuc integra sententiam dicit, sed & his peractis atque decretis cum ad eligendi actum res rediit, postquam semel vocem suam in sacratio emisit, adeo in posterum omni cura gerenda reipublicæ se abstinere, quasi ad eum Germana res non magis pertineret, quam ad Indos. Neque enim saltem, si Electores more recepto particulares sui ordinis conventus celebrant, siue de republica consultaturi, quod illis lege permissum est; siue tuendæ propriæ dignitatis, iuriumque causa, consilii conscientiam eum advocari fert consuetudo: neque unione Electorali comprehenditur. Quare, ut dixi, si animum suum semel explicaverit, quem Imperatorem cupiat eligi, & Electo portionem prælibarit, quod Pincernæ officium est, toto reliquo tempore à curâ & administratione reipublicæ excluditur, quis igitur stricto illo & pleno sensu Statum appellabit?

§. 30. Sed fortassis hæc tota de Rege Bohemiæ disputatio brevi cessabit, ex quo spes haudquam prodiga affulget, Bohemiæ Regem plena manu ad Collegium Electo-

Electoralis tandem admissum omniumque iurium participem factum iri, quibus ordo Electorum in communi gaudet. Agitata est hæc res iam ab annis aliquot, magno Austriacæ Domus ardore, atque indefesso studio summaque constantia eo nunc perducta, ut non videatur amplius ab exitu optato longius abesse.

§. 31. Illud vero argumentum, quod alii contra Bohemæ Regem adducunt, negantes eum propterea Statum esse, quia matriculæ imperii non est inscriptus, non admodum urget. Nec enim sequitur, matriculæ non est inscriptus, ergo non est Status: quia sufficit, probari facultatem dicendæ sententiæ, nec præcisè eam in rem autoritate matriculæ opus est. Nam & is pro Statu est reputandus, qui iura suffragii legitime adeptus est, etsi nec exercere illa in Comitibus nec ipse inseri matriculæ adhuc potuerit. Luculentum exemplum est in Principibus de Hohenzollern, Eggenberg, & Locowitz, qui in Comitibus anno 1641. ab Imperatore Status imperii declarati acceptique sunt, introductione usque suffragii ad proxima Comitia prorogatis (a) Eodem modo comparatum erat cum illis Statibus, qui olim ex causa religionis non suffragabantur. Quippe ad Status ius satis fuit, eos suf-

fragandi facultatem habuisse etiam tunc, quando exercitium impedimento externo esset suspensum: Item si quis sub finem Comitiorum, aut illo tempore, quo Comitia nulla sunt, autoritate Cæsaris & ordinum consensu Status creetur, i. e. iure sessionis & voti donetur is perfecte est Status, etsi iam occasio desit exercendi iuris sui, potentia suffragandi sufficit quæ deduci in actum potest, cum opus est data opportunitate. Non autem requiritur, ut statim eo momento, quo quis creatus est Status, possit actu suffragium ferre, nam neque reliqui sententiam de republica dicant, nisi Comitiorum tempore. Pari modo se res habet, si quis nondum censu sit descriptus, posse enim describi, quoties res postulat, abunde est ad subiecti conditionem: quamvis igitur aliquis censum in Matricula nullum adhuc habeat, si tamen suscipere munus paratus sit, nec per eum stet, quominus in censum redigatur, æquali cum reliquis Statibus conditione est reputandus.

§. 32. Etsi causa efficiens Status sit Imperator, qui producit ius suffragii, & in certam personam confert: non una tamen id semper, simplicique ratione peragit, idcirco visum fuit de modis acquirendi ius Status paulo distinctius agere.

§. 33. V

(a) R. J. anno 1641. und demnach wir die Hochgeböhre.

§. 33. Fiunt ergo Status aut immediato rescripto Cæsaris, aut possessione bonorum, quibus ius Status est additum: Secundum quæ ita distinguere possumus ut ius Status aliud sit originariū: aliud derivativum.

§. 34. Ius Status originarium dico, quod de novo producitur conferiturque, adeoque comitialium suffragiorum numerum qui nunc est, uno novo adiecto extendit augetque.

§. 35. Huius iuris, atque per consequens, Status, causa proxima & immediata est Imperator, cum Statibus Imperii, saltem illis, qui ex duobus superioribus sunt Collegiis, aut si de Civitate agendum esset, ex omnibus tribus. Hi enim coniunctim influxu suo efficiunt, ut in subiecto capaci eiusmodi suffragii facultas existere incipiat: neque enim id solus Imperator præstare potest, qui saltem Candidatum præsentat atque commendat: Sed sine conditione opus etiam est præscitu & voluntate Ordinum. Vnde falsus utique est Schüzius, cum sic colligit, (a) cum Imperator solus primos Status fecerit, hodieque Statibus de novo factis solus in Comitibus de sessione, que porissima pars est iuris Statuum, prospiciat: solus quoque Principes imperii faciat, regalesque dignitates conferat, ipsius quoque solius voluntatem & auctoritatem in Statu faciendis etiamnum

sufficere videri, nam cum pleræque ex his præmissis examine paulo rigidius non sustineant, nec quicquam in iis veri aliud sit, quam quod Imperator solus Principes creet, id quod tamen in rem præsentem nihil confert: ideoque mirum non est, ex falsis suppositis spuriam etiam conclusionem oriri.

§. 36. Modus efficiendi primo in eo consistit, ut Imperator iura Status cuiuspiam, & daturus ante omnia Electorum, est post modum etiam Senatus Principum, ac denique, si novus Status Comes aut Baro sit, illius collegii in quo suffragium laturus est, consensum rogare debeat. Ita expresse partim capitulatione Leopoldina, partim, recessu Imperii nupero cautum legitur. Recessus Imperii hæc sunt verba (b) daß forthin ohne der Chur-Fürsten und Ständten Bewissen und Consens keiner zur Session und Stimm im Fürsten-Rath zugelassen werde; distinctius in capitulatione hæc leguntur. (c) Niemand von den neu erhöheten Fürsten/Gräffen/und Herren dem Fürstlichen Collegio, es sey gleich auff der selbigen/ oder der Gräffen Väntzen ad sessionem & votum wider dero Willen auffdringen/ Sie haben sich dann dazu mit Fürstmäßigen und Gräflichen Reichsgütern vorhergenugsamb qualificiret/ und zu eigner

(a) Vol. 1. J. P. Diss. 6. §. 2. lit. c. (b) §. über diß haben. 2c. (c) art. 44.

nov Ständes würdigen Steuer in ei-
 nen gewissen Crayß eingelassen und
 verbunden/ und über solches alles ne-
 ben dem Churfürstl. auch das ienige
 Collegium oder Banck/ darinnen
 Sie auffgenommen werden sollen
 vorhero genungsam gehört worden.
 Quamquam vero hæc verba Capi-
 tulationis & hoc sensu possent ac-
 cipi, quod Imperator invitis quo-
 que Statibus alicui sessionem & vo-
 tum in senatu Principum tunc da-
 re queat, quando nimium ille ido-
 neum consensum in aliquo imperii
 circulo iam suscepit, auditique su-
 per ea re satis fuerint, quorum re-
 ferre potuit, collegam sibi non dari,
 tamen haud crediderim, legi ante-
 riori in supra allegato recessu ex-
 tanti, quæ prorsus actuale Statu-
 um consensum requirit, vetatque
 quemquam sine eo post modum,
 Statum creari, hac nova pactione,
 penitus derogatum esse: Nam &
 hic idem statuitur, ne scilicet invi-
 tis oberudatur Status, & illa condi-
 tio opposita, *satis antea auditum
 fuisse*, cum libertate dissentendi est
 intelligenda, neque reliqui satis au-
 diti tunc videbuntur, quoribus con-
 tra eorum voluntatem decernit,
 Imperator. Memini ab aliis circa
 hanc rem ita distingui, ut si Prin-
 cipum Comitumve classis habeat,
 legitimam dissentendi & resistendi
 causam, quo minus illos, qui parti-
 cipes fieri suffragiorum cupiunt,

inter sui ordinis homines admit-
 tant, illis nolentibus non sit aliquis
 obrudendus; sin vero tales con-
 tradicendi rationes non habeat,
 voluntati Cæsaris sit concedendum:
 neque æquitate sua hæc caret di-
 stinctio: at in ipso rerum actu exi-
 guus erit eius usus, mox enim no-
 væ oriundæ erunt controversiæ,
 idoneam ne Status dissentendi
 causam habeant, cuius rei iudici-
 um soli Cæsari haud permittend-
 um videtur, ni quæ paulo ante
 iura Statibus largiti sumus, nunc
 altera, quod dicitur manu, eis au-
 ferre lubeat, ut tandem etiam per
 ambages rem eodem recidere ne-
 cesse sit scilicet ad consensum Sta-
 tuum: Nam & hæc videri Statibus
 potest sufficiens causa ad contra-
 dicendum, quod consultum sui
 ordinis dignitati haud reputent,
 illum aliis subinde aliisque novo-
 rum hominum suffragiis onerari,
 & ipsa multitudine fieri despicabi-
 lem, quod vero Strauchius de con-
 sensu tacito tradit, quod ille etiam
 sufficiat, quando nimirum Impera-
 torem novos Status introducen-
 tem iisque sua loca & suffragiorum
 ordinem assignantem veteres non
 impediunt, sed rem silentio transi-
 gunt (a) id sane magna cautione
 habet opes. Cum enim consen-
 sum Imperator non singulorum,
 per literas, sed collegii in Comitibus
 Ss
 impe-

(a) *Strauch. Inst. jur. publ. l. 1. c. 13. §. 4.*

impetrare debeat, haud concipi facile casus poterit, ut tacitum fingamus, uti Directores de negotio referre, Statusque super eo sententiam dicere oportet. Nisi forte dicamus, qui inter deliberandum tacent, aut illo tempore à Collegio absentes sunt, pro assentientibus habere. Sed in hoc nihil singulare, cum id in quavis alia re deliberanda obtineat, & præterea vulgare, ut absentium tacentiumque jura præsentibus & suffragia ferentibus accrescant, qui scientes tacentesque perfici actum patiuntur, quem dissenso suo intervertere potuissent.

§. 37. De eo dubitari adhuc potest, an Imperator & verbum imperialium consensum teneatur expectare, si quam provincialem urbem in classem & jura liberarum imperii civitatum dignetur recipere? Est hoc ex rationis paritate omnino asserendum, atque hic deum videtur esse casus ille, de quo novissimus Recessus, paulo ante allegatus, intelligendus sit, ubi negatur ad Collegium Principum posthæc recipi quem posse in consultis nec consentientibus Statibus: ohne der Chur-Fürsten und Stände Bewußtsein und Consens, quamvis enim Senatus Principum tantum mentio fiat, id tamen de curia civitatum tanto magis etiam

accipiendum, quo magis illorum refert, ne sibi insciis nova urbs obrudatur ab aliis, atque illi de ordine sessionis, & prospiciatur antequam audita curia fuerit, an nihil habeat, de quo possit cum ratione excipere: & satis utique esse potest, duobus superioribus Collegiis, si in re ad se nihil valde pertinente prærogativa sententiæ dicendæ gaudeant. At civitates hinc penitus remove, & ne in domesticis etiam causis ferre suffragium possint, obstare velle, id vero res non iniquissima modò verum etiam indignissima foret, cum vix opificum Tribus ita secum agi paterentur, ut se insalutatis sinerent sibi Tributim alieno iussu imponi: quamvis etiam istud non facile, mente concipiam, qua ratione Imperatori facultas sit futura provincialem urbem promovendi in liberam imperii civitatem? Domino enim Territorii ius suum, quod in illa quaesitum habet, auferri nequit. Quamobrem nisi id sponte sua cum omnium, quorum interest, consensu remiserit, vel Imperator unam aliquam urbem ex hæreditariis suis terris in hanc libertatem evehat: vel denique communi totius Imperii decreto salute publica pacis causa hoc postulante, uni civi vi eminentis Domini, facta tamen compensatione, ius suum auferatur, haud video, quomodo contingere

alter

aliter res ista posset; Sed quam hi ipsi casus rari sunt, & iam multis ab hunc seculis ne uno quidem exemplo clari, abunde liquet. Principes enim non ut iure suo in provinciali aliqua urbe cedant, id cogitant & moluntur, sed potius ut liberas adhuc civitates in potestatem redigant sibi subiectas faciant: quod multis exemplis doceri posset: Cognatum est aliquatenus cum hoc casu, quando libera quondam Vrbs, sed longo tempore à Statu Potentiore oppressa, & in Ordinem Municipalium redacta sorte fortuna in libertatem restituitur, quam felicem sortem non ita pridem præter omnem spem Donawerda Vrbs experta est Bavari casu & Imperatoris benignitate: Quoties id fit, cum quasi postliminio id genus vrbes libertatem consequuntur, nec consultatione, nec receptione est opus. Sed uno Cæsaris Decreto, vel proprio etiam Marte, quoties vindicare se in libertatem ab oppressione sine metu maioris mali possunt, statum pristinum recuperant.

§. 38. Hæc de consensu Ordinum in creatione Status. Secundo pertinet ad modum efficiendi, ut qui hac ratione ius suffragii adeptus est, illi Imperator in Principum comitumque, adde & urbium, curia de sessione & loco prospiciat, quo ferre suffragium & senten-

tiam dicere potest; qua in re ita se gerere Imperatorem oportet, ne novi Status introductione antiquioribus iniuria aut præiudicium fiat. Agere itaque cum illis in hoc etiam articulo fas est, & eorum gratia locum novo collegæ assignare.

§. 39. Postquam de loco convenit, fit tertio introductio in curiam: quæ celebritas plerumque per Marschallum Pappenheimium peragi solet. Aliquando tamen maioris solennitatis causa & commissarium ab Imperatore adhuc actum delegari, & Pappenheimio adiungi Limneus author est (a) id quod etiam in introductione Principis Porciæ, quæ anno 1664. sub horum comitiorum initium contigit, vidimus, cum adhuc actum iuxta Pappenheimium Archiepiscopus Salisburgensis, à Cæsare, qui præsens erat, fuerit delegatus. Proinde autem est, ipse Status à mandataribus eius introducatur.

§. 40. Quarto denique fit relatio in matriculam & susceptio certi atque dignitati comparis census in aliquo circulo Imperii, ubi felicet bona possidet, qui inter Status est relatus.

§. 41. Hæc de iure Status originario, secundum quæ si quis eum, qui hoc modo ius Status acquisivit, origine Statum dixerit, me quidem repugnantem non habebit;

§. 2

sed

(a) Tom. add. ad. l. 1. c. n. 79. p. 120.

sed videntur aliqui ultra ire, & originem nativitate aestimare, quasi qui genitus est Status, Status sit. Quod sicuti in iis terris locum aliquem habere potest, quæ inter hæredes nulla primogenituræ habitatione dividuntur, tunc enim omnes veluti pro indiviso sunt Status, ita quibus locis primogenitus in solidum administrationem imperiumque capeffit, ceteri exclusi, sive fratres sive Agnati, in nullam partem iuris Statum, i. e. suffragii veniunt, sed eos sua personali dignitate, quam à patre habent, vivere contentos oportet.

§. 42. Illud quoque dissimulandum non est, ius Status triplici fere conditione ab origine posse conferri, vel enim id quis habet eo pacto, ut personam non egrediatur, neque in hæredes liberosque sit transitorium: vel transitio quidem ista dari potest, sed absque respectu honorum: vel denique, id quod frequentissimum, addicitur bonis, in iisque ita stabilitur, ut postmodum legitimum bonorum possessorem semper comitetur.

§. 43. Jus Status derivativum, appello, quod iam actu in persona aut re extat, & factio hominis velle alii acquiritur, illud vero in persona aut re extare secundum ea intelligo, quæ supra de iure Status personali aut reali tradidimus, non quod ius reale in persona, cuius est

res, non existat: sed quia in re fundamentum & substantiam habet, quam ubicunque comitatur, ius personale autem est pura personæ qualitas, absque ullo ad res à persona possessas respectu.

§. 44. Hoc ius diximus acquiri facto hominis aut legis. Illud fit, legitima alienatione rei, in quibus ius Status hæret. Legitimam autem requiro alienationem, id est talem, quæ Imperatoris & agnatorum consensu est facta. Quamvis enim naturaliter unusquisque rerum suarum sit Dominus & arbiter, quoties tamen & aliorum interest, rem à Domino non alienari, sola eius voluntas non sufficit. Quamobrem cum prædia illa, in quibus ius Status radices suas agit, sint feudum, Imperatoris, qui directus illorum est Dominus: ac præterea etiam agnati ius in illis iam à primo acquirente questum habeant; prorsus consequitur, & Principis & agnatorum consensum in alienatione necessarium esse, quo impetrato iam nihil refert, inter vivos, aut mortis causa, per testamentum fiat alienatio, ad quem ultimum modum pertinent quæ vulgo ita dicuntur, *confraternitates*. *Erbbrüderung*: Hi contractus de mutua successione in casum extinctæ alterutrius familiæ cur absque confirmatione Imperatoris omniumque agnatorum ex utraque parte con-

consensu non possint iniri cum effectu iuris, hæc sola est ratio, quod inuito Principi non debeat in vacuo & deserto feudo successor constitui: nec agnatis remotioribus succedendi ius auferri.

§. 45. Ad alienationem refero, cum quis bona, quæ iure Status gaudent, in speciem pignoris loco sed revera titulo emptionis, cum pacto de retrovendendo sibi quaesivit: item quando aliquis crediti causa à iudice in possessionem exsecundo decreto missus est, quo pertinent die *Innhabere oder Pfand Innhabere dieser oder jener Graff und Herrschaft* / de quibus supra etiam est actum. Coeterum nuda detentio bonorum non sufficit, sed possessione civili est opus, quæ scilicet usum iurium bonis inherentiis tribuit. Quamobrem cuius bona ab alio iniuria possidentur, is suffragium ferre in comitiis, non detentor id sibi arrogare potest. Interdum etiam cum possessio dubia est & in lite, utraque pars, tam qui petit, quam qui possidet & excipit, suffragii usum se abstinere, donec dirempta lis fuerit, & in causa iudicatum, quamvis bona procul omni dubio facultatem suffragandi annexam habeant. Vti in causa Juliacensi inter Saxonem petentem & Brandenburgicum atque Neoburgicum possessores controversa: itemque in dubia hodie Lauen-

burgici Ducatus successione manifestum est exemplum. Neutra enim pars actu suffragatur: sed suspensum utrinque ius est usque dum iudex sententiam pronunciaverit, aut amice inter partes fuerit transactum.

§. 46. Quod ad ius Status personale attinet, quia illud instar privilegii se habet, quod aut huic saltem personæ, aut legitimis eius liberis concessum est, ideoque facile apparet, in commercio illud non esse, nec transferri in aliam familiam posse, quod tuæ ex speciali gratia extra ordinem est datum. Quod si tamen Imperatoris auctoritas & Statuum consensus accesserit, ius illud, de quo fit alteri cessio, ab origine existimabitur quæsitum. Pariter quando conditio adiecta, ut quis sibi de sufficientibus bonis prospicere teneatur, ea adimpleta ius personale in reale plerumque mutatur.

§. 47. Lege acquiritur ius Status duobus fere modis. Vno successione legitima, i. e. ab intestato. Nam qui in bona succedunt, succedunt in ius, quod in bonis est: De iuribus personalibus idem sentiendum, ni personalissimum ius fuerit, quod in hæredes non transit sed cum persona extinguitur.

§. 48. Alter modus est Electio canonica, in iis Episcopatibus, qui iure suffragii donati sunt: nam qui

hac ratione eliguntur Episcopi, simul fiunt Imperii Principes Statusque. Sub Electione vero & postulationem comprehendo, quæ in subsidium Electionis introducta est, ut scilicet is, qui per canones eligi prohibetur saltem postulationis subsidio iuветur. Vacante autem sede collegium totum, quod interea vice Episcopi est, iura Status possidet, & in Comitibus votum exercet, donec alius Episcopus electus fuerit.

§. 49. Dum vero hoc modo per successionem electionemve fiunt, Status, haud quaquam existimandum est, autoritatem Imperatoris & Statuum consensum eo in actu nullas plane partes obtinere: quin potius quia successio atque electio modi sunt acquirendi, ius Status, lege introducti, legem vero illam Imperator & Status condidere, sequitur hic etiam ambobus efficiendi principium esse adscribendum, & toties voluntatem eorum atque iudicium concurrere effectumque producere, quoties à Collegio dicitur Episcopus, scilicet duplici ratione fieri potest, ut quis effectus dicatur, primo quidem si quis ad singulos actus particulari & expressa determinatione autoritatem suam commodet, deinde, si animum suum lege aut pacto ita declarat, ut qui successione aut electione certorum bonorum pos-

sessionem est nactus, eundem simul eo ipso à se Statum renunciatum velit haberi, non aliter, ac si viva sua voce talis dictus fuisset.

§. 50. Ut certi sunt modi, per quos quis Status esse incipit: de quibus modo est actum, ita alii etiam, quibus talis definit esse, quos nunc breviter recensere & explicare animus est.

§. 51. Desinit itaque esse Status primo morte naturali, qui communis est rerum viventium occasus.

§. 52. Deinde & morte civili, quod omnibus illis fit modis, quoties quis ius civitatis amittit.

§. 53. Huc pertinet ergo & Bannum Imperiale, seu proscriptionis, quæ in locum Reportationis, olim Romanis legibus cognitæ videtur successisse. Nam ita proscriptus cum hostis communis declaratur, & omnium in eum armentur manus, eum civitatem omniaque iura per id perdere manifestum est, et si id ipsum sententia expresse dictum non esset, quod fieri tamen solet.

§. 54. Ita etiam qui libertatem amittit, amittit & civitatem & ius Status. Cum autem hodie inter christianas gentes sublata sit servitus, non video quo modo facile evenire hic casus poterit, captivi enim ab hostibus etsi in custodia maneat, donec de eis lytrum per-

solva-

solvatur, libertatis tamen iacturam non patiuntur, nisi dicere quis velit, à Turca aut Barbaris; istis, apud quos in usu est servitus, captos hac conditione esse, & demum postliminio aut redemptos & libertatem recuperare & civitatem Quod ego in medio relinquo.

§. 55. Damnationi in metallum, qua etiam civitas Romana quondam amittebatur, ergo Statum ob dignitatem eius non est locus: Nam & Romani non facile nisi plebeios in opus metalli dabant. (a)

§. 56. Porro exemptione etiam quandoque civitatem amitti constat: dixi, quandoque: non enim hoc omni exemptione fit, itaque distinguendum est. Namque vel se ipse eximit Status, vel ab alio eximitur. Hinc exemptio alia activa, alia passiva. Activa exemptio, vel cum quis se ipse eximit appellatur Strauchio. (b) quod fit, à subiectione ad libertatem proclamatio: id est, cum quis à fide & obsequio Romani Imperii deficit, propriumque & sui iuris Statum incipit constituere. Ita Prussia, Polonia, Dania, Hungaria, quæ regna in potestate quondam & ditione Romani imperii fuerunt; ita etiam plures in Italia Provinciæ, & ille septem foederati Belgii, sese exemisse videntur: perdit enim omnino ius

suffragii, & per id ius Status, qui imperio Romano fidem & obsequium renunciat, sibi que vivere incipit. Fieri autem id iuste potest, vel Statim ab initio: vel ex post facto. Ab initio vix datur alia iusta exemptio, quam si quis, pro derelicto habitus sibi suæque saluti consulere debet: nam pro conservatione sui omnis honesta est ratio, præsertim cum is, cui mei cura & defensio incumbit, officio deest, meque manifesto perire patitur: Cæterum eiusmodi derelictio aut est expressa, de qua non est laborandum ubi enim voluntas domini adest nolentis rem amplius in numero rerum suarum habere, illa naturaliter fit libera, & sibi de sua conservatione prospicere potest: vel tacita, ex validis præsumptionibus certum animi dereliquentis propositum colligens: de quibus coniecturis & præsumptionibus Conringius de finibus Imperii (c) prolixè egit, quem discursum postea examinavit Strauchius (d) Ex post facto exemptio fit iuste superventu novi tituli, qualis est transactio, donatio, venditio, dos, investitura & similes.

§. 57. Exemptionem passivam definit idem Strauchius quod fit, occupatio alieni imperii. Ego pro ratione nostri instituti rectius dixerim

(a) l. 5. §. 3. ff. de var. extr. cognit. (b) Instit. iur. publ. l. 1. c. 20. §. 6. (c) c. 19. (d) d. Instit. iur. publ. c. 20. §. 8. & seq. 1.

xerim esse, mutationem vel civitatis, vel Status & conditionis in civitate. Nam hæc exemptio vel ab externo populo fit: vel à cive aliquo, plerumque potentiori.

§. 58. Ab extero igitur facta exemptio proprie est alieni Imperii occupatio, id quod vi plerumque fit & bello, quo possessio & dominium iure gentium acquiritur, saltem eo usque, donec quis vi maiori iterum possessione non est deiectus. Quæ autem occupationes dolo fiunt, nec titulum nec possessionem tribuunt, nisi deinde actum quid gestumque fuerit, unde titulus potuerit existere. Atque huc pertinet quicquid fere Gallia ditionum & provinciarum imperii Romani Germanici ab antiquo tenet: ista enim omnia periire nobis, atque adeo iure civitatis & Status exciderunt.

§. 59. At cum potentior civis minus validum eximit, & ex Statu suo immediato deturbat, sibi que subditum vel Landsassium efficit, manet quidem ita exempto saluum ius civitatis: at perit nihilominus ius Status seu suffragii in Comitibus, cuius non nisi immediate imperio subiectus capax esse potest. Potest quidem hæc exemptio & cum consensu eximentis fieri: plerumque autem sine eius consensu suscipitur, unde tot querelæ & controversiæ in imperio, Quia autem

hic modus eximendi summæ potestati nihil detrahit, & ut plurimum onere censuque in se suscepto fit, idcirco facilius toleratur, præcipuè si longissimo tempore sit confirmatus, vel Imperator alias consenserit. Quod si vero quis saltem ratione census sui eximatur ab alio, salvis de cætero & immediatate & iure suffragii, eum Statum manere constat, uti Episcopus Brixientis & Tridentinus à Domo Austriaca eximitur: In Comitibus enim votum & sessionem retinet, ac proinde Status esse hoc exemptionis genere non desinunt.

§. 60. Alienatione etiam ius Status amitti certum est: quæ tamen Imperatoris & imperii consensu unanimi suscipienda. Ita Episcopi Metensis, Tullensis, Verodunensis: itemque magna Allatiæ pars Gallis cessa, ut pax redimeretur, possunt autem varii tituli esse alienationis, ut donatio permutatio, venditio, in dolem aut solutum datio, & similes.

§. 61. Præterea quoties Territorium amittitur sive ob delictum, seu quamcunque aliam causam, una & ius Status amitti, quod in Territorio est, pariter constat. Nam hæc est conditio Status, ut debeat possidere bona immediate in & sub imperio, oportet autem Territorium ita amissum esse, ut cui in illo facto suo aut lege peric-

perierint iura, nam si iniuria Temporum & per vim saltem eo spoliatus est, salva adhuc vindicandi repetendique potestate, ius Status ei non perit, & in comitiis vocem liberam & consultandi decernendique una facultatem retinet, uti quondam Bipontinus dux comitiis interfuit & cum aliis sententiam dixit, etsi omnis illa ditio à Gallo rum occupata fuerat.

§. 62. Denique amittitur ius Status per non usum; si quis nimirum longo tempore ad Comiticia non accesserit, sive vocatus fuerit, sive non fuerit vocatus, & tamen nec sponte sua venit, nec de iniuria sibi facta questus est. Quantum autem id tempus esse debeat, controversitur: Communiter longissimum, id est, triginta annorum requirunt, idque non continuum, sed utile, ut scilicet vocatus ad co-

mitia per hoc temporis spatium frequenter celebrata non compa-ruerit: Et ita eiusmodi Statui præscribi dupliciter potest; Vel enim retenta immedietate censuque saltem ad comitia amplius non admittitur, nec ei sententiæ dicendæ ius super est, non usu scilicet illo longissimo amissum, vel simul etiam perit immedietas, quod fit, cum alius, qui ei hætenus ius suffragii dubii dubium fecit, nec ad Comiticia eum vocari aut interesse conventus ordinum posse contendit, eumque quovis modo & occasione, ne accedat ad comitia, prohibuit, ita præscribit, dum scilicet alter nihil interea memoratu dignum pro conservatione iuris sui & libertatis fecisse deprehenditur, ad præscriptionem illam interrompendam.

Errata præcipua in Specimine Secundo.

- P.** 186. in not. lat. I. lin. 24. leg. sublevabantur.
 ibid. lat. 2. lin. penult. leg. vel solos Evangelicos.
 p. 188. in not. lat. 2. lin. 7. leg. obortæ.
 p. 192. in not. lat. 2. lin. 31. leg. exiliatis.
 p. 194. in not. lat. I. lin. 9. leg. mures.
 p. 196. lat. I. lin. 8. leg. à Pontifice.
 ibid. lat. 2. lin. 30. leg. rinxit.
 p. 197. in not. lat. I. lin. 7. leg. vis.
 ibid. lin. 17. leg. reor.
 ibid. ead. lin. dele ad.
 p. 200. in not. lat. I. lin. 10. leg. territorialis.
 p. 201. in not. lat. 2. lin. 11. leg. retrotrahatur.
 p. 209. lat. I. lin. 22. leg. quamquam.
 p. 206. in not. lat. I. lin. 4. leg. illic.
 p. 209. lat. 2. lin. 11. leg. conatur.
 p. 217. in not. lat. I. lin. 16. leg. Magutratum.
 p. 223. in not. lin. 2. p. 7. leg. immediato reddita.
 p. 227. in not. lat. I. lin. 19. leg. clare.
 p. 230. in not. lat. I. lin. 14. leg. campum.
 p. 235. in not. lat. I. lin. 17. leg. propriæ.
 p. 241. in not. lat. 2. lin. 16. leg. eò.
 p. 257. in not. lat. 2. lin. 18. leg. fitui.
 p. 264. lat. I. lin. 24. leg. immediatis.
Errata in Specimine IIIto.
 p. 306. in not. lat. 2. lin. 4. leg. Edicti Ferdinandi.
 p. 314. in not. lat. 2. lin. 13. leg. qui.
 p. 318. lat. I. lin. 13. leg. Januariis.
 ibid. lin. 20. leg. Januariis.
 p. 317. lin. 28. leg. ut.
 p. 319. lat. 2. lin. 29. leg. ullum.
 p. 322. lat. 2. lin. 6. leg. cognitisque.
 p. 325. in not. lat. I. lin. 9. leg. illaudabilis.
 ibid. lat. 2. lin. 27. leg. fordent.
 p. 326. lat. 2. lin. 17. leg. Geisflichen.
 p. 327. lat. I. lin. 8. leg. oppleverit.
 p. 329. lat. 2. lin. 31. leg. dedita.
 p. 333. lat. I. lin. 20. post verba: ut concurrant, adde, in duabus personis.
 p. 337. lat. 2. lin. 48. leg. eas.
 ead. lin. leg. fidemque.

- p. 340. lat. I. lin. 9. leg. 31.
 p. 342. lat. I. lin. 22. leg. demoveri.
 p. 343. lat. I. lin. 32. leg. nullò exceptò.
 p. 344. lat. 2. lin. 24. leg. transactorum.
 ibid. lin. 25. leg. restituturis.
 p. 345. lat. 2. lin. 1. leg. restituendus.
 p. 347. lat. I. lin. 20. leg. crucigeris.
 p. 348. lat. I. lin. 11. pro sexti leg. septimal.
 p. 350. lat. I. lin. 34. leg. casu.
 p. 353. lat. I. lin. 18. post verba, cederent, lege, si.
 ibid. lat. 2. lin. 17. post verba decreverint ponatur (.)
 p. 356. lat. 2. lin. 17. pro duodecim, leg. viginti.
 ibid. lin. 31. leg. viderint.
 p. 358. lat. 2. lin. 11. leg. num.
 p. 359. lat. I. lin. 6. pro nisi, leg. si.
 p. 362. lat. 2. lin. 32. leg. consequentibus.
 p. 363. lat. 2. lin. 9. pro utur, leg. ut.
 p. 364. lat. I. lin. 1. leg. obligantur.
 p. 367. lat. 2. lin. 3. leg. novæ.
 p. 366. lat. 2. lin. 2. leg. in omnibus.
 p. 369. lat. 2. lin. 17. leg. exhibebuntur.
 p. 371. lat. I. lin. 20. leg. intentata.
 p. 375. lat. I. lin. 23. dele. &
 p. 376. lat. I. lin. 30. leg. frivolis.
 p. 377. lat. I. lin. 36. leg. de hoc rescripto.
 ibid. lat. 2. lin. 22. leg. vafricium.
 p. 378. lat. 2. lin. 5. leg. captos.
 p. 383. lat. 2. lin. 12. leg. moræ & tergiversationis.
 p. 384. lat. I. lin. 16. leg. Cesari.
 p. 386. lat. 2. lin. 33. leg. paucula.
 p. 387. lat. 2. lin. 16. leg. ipsi I. Januarii.
 p. 391. lat. 2. lin. penult. leg. calida.
 p. 400. lat. I. lin. 31. leg. statuendi.
 p. 402. lat. I. lin. 31. leg. Megapolitanus.
 ibid. lin. sequ. leg. Lauenburgicus.
 p. 403. lat. 2. lin. 5. leg. hic.
 p. 404. lat. 2. lin. 11. leg. Januariis.
 p. 407. lat. 2. lin. 15. leg. fraudi &
 p. 411. lat. 2. lin. 15. leg. metiendam.
 p. 413. lat. I. lin. 9. leg. retineant.
 p. 414. lat. 2. lin. 6. dele. que.

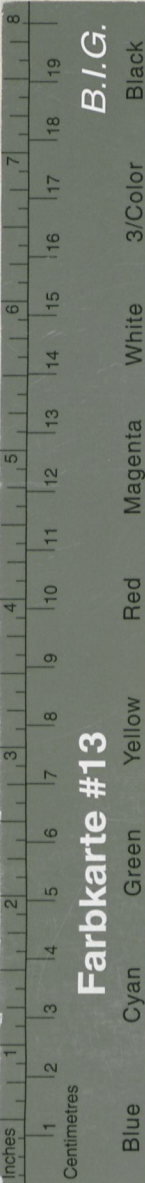
- p. 417. lat. 2. lin. penult. leg. præcipue.
 p. 418. lat. 2. lin. 2. leg. effectus.
 p. 424. lat. 2. lin. 27. leg. subditis.
 p. 426. lat. 1. lin. 33. leg. servando.
 ibid. leg. exercita.
 p. 430. lat. 1. lin. 10. leg. Schüzif.
 p. 431. lat. 1. lin. 5. leg. &
 p. 434. lat. 1. lin. 34. leg. præsumi.
 p. 438. lat. 1. lin. 22. post Protestantæ, de-
 le (&) & lege, Protestantæ status.
 p. 440. lat. 1. lin. 21. leg. parata.
 ibid. lin. 30. leg. involatu.
 p. 441. lat. 1. lin. 14. pura intelligitur.
 ibid. lat. 2. lin. antepenult. leg. nonnullæ.
 p. 443. lat. 2. lin. 12. leg. iis.
 p. 444. lat. 1. lin. 19. leg. attento.
 ibid. lin. 29. dele. vel
 p. 446. lat. 1. lin. 15. leg. Catholicis.
 ibid. lat. 2. lin. antepenult. leg. qualis
 p. 448. lat. 2. lin. 11. leg. differentiæ.
 p. 449. lat. 1. lin. 35. lege celebrata.
 ibid. lin. 36. leg. Processiones.
 ibid. lat. 2. lin. 18. leg. Civitatum.
 p. 454. lat. 2. lin. 16. leg. Horum.
 p. 455. lat. 1. lin. ult. leg. tres.
 ibid. lat. 2. lin. 15. leg. causâ in
 p. 459. lat. 1. lin. 21. leg. atque.
 p. 460. lat. 1. lin. penult. leg. admittant.
 p. 461. lat. 1. lin. 25. leg. clamoris.
 p. 462. lat. 1. lin. 23. leg. accingamur.
 p. 463. lat. 1. lin. 16. leg. id.
 ibid. lat. 2. lin. 30. leg. computum.
 p. 465. lat. 1. lin. 4. leg. nocitum.
 ibid. lat. 2. lin. penult. leg. addicerent.
 p. 468. lat. 1. lin. 15. leg. pacti.
 p. 469. lat. 2. lin. 2. post verbum habita.
 adde legitur.
 ibid. lin. antepenult. lege parti.
 p. 471. lat. 1. lin. 12. leg. suadente.
 ibid. lat. 2. lin. 10. leg. prorogatis.
 p. 472. lat. 1. lin. 26. leg. datum.
 ibid. lat. 2. lin. 6. leg. conventuum.
 p. 473. lat. 2. lin. 8. leg. partis
 ibid. lin. 16. leg. iuli.
 ibid. lin. antepenult. lege poterat.
 p. 475. lat. 2. lin. 17. lege restrictam.
 ibid. lin. 28. leg. ac denique
 p. 476. lat. 2. lin. 10. lege itaque cum
 p. 478. lat. 1. lin. 4. leg. ornatiore.
 p. 480. lat. 1. lin. 13. pro verb. leg. verfic.
 ibid. lat. 2. lin. 4. leg. homines.
 ibid. lin. 23. leg. moralis.
 ibid. lin. 30. leg. merita.
 p. 486. lat. 1. lin. 24. leg. cogitaca.
 ibid. lin. 26. lege credere.
 ibid. lat. 2. lin. 30. lege hæc a casu &.
 p. 488. lat. 2. lin. 27. lege que.
 p. 489. lat. 1. lin. 17. lege Evangelicos.
 p. 490. lat. 1. lin. 7. leg. hæc interpositâ
 contradicione.
 ibid. lat. 2. lin. 13. lege nodum.
 p. 492. lat. 2. lin. 27. leg. incommodeatur.
 p. 493. lat. 1. lin. 20. post verba: in genere.
 adde restitutionem.
 p. 494. lat. 1. lin. 11. leg. ambagibus.
 p. 499. lat. 1. lin. 25. dele brevi.
 p. 501. lat. 1. lin. 17. lege captivati.
 ibid. lin. 36. leg. habitumque.
 ibid. lat. 2. lin. 18. leg. potuissent.
 p. 505. lat. 1. lin. 15. leg. cultus.
 p. 506. lat. 1. lin. 9. leg. non posse impediri
 p. 509. lat. 2. lin. 1. leg. ad.
 p. 510. lat. 1. lin. 3. lege loci.
 ibid. lin. 5. lege habitumque.
 ibid. lin. 18. leg. aiebant.
 ibid. lin. 40. lege illo.
 ibid. lat. 2. lin. 1. lege penitus.
 ibid. lin. 18. lege passi non habent.
 p. 511. lat. 1. lin. 2. lege reutdere.
 ibid. lin. 10. lege honoribusque.
 ibid. lin. 17. leg. legi ferur.
 ibid. lin. 30. leg. alios.
 ibid. lat. 2. lin. 7. post tempus, adde Pro-
 testantes.

754798

x2432562

n

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

2
DITATIONVM
AD
VMENTVM
PACIS
REO-SVECICVM
MEN SECVNDVM.
NNO M DCC VII.

